

INHOUDSOPGAVE

Toelichting

1. Inleiding	03
2. Beschrijving van het plangebied	05
3. Trends en ontwikkelingen.....	11
4. Beleid	17
5. Onderzoek	21
6. Uitgangspunten en opzet ROP 2019.....	23
7. Regelgeving	29
8. Schadevergoeding	33
9. Proces.....	35
10. Raad voor de Ruimtelijke Ontwikkeling ..	37
11. Zienswijzen	43
12. Vergelijk ROP 2009 en ROP 2019	45

BIJLAGEN 49

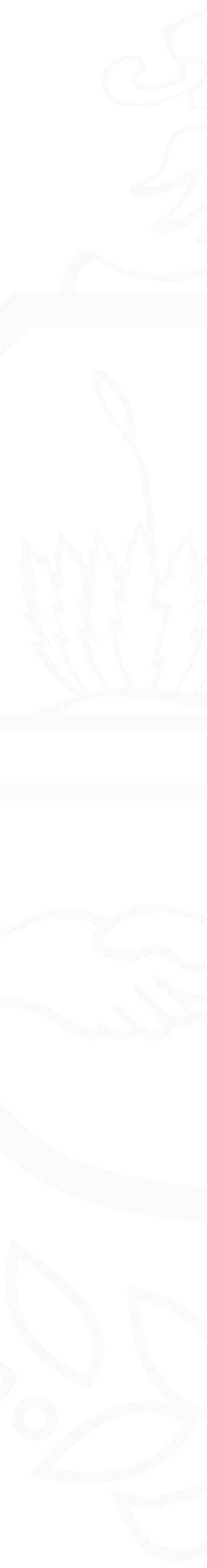
1. Geconsulteerde partners
2. Beleid en geraadpleegde onderzoeken
3. Verslag als bedoeld in LRO
4. Relevante SDG's
5. Vergelijk doelen ROP 2009 en 2019
6. Ecologische hoofdstructuur
7. Resultaten digitale enquête
8. Verslagen informatieavonden
9. Voorbeelden voorschriften
10. Nota zienswijzen
11. Landsbesluit tot vaststelling ROP 2019

1. Inleiding

Dit document is de Toelichting op het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan (ROP) van Aruba als bedoeld in artikel 5 van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling.

Deze Toelichting bevat het beleid en het overzicht van de onderzoeken op basis waarvan het ROP is opgesteld. Tevens wordt in deze Toelichting via een verslag aangegeven om welke redenen het gewenst is een nieuw ROP te maken, welk proces het ROP doorlopen heeft en tot welke reacties en de beantwoording hiervan dit heeft geleid. Hierbij wordt apart aandacht besteed aan het advies van de Raad voor de Ruimtelijke Ontwikkeling. Op basis van artikel 6 van genoemde verordening dient deze Raad voor de vaststelling van het ROP advies uit te brengen aan de minister.

2. Beschrijving van het plangebied

2.1. Ligging

Aruba is één van de benedenwindse eilanden in de Caribische Zee. Het ligt ca. 25 kilometer ten noorden van de Venezolaanse kust. Het land Aruba vormt samen met Curaçao, Sint Maarten en Nederland het Koninkrijk der Nederlanden. Aruba heeft een oppervlakte van ca. 180 km². De maximale lengte meet ca. 30 kilometer, de maximale breedte ca. 8 kilometer.

2.2. Geologische en landschappelijke opbouw

Aruba is geologisch gezien globaal opgebouwd uit drie belangrijke eenheden: de Aruba Lava Formatie, de Tonaliet Batholiet Formatie en het Kalksteengebied. Deze opbouw is zichtbaar in het landschap.

- De Aruba Lava Formatie is herkenbaar in het heuvelgebied met Jamanota en Arikok als hoogste heuvels. Dit gebied ligt nagenoeg geheel in het Parke Nacional Arikok.
- De Tonaliet Batholiet Formatie vormt het centrale deel van Aruba. Kenmerkende elementen in dit gebied zijn de heuvels, waaronder de Hooiberg, en de rotsformaties.
- Het Kalksteengebied is herkenbaar in het kalksteenplateau, dat voornamelijk aan de zuidoostzijde van het eiland aanwezig is.

2.3. Waterstructuur

Onderdeel van het landschap is de waterstructuur, bestaande uit rooien en salinas, die zorgen voor de waterafvoer vanuit land naar zee. Deze rooien zijn ook van belang als ecologische verbindingsstructuur. Langs de rooien zijn tanki's en dammen aangelegd, om het water langer op het eiland vast te houden en te kunnen gebruiken voor bijvoorbeeld landbouw. Er is echter ook gebouwd in rooien en langs salinas, wat bij hevige regenval leidt tot knelpunten in de waterafvoer en tot wateroverlast.

2.4. Huidige inrichting

Aruba is langgerekt en ligt op een noordwest-zuidoostas. Door deze oriëntatie en de heersende noordoostelijke windrichting is sprake van een ruwe noordoostkust (Salt Spray Park). De zuid- en westkust zijn luwer door de ligging aan de luwe windzijde en door de aanwezigheid van rifeilanden voor de zuidkust.

De bebouwing van het eiland concentreert zich langs de luwe kusten. Daarbij is een onderscheid te zien tussen het gebied ten noorden en het gebied ten zuiden van het Spaans Lagoen. De grootste verstedelijking bevindt zich in het noordwestelijk gebied. Hier ligt de bebouwing van Oranjestad, de hotelzone aan de westkust, en woonkernen als Noord, Tanki Flip, Tanki Leendert, Paradera, Piedra Plat en Santa Cruz. Deze kernen zijn nagenoeg geheel of deels aan elkaar gegroeid. Het gebied heeft zich door de economische activiteiten ontwikkeld tot één stedelijke zone die zich uitstrekt tot nabij het Salt Spray Park. In het zuiden liggen de kernen Pos Chikito, Savaneta en de 2e stad, San Nicolas. Deze kernen concentreren zich aan de zuidkust. Tussen Oranjestad en San Nicolas, aan de zuidkust, liggen ook de belangrijkste havens (Barcadera), de luchthaven en de bedrijventerreinen (waaronder de raffinaderij bij San Nicolas).

Tussen de bebouwde gebieden in het zuidwesten en de natuurgebieden in het noordoosten ligt het landelijk gebied als een buffer. In dit gebied is het kenmerkende cunucu-landschap op een aantal plekken nog herkenbaar.

2.5. De districten van Aruba

Aruba had vanouds 5 districten: Noord, Oranjestad, Santa Cruz, Savaneta en San Nicolas. Sinds de jaren '90 van de vorige eeuw kent Aruba 8 districten. Nieuw erbij gekomen is Paradera, dat voorheen bij district Noord hoorde. De twee andere 'nieuwe' districten zijn het gevolg van de opsplitsing van de twee grootste districten Oranjestad en San Nicolas in respectievelijk Oranjestad West en Oranjestad Oost en in San Nicolas Noord en San Nicolas Zuid.

Naast de kadastrale indeling in districten kent Aruba ook een indeling in (Rooms-Katholieke) parochies, waardoor er soms verwarring ontstaat of een gebied een eigen district vormt of anders 'slechts' een parochie. In dit hoofdstuk worden de districten nader beschreven.

Noord

Noord is het zwaartepunt van de toeristensector voor wat betreft hotel- en restaurantwezen en de stranden van Palm Beach. Maar Noord is van oudsher bekend als het plattelandsgebied met de meeste mensen van indiaanse afkomst, en als de plaats waar de eerste (Rooms-Katholieke) kerk werd gebouwd door de lokale indiaanse bevolking. Op de plek van deze allereerste kerk staat de huidige Alto Vista kapel. Verder is Noord ook bekend vanwege de Sint Anna kerk met haar houtgesneden altaar, de vuurtoren van Westpunt en de nog vele met opgestapelde stenen (transhi) of anders met zuilcactussen (trankera) omheinde landbouwpercelen die al dan niet nog in gebruik zijn voor landbouw en/of veeteelt. Een deel van de bevolking is altijd in de visserij werkzaam geweest. Dit komt in het nieuwe MFA-gebouw in de architectuur binnenin tot uiting; het gebouw is in de vorm van een boeg vormgegeven. Sinds kort kent district Noord naast parochie Noord, waar vroeger heel district Noord onder viel, ook parochie Tanki Leendert, dit vanwege de sterk toegenomen bevolkingsgroei.

Oranjestad

De hoofdstad van Aruba en dus de plaats met de meeste diensten en voorzieningen. Van oudsher

centrum van commerciële activiteiten en de plaats waar iedereen inkopen ging doen. Ontstaan aan de Paardenbaai, de tweede baai die toegankelijk was voor schepen (en dus handel), naast de Commandeursbaai, waar de eerste nederzetting van de Nederlanders op Aruba ontstond, de kern Savaneta. Vanwege de groter geworden betekenis van de Paardenbaai voor de handel is het bestuurscentrum met de verhuizing van de commandeur daarheen verplaatst; later is de nederzetting tot Oranjestad omgedoopt. Oranjestad heeft alle kenmerken van een stad, zowel infrastructureel als qua voorzieningsniveau en kent een relatief grote bevolkingsdichtheid.

Bij de opsplitsing van district Oranjestad in Oranjestad West en Oranjestad Oost zijn de oude stads-kern met de havenpromenade en de noordelijke en oostelijke buitenwijken in district Oranjestad Oost komen te liggen en de oudste buitenwijk van Oranjestad, de historische visserswijk Rancho (ooit gelegen aan een na de Tweede Wereldoorlog gedempte binnenbaai), alsmede de westelijk gelegen buitenwijken, de tegenwoordig cruiseschiphaven en de Eagle Beach met het low-rise hotelgebied in district Oranjestad West.

Paradera

Paradera was heel lang deel van district Noord, wat een verklaring is voor het feit dat er relatief veel mensen uit Paradera (vooral de oudere generaties) met mensen uit Noord zijn gehuwd. Eind 1948 kreeg Paradera een eigen (RK-)kerk en werd een aparte parochie. Uit deze parochie is in de jaren '90 van de 20e eeuw district Paradera ontstaan, waarbij delen van district Noord werden overgeheveld. Ook delen van Santa Cruz werden overgeheveld, bijv. Piedra Plat, een oude Protestantse plattelandsenclave met de enige in de buitendistricten gebouwde Protestantse kerk en begraafplaats. Paradera, dat samen met Santa Cruz het geografische centrum van Aruba vormt, wordt gekenmerkt door de vele diorieten rotspartijen, waarvan die van Ayo en Casibari het bekendst zijn, en het ruwe noordkustgebied.

Santa Cruz

District rondom het dorp Santa Cruz in het centrum van het eiland. Santa Cruz was vroeger een echt plattelandsdorp met veel landbouw en veeteelt, wat men tot op de dag van vandaag kan zien in de verder afgelegen delen van dit district. Hier zijn nog veel landbouwpercelen waarvan meerdere nog in gebruik zijn. Bekendste 'landmark' van Santa Cruz is de Hooiberg, die vanaf bijna overal op Aruba zichtbaar is en tegenwoordig populair is als fitness oefening, te zien aan de vele mensen die de heuvel dagelijks beklimmen. Tevens ligt het grootste deel van het Parke Nacional Arikok, waaronder de hoofdingang, in Santa Cruz. Vóór de komst van de Europeanen waren in wat nu Santa Cruz heet al Indiaanse nederzettingen, die nu tot de archeologische vindplaatsen van Aruba horen. Bij de huidige generaties staat Santa Cruz vooral bekend als het plattelandsdorp waar de politicus Betico Croes vandaan kwam. Van oudsher is Santa Cruz ook een plattelandscentrum met een eigen Katholieke kerk en Katholieke scholen.

Savaneta

Savaneta is als nederzetting ontstaan aan de Commandeursbaai. De eerste Nederlandse nederzetting van Aruba en hoofdstad van Aruba tot aan het begin van de 19e eeuw. Het bestuur is naar Oranjestad verplaatst, maar nog altijd is de (Nederlandse) Marinierskazerne aan de Commandeursbaai gevestigd. De bevolking van Savaneta is voor een groot deel van Nederlandse komaf en familienamen die hier voorkomen kom je ook tegen bij de traditionele elite van Oranjestad, wat een link vormt met het verleden toen een deel van de bevolking van Savaneta met het bestuur naar Oranjestad mee verhuisde. Savaneta staat ook bekend als een vissersdorp en kent evenals Noord nog vele vissers. In Savaneta zijn er ook meerdere kleine stranden temidden van de vele mangrovebossen. Het achterland van Savaneta is dun bevolkt en nog vrij authentiek van karakter. Een groot deel maakt onderdeel uit van het Parke Nacional Arikok.

San Nicolas

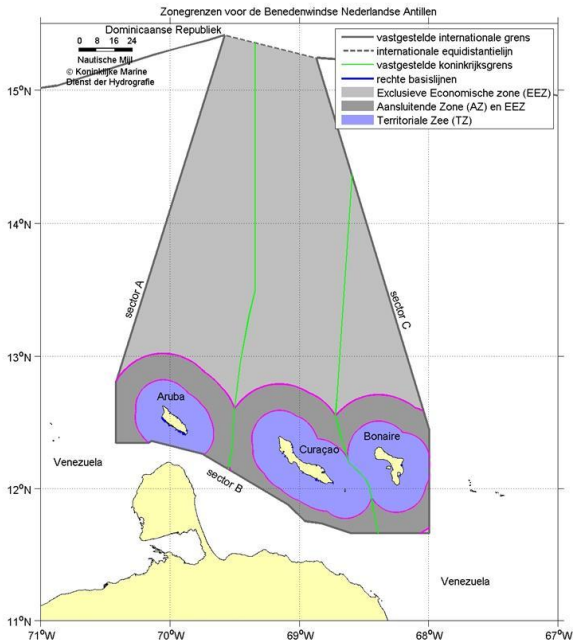
San Nicolas was een oud vissersdorp wat helemaal veranderde met de komst van de raffinaderij in de eerste helft van de 20e eeuw. In slechts een aantal jaren veranderde het karakter van deze plaats radicaal, van een klein vissersdorpje naar een boomtown die qua aantal inwoners Oranjestad zelfs evenaarde. Deze enorme bevolkingsexplosie was het gevolg van massale arbeidsmigratie uit vooral het Caribisch Gebied, met een enorme variëteit aan bevolkingsgroepen en kerken van verschillende denominaties tot gevolg. En het Engels als moedertaal voor nog altijd een groot deel van de bevolking. Als tweede stad van Aruba is San Nicolas van de meeste overheidsdiensten voorzien. Alhoewel er economisch een achteruitgang heeft plaatsgehad na de sluiting van de olieraffinaderij, is San Nicolas nog altijd duidelijk de enige andere stad van Aruba naast Oranjestad, zeker infrastructureel gezien. San Nicolas heeft ook meerdere stranden, zoals die van Baby Beach, Rodger's Beach en Grape Field. De eerste twee bevinden zich in het voormalige (en nu grotendeels verlaten en onbewoonde) Lago Colony, ooit de grootste civiele Amerikaanse nederzetting buiten Amerikaans grondgebied.

Door de opsplitsing van district San Nicolas in San Nicolas Noord en San Nicolas Zuid vallen nu het grote industrieterrein en de dichtbevolkte, ernaastliggende, stadskern en tevens het gebied van de Lago Colony, tegenwoordig Cero Colorado geheten, onder San Nicolas Zuid en vallen de buitenwijken en de dunbevolkte kustgebieden, waarvan een deel van het Parke Nacional Arikok, onder San Nicolas Noord.

2.6. Het kust- en zeegebied

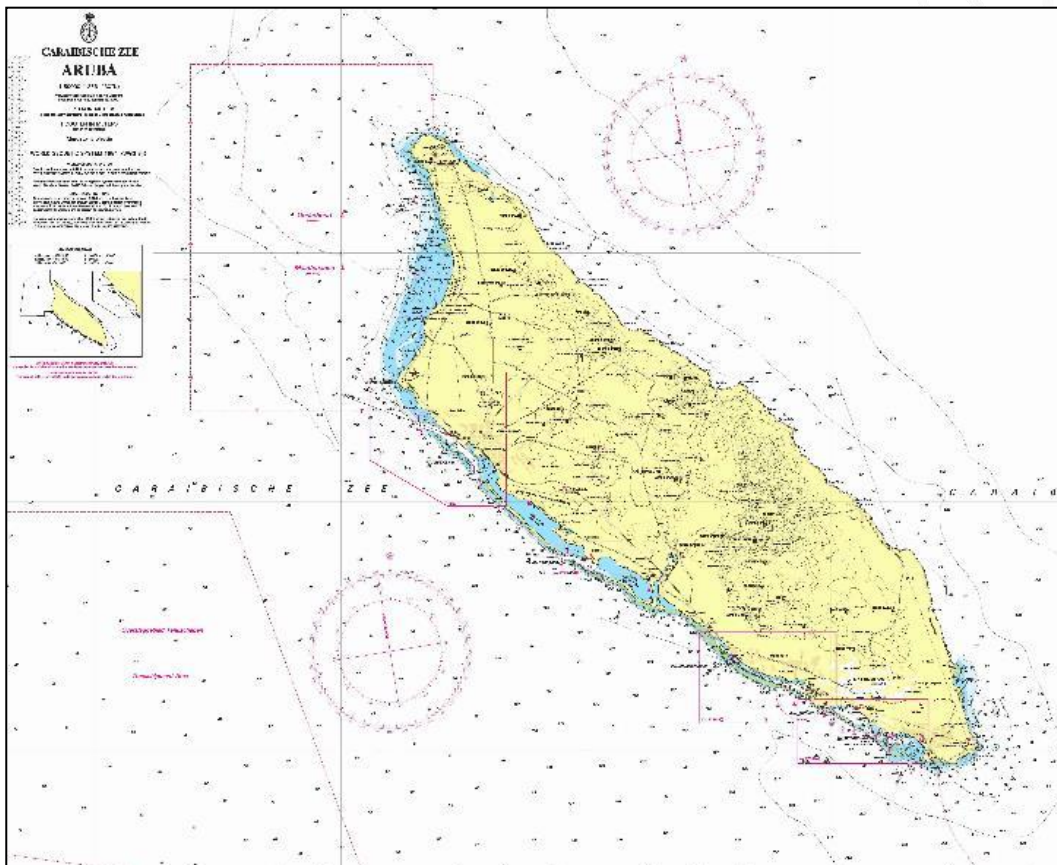
Naast het terrestrisch deel, bestaat een groot deel van het grondgebied van Aruba uit zee. De territoriale wateren van Aruba liggen op 12 zeemijlen vanaf de basislijn (de laagwaterlijn van het land met de daarin gelegen eilandenreeksen). Aan de zuidzijde is deze zone kleiner, aangezien deze te dicht bij de grens met Venezuela komt. Rond de basislijn ligt een 'aansluitende zone'. In deze zone

van 12 mijl rond de territoriale zee kan de handhaving en controle op diverse terreinen (douane, belasting, immigratie) worden uitgebreid. Verder geldt, met name richting het noorden, de Exclusieve economische zone (EEZ). De indeling in maritieme zones is gebaseerd op het Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties.

Zonegrenzen voor Aruba, Curaçao en Bonaire (bron: www.defensie.nl)

Het gebruik van de zee is het meest intensief in de kustzone. Daarom is hier voor de drukste strook (van Bushiri naar Ritz Carlton) bij het opstellen van de Ruimtelijke Richtlijn Inrichting Stranden (RRIS) een zonering aangebracht. Zo zijn zwemzones van 50 meter (conform Landsbesluit Openbare Wateren en Stranden) langs deze kuststrook aangewezen die conform de RRIS zal worden aangepast naar 75 meter. Vervolgens geldt in hetzelfde licht een bufferzone van 75 meter. Het overige water binnen de territoriale grens is gedefinieerd als vaarzone. Dit gebied wordt ook gebruikt voor andere activiteiten, zoals maintenance en overslag. Deze gebieden zijn op basis van internationale verdragen vastgelegd; het gebied direct ten westen van het eiland is aangewezen voor maintenance, een gebied zuidwestelijk van het eiland voor overslag. Het zeegebied en de kustzone heeft ook een belangrijke ecologische functie. Daarop wordt later ingegaan.

Zeekaart

2.7. Economische ontwikkeling

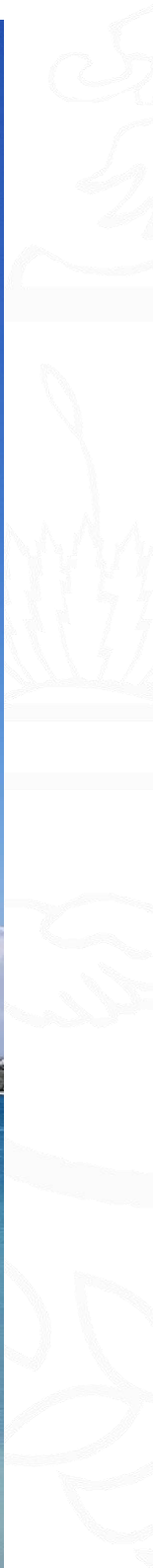
De afgelopen 200 jaar heeft de economische productie van Aruba zich diverse malen gediversifieerd. Deze economische activiteiten hebben hun stempel gedrukt op de ruimtelijke invulling en inrichting van het eiland. Na zout, veeteelt, hout en lime was goud vanaf 1824 de pijler van de economie. Voor de goudproductie werd een nieuwe infrastructuur aangelegd. Tot ongeveer de 1e wereldoorlog is goud gewonnen op Aruba. Vanaf 1840 werd ook de productie van Aloë Vera een belangrijke economische drager. Aan het einde van de 19e eeuw kwam ook de fosfaatindustrie op gang met een belangrijke fosfaatmijn in Sero Colorado. Bij het begin van de 1e wereldoorlog (1914) bleken deze industrieën op Aruba niet meer op te kunnen tegen goedkopere productie vanuit andere landen.

De 1^e wereldoorlog leidde wel tot een wereldwijde vraag naar olie. De vondst van olie in Venezuela leidde tot een nieuwe economische drager: in 1924 opende de LAGO-olieraffinaderij in San Nicolas, die leidde tot de groei van San Nicolas; in 1928 de Arend raffinaderij nabij Eagle Beach. De olie-industrie werd de belangrijkste economische pijler met een hoogtepunt in de jaren 1948 en 1949. Door concurrentie sloot de Arend raffinaderij in 1953. De LAGO ging toen over op automatisering. Uiteindelijk sloot de raffinaderij in 1984, om in 1991 weer te openen.

Na de verkoop in 2004 sloot de raffinaderij in 2012 opnieuw.

Om de economie een impuls te geven en werkgelegenheid te verzekeren werd er vanaf 1960 ingezet op een nieuwe economische pijler, het toerisme. De heldere wateren en witte stranden aan de westkust hadden een aantrekkingskracht op toeristen, waardoor Aruba met name vanaf de jaren '80 uit kon groeien tot een belangrijke toeristische bestemming.

De landbouw en visserij zijn altijd aanwezig gebleven als beperkte economische activiteit. Aruba kent een aantal landbouwgebieden (waaronder Butucu en de boerderij Santa Rosa) en commerciële visvangst.

3. Trends en ontwikkelingen

3.1. Bevolkingsontwikkeling

In het eerste kwartaal van 2019 bedroeg de omvang van de bevolking van Aruba 112.309 inwoners. Dat is ruim 10.000 meer dan tijdens de vaststelling van het ROP 2009 (in 2010 bedroeg het aantal inwoners 101.484 (CBS)). Daarmee is de bevolking van het eiland sinds de eerste volkstelling in 1960, toen de omvang 53.199 inwoners bedroeg, meer dan verdubbeld. Aruba heeft daarmee een hoge bevolkingsdichtheid. In 2014 stond het land op de 16e plaats van meest dichtbevolkte landen (bron: The World Bank).

Bevolkingsgroei

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hanteert een model om de bevolkingsgroei te kunnen volgen (bron: Population Projections Aruba 2010-2030 The 2014 Revision). Het CBS hanteert daarbij verschillende projecties. Volgens de gemiddelde projectie zal de bevolking de komende jaren blijven doorgroeien naar 132.225 in 2030. Op basis van dit scenario heeft Aruba in 2020 112.881 inwoners. Op basis van het huidige aantal inwoners (112.309) lijkt deze projectie voorsnog te kloppen. Tot 2030 zou de bevolking dus met ruim 20.000 inwoners groeien.

Jaar	Totale bevolking	Bevolkingsdichtheid
1960	53.199	296
1972	55.148	306
1981	60.312	335
1991	66.687	371
2000	90.506	503
2010	101.484	564
2020	112.881	627
2030	132.225	735

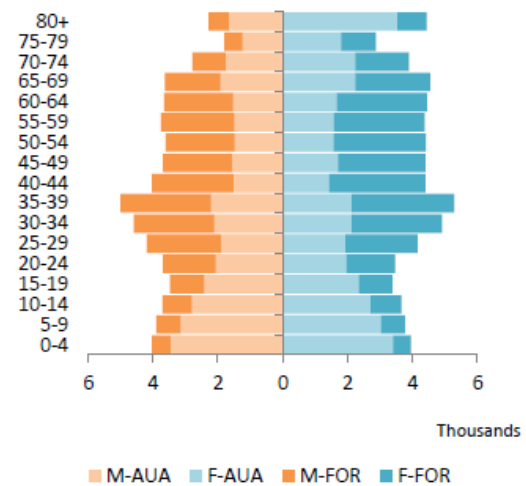
Bevolkingsontwikkeling (bron: CBS Aruba)

De groei komt voor een groot deel door het migratieoverschot. CBS heeft in de gemiddelde projectie berekend, dat het aantal personen dat in het buitenland geboren is, stijgt van 38,3% in 2020 naar 45,7% in 2030. In 2020 zijn dus 43.233 personen die op Aruba wonen niet op het eiland geboren. In 2030 zijn dat 60.427 personen. Uit de bevolkingsopbouw blijkt dat vanaf de leeftijdscategorie 25-29,

de groep die buiten Aruba geboren is, het grootste deel van de bevolking vormt. Dat sluit aan bij het feit dat migranten een grote bijdrage leveren in de beroepsbevolking van met name de toeristische sector.

Zie ook de onderstaande figuur.

Aruban and Foreign born Population by age and sex, 2030

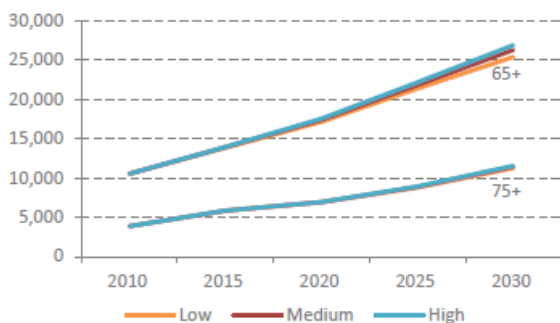
Een andere reden voor de toename van de bevolking is de stijging van de levensverwachting. Was deze in 1972 gemiddeld 70,1 jaar, in 2010 was deze al gestegen naar 76,9 jaar. Voor de samenstelling van de bevolking betekent dit dat Aruba (net als elders) te maken krijgt met vergrijzing. Het percentage van de bevolking dat ouder is dan 65 jaar, bedroeg in 2010 10,4% en in 2015 13,1%. Volgens de gemiddelde projectie zal dit percentage in 2020 15,4% van de bevolking bedragen. In 2030 zal dit percentage 19,9% zijn. In het derde kwartaal van 2018 bedroeg het aantal mensen ouder dan 65 jaar 15.441 personen. Dat is 13,9% van de bevolking. De toename van de vergrijzing heeft niet alleen effect op de bevolkingsomvang. Het leidt ook tot economische effecten vanwege een lagere participatiegraad en hogere zorgkosten.

De mate van vergrijzing en immigratie staan niet op zichzelf, maar hangen samen met de economische ontwikkeling van Aruba. Dat komt duidelijk naar voren in de bevolkingsprognose die de Centrale Bank van Aruba (CBA) hanteert (Proyeccion

di poblacion di Aruba durent e periode 2015-2035 segun 4 scenario's). In deze prognose wordt de bevolkingsgroei gekoppeld aan de groei van het GDP. De CBA gaat uit van 4 ontwikkelingsscenario's, variërend van een krimp van de economie (scenario 1) tot een sterke groei van de economie (scenario 4).

Scenario 3 van de prognose van de CBA gaat uit van een groei van het GDP van 5.385 (miljoen florins) in 2020 naar 6.893 miljoen in 2030. In dat scenario stijgt de bevolking van 111.590 in 2020 naar 135.520 in 2030 (dus met bijna 24.000 inwoners). Dit scenario sluit aan op de gemiddelde projectie die het CBS hanteert. Hoewel het aantal inwoners van boven de 60 toeneemt met ruim 10.000 tot 36.413 (27%) wordt de vergrijzing in deze prognose opgevangen door de immigratie, die bijdraagt aan de sterkere economische groei. Scenario 2 gaat tussen 2020 en 2030 uit van een daling van het GDP van 5.374 miljoen naar 4.981 miljoen. In dat scenario neemt de bevolking tussen 2020 en 2030 met circa 5.500 inwoners toe (van 110.094 naar 115.581), terwijl het aantal personen boven de 60 met ruim 10.000 toeneemt (van 25.679 naar 36.4130). De omvang van de bevolkingsgroep 15 – 59 daalt met circa 5.000 personen, terwijl dit (grotendeels) de beroepsbevolking is. Daarmee staat de participatiegraad onder druk. Uit het rapport Charts en trends (nov. 2018) van de CBA blijkt dat het GDP de afgelopen jaren onder de 5.000 heeft gelegen. Op basis van die indicator zou de groei van de bevolking dus minder hoog uitkomen dan waar het CBS van uitgaat.

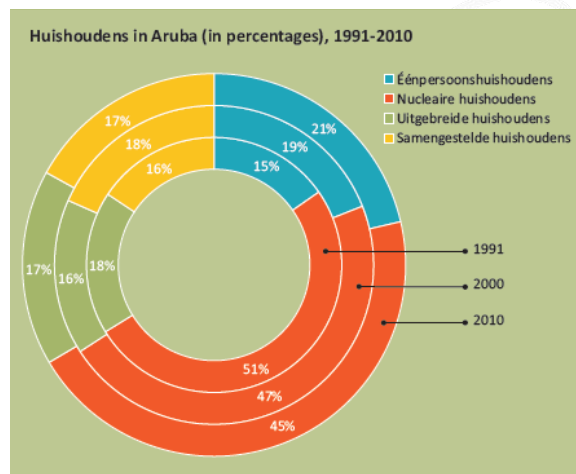
Figure 19. Total population 65+ and 75+ years

Huishoudens

Uit het statistisch jaarboek 2015 van CBS blijkt dat in 2010 79,5% van de 34.845 huishoudens van Aruba in woonhuizen woonde. In totaal waren er 27.714 woonhuizen. 16,4% van de huishoudens woonde in appartementen. In totaal waren er 5.707 appartementen. Volgens de gemiddelde projectie van het CBS zullen er in 2030 45.400 huishoudens zijn. Het CBS concludeert dat er in 2030 36.093 woningen en 7.446 appartementen nodig zijn. Bij dit aantal wordt een uitgangspunt van 2,9 bewoners per woning gehanteerd. Dat betekent dat voor de maximale stijging van 20.000 inwoners de behoefte aan extra woningen circa 6.900 bedraagt.

De opbouw van de huishoudens in Aruba (en in de rest van de wereld) is aan het veranderen. Voorheen waren huishoudens vooral gevormd door families. De gezinssamenstelling verandert echter. Dat blijkt ook uit cijfers van het CBS. In de periode 1991 tot 2010 is het aandeel éénpersoonshuishoudens toegenomen. Het aandeel kerngezinnen (nucleaire huishoudens) is juist afgenomen. Het ligt in de lijn der verwachting dat deze lijn doorgezet wordt. Dat betekent ook dat de behoefte aan woonruimte zal veranderen; in plaats van gezinshuizen zal er meer vraag komen naar kleinere woningen en appartementen. De andere huishoudenssamenstelling stelt niet alleen eisen aan de woning zelf, maar ook aan de hele woonomgeving (bijvoorbeeld de aanwezigheid van (zorg)voorzieningen, openbaar vervoer etc.).

Huishoudens (bron: CBS)

3.2. Economie

Op dit moment is het toerisme de drager van de Arubaanse economie. De directe bijdrage van toerisme aan het GDP bedraagt 28,1% van het GDP, de totale bijdrage van het toerisme aan het GDP is 86,5% (2017, bron: WTTC 2018).

Deze sterke toeristische sector heeft geleid tot een verschuiving van de economische activiteiten. Het economische zwaartepunt ligt aan de westkust. Een groot deel van de leisure- en retailactiviteiten heeft zich verplaatst vanuit de binnensteden naar de hotelzone. Hierdoor heeft de binnenstad van Oranjestad te kampen met leegstand. De binnenstad van San Nicolas kampt ook met leegstand, onder andere veroorzaakt door sluiting van de raffinaderij. In beide centra is behoefte aan een nieuwe invulling. De voorspelling is dat de totale bijdrage van toerisme aan het GDP in 2028 91,7% gaat bedragen (World Travel and Tourism Council, WTTC).

Het hebben van alleen het toerisme als economische drager maakt het land sterk afhankelijk van het toerisme en daarmee kwetsbaar voor externe omstandigheden. Volgens het rapport *Study on Tourism Carrying Capacity for the island of Aruba* (Sustainable Travel International, 2018) is een bijdrage van 75% aan het GDP de ideale omstandigheid. Toerisme zorgt voor 89% van de werkgelegenheid op het eiland. In gesprekken die in het kader van dit ROP gevoerd zijn kwam naar voren dat het in de praktijk moeilijk is om goed gekwalificeerd personeel te vinden om het niveau op peil te houden, waardoor migratie nodig blijft. Verder heeft de arbeidsmigratie die voor de hotelsector nodig is vooral betrekking op laaggeschoold personeel en is er relatief weinig werk voor hoger geschoolden. Bovendien blijkt uit de *Carrying Capacity Study* dat voor een aantal onderdelen (waste management, beach sludge, met name in Palm Beach) de capaciteit al overschreden is.

Het eiland heeft op dit moment 10.080 kamers (Aruba Tourism Authority, ATA, 2017). De toeristi-

sche groei zal conform advies van de ATA maximaal 3% bedragen. Deze groei zal zoveel mogelijk gerealiseerd worden met hoge kwaliteit en lage impact. Landelijk is een commissie ingesteld voor het onderzoeken van de carrying capacity op alle beleidsterreinen van het land Aruba. Vooruitlopend op de resultaten wordt een conservatieve groei nagestreefd. Dit sluit ook aan bij onderzoeksresultaten (H. Croes, 2007), waaruit blijkt dat een ongecontroleerde groei tot overcapaciteit en verdringing op de bestaande toeristenmarkt kan leiden. Dit kan tot gevolg hebben dat het eiland een massatoerismebestemming wordt (en iedere nieuwe kamer relatief minder bijdraagt aan het GDP). Bovendien leiden extra kamers tot extra migratie (ATA, 2005).

De komende jaren zal een aantal nieuwe grootschalige hotels gerealiseerd/geopend worden. Dit zijn vooral bestaande overeenkomsten/opties die tot uitvoering worden gebracht. Het aantal kamers neemt daarmee toe. De groei van het migratiesaldo, die in paragraaf 3.1 is beschreven, is dan ook (deels) toe te schrijven aan de uitbreiding van de kamers.

Door het economisch profiel van Aruba, waarin toerisme de belangrijkste rol speelt, heeft Aruba een lage export (CBS, 2018). Door de groei van de toeristische sector zal dit verschil alleen maar toenemen. Uit paragraaf 3.1 blijkt dat een lager GDP leidt tot emigratie en vergrijzing. Hiermee wordt de beroepsbevolking kleiner terwijl de zorgkosten stijgen, wat weer een negatief effect op de economie heeft. Het is daarom noodzaak te zorgen voor versterking van de economie. Het is zoals gezegd niet gewenst dit te bereiken door het uitbreiden van het aantal kamers. Een belangrijke opgave voor het land voor de komende jaren is daarom het diversificeren van de economie en het beperken van de import, waardoor het GDP zal stijgen. Bovendien kunnen hierdoor meer banen voor hoger opgeleiden worden gecreëerd, die enerzijds per arbeidsplaats een grotere bijdrage aan de economie leveren en waarmee anderzijds de braindrain (het vertrek van hoger opgeleiden van Aruba) wordt tegen-

gegaan. Mogelijkheden hiervoor liggen bijvoorbeeld in het innoveren en vergroten van de eigen voedselproductie, waardoor Aruba minder afhankelijk is van de import van voedsel.

Overzicht in-export (bron: CBS)

3.3. Infrastructuur

Aruba heeft een heldere hoofdverkeersstructuur. Deze bestaat uit één doorgaande weg (Route 1 A/B), die San Nicolas via Oranjestad met de hotelzone verbindt. Om Oranjestad te ontlasten wordt momenteel de 3e ringweg (de Watty Vos Boulevard) aangelegd. De 2e ringweg is tussen de Vondellaan en de Santa Helenastraat tot op heden niet gekoppeld. Als 4e ringweg kan route 4, die de woonkernen rondom Oranjestad verbindt, worden gezien. Vanuit Oranjestad loopt een aantal radiaalen door het verstedelijkt gebied. Door het hoge aantal auto's (Aruba had volgens het CBS in 2010 44.739 auto's) is de druk op het Arubaans wegennet hoog, waardoor tijdens piekmomenten (zoals het halen en brengen van scholieren en het gaan en komen van werk) vaak sprake is van lange reistijden. De opening van de Watty Vos Boulevard zal deze situatie voor het verkeer tussen het vliegveld en de hotelzone verbeteren. Wel zal de bevolkingsgroei leiden tot extra auto's en extra verkeer. Dat betekent dat ingezet moet worden op onder andere het stimuleren van het gebruik van openbaar vervoer.

Aruba heeft aan de zuidkust moderne infrastructuur voor internationale verbindingen liggen. Zuid-oostelijk van Oranjestad ligt de luchthaven Reina Beatrix. Verder liggen hier de internationale havens (Oranjestad, Barcadera en San Nicolas). De overslagactiviteiten van Oranjestad zijn verplaatst naar Barcadera, waardoor de haven in Oranjestad zich met name richt op het cruisetoeisme.

3.4. Natuur en landschap

De geologische opbouw van Aruba, in combinatie met de ligging in zee, levert een gevarieerd landschap met bijzondere terrestrische en mariene ecosystemen op. Ecosystemen met bijzondere flora en fauna zijn te vinden aan de kust in onder andere stranden, mangrovebossen, rotskusten, wetlands en salina's, duinen, koraalriffen en zee-grasvelden, en op het land in onder andere cactusgebieden, grotten en rotsgebieden. Deze gebieden zijn onder andere van belang voor vogels (op Aruba komen 270 soorten voor, waaronder 2 endemische, (*Athene cunicularia arubensis*, *Aratinga pertinax arubensis*)), andere endemische soorten zoals Cascabel (*Crotalus unicolor*) en Cododo (*Cnemidophorus arubensis*), schildpadden, dolfinen en diverse andere (beschermde) zeedieren. De roeien die de verschillende ecosystemen verbinden zijn, behalve hun watervoerende functie, van belang als ecologische corridors.

Op dit moment heeft Aruba één gebied, dat op basis van artikel 10 van de Natuurbeschermingsverordening is aangewezen als natuurreserveaat. Dit betreft het Parke Nacional Arikok, een gebied dat circa 18% van het eiland beslaat. Daarnaast is het Spaans Lagoen aangewezen als Ramsar-site. Het Spaans Lagoen is ook onder de Natuurreserveaatstatus van Parke Nacional Arikok gebracht. De Staten van Aruba hebben op 6 februari 2013 (IS/378/12-13) naar aanleiding van een verzoek van de Stichting Aruba Birdlife Conservation een unanieme motie aangenomen om 16 gebieden meer als natuurreserveaat in de zin van artikel 10 van de Natuurbeschermingsverordening aan te wijzen. Deze 16 gebieden omvatten habitats van

soorten planten en dieren die zowel uniek, waardevol, maar ook bedreigd en waardevol zijn. Aan deze motie is gevolg gegeven.

Bovendien wordt onderzocht of het mogelijk is om vier gebieden aan te wijzen als Ramsar-gebied. Dit betreft de gebieden Bubalipias, Isla di Oro Mangel Halto, Oranjestad Rifeilanden en San Nicolas Baai Rifeilanden.

De groei van de bevolking, de uitbreiding van toeristische voorzieningen en het intensiever gebruik van land en zee hebben gevolgen voor de inheemse flora en fauna van Aruba. Deze staat hiermee onder druk. Dat blijkt onder andere in het stedelijk gebied rondom Oranjestad dat nagenoeg geheel aan elkaar gegroeid is. Dit leidt ook tot afname van habitats voor beschermde soorten.

Aan de andere kant is er wel waardering voor natuur en landschap, zowel bij toeristen als bij de eigen bevolking. Zo toont onderzoek aan dat het natuurlijk kapitaal van waarde is voor het toerisme. Tussen de 45 en 55% van de toeristen zou niet terugkeren als de kwaliteit van land, zee en strand achteruit zou gaan.

Naast de beschermde gebieden die genoemd zijn, kent Aruba ook andere gebieden die ecologisch van belang zijn. Deze vormen samen de ecologische hoofdstructuur. Deze is in het kader van dit ROP in kaart gebracht en heeft bij de opstelling van het ROP een belangrijke rol gespeeld. Hierop wordt in hoofdstuk 5 nader ingegaan.

3.5. Relevante ontwikkelingen

De afgelopen jaren is op Aruba een aantal (infrastructurele) ontwikkelingen afgerond, zoals de weg van Oranjestad naar San Nicolas, deel van het Longest Linear Park en de herinrichting van de openbare ruimte van de binnensteden Oranjestad en San Nicolas. De komende jaren zal een aantal nieuwe ontwikkelingen verder uitgevoerd worden.

- Watty Vos Boulevard: de 3^e ringweg rond Oranjestad wordt momenteel aangelegd. Na afronding zal deze weg de verbinding vormen tussen de luchthaven en de hotelzone. Langs deze boulevard zal ruimte zijn voor nieuwe (woningbouw- en commerciële) ontwikkelingen;
- Gateway 2030 Expansion Project: om de capaciteit van luchthaven Reina Beatrix te vergroten, wordt de luchthaven de komende jaren uitgebreid. Enerzijds betreft het de ontwikkeling van een nieuw terminalgebouw en de realisatie van meer contact gates. Anderzijds worden de cargo-activiteiten aan de zuidzijde van de runway, gescheiden van het passagiersverkeer, geconcentreerd. De ontwikkelingen vinden op het luchthaventerrein plaats;
- Aruba Port City: de voormalige containerhaven in Oranjestad heeft na de ingebruikname van de nieuwe havenfaciliteiten in Barcadera haar functie verloren. Dit terrein zal de komende jaren ontwikkeld worden tot een gemengd gebied, waar ruimte is voor wonen, kantoren en boutique hotels. Belangrijk onderdeel van het gebied is de realisatie van een parkgebied, waar ruimte is voor ontspanning en verbinding met de zee wordt gerealiseerd. In dit park komt ook ruimte voor een multifunctioneel evenemententerrein;
- Barcadera: het gebied nabij de overslagterminal zal in overleg met de freezone ingericht worden voor nieuwe bedrijven;
- Ferryverbinding: er zijn studies uitgevoerd naar een ferryverbinding met Curaçao. De ferry zal aanlanden in de haven van San Nicolas. De bedoeling is dat deze ferry in 2020 gaat varen;

- WEB zal voor de productie van water overstappen op een milieuvriendelijkere productiemethode. Haar productiefaciliteit zal daarvoor aangepast worden;
- De landfill Parkietenbos zit over haar capaciteit. Het streven is de landfill te sluiten, te sarneren en de locatie landschappelijk in te passen. Vervolgens kan Parkietenbos een nieuwe functie krijgen, bijvoorbeeld voor recreatieve activiteiten in combinatie met energiewinning. Voor de verwerking van het afval wordt een nieuwe faciliteit gebouwd. Hiermee zal het afval volgens het principe waste-to-energy verwerkt worden;

Energietransitie: er zijn verschillende ideeën om de energiewinning te verduurzamen. Op het eiland is al een aantal zonnepanelenvelden aanwezig (airport, Lago Heights). Er is vraag naar nieuwe locaties. Ook meer innovatieve mogelijkheden, zoals deep-sea-cooling, worden onderzocht. Bij Vader Piet ligt een windmolenpark. De wens is om dit park verder uit te breiden, en zo het aandeel duurzame energie op het eiland te vergroten.

4. Beleid

Algemeen

Dit hoofdstuk bevat het beleid van Aruba ten aanzien van onderdelen van de fysieke leefomgeving. Dit beleid is de basis voor de in de ROP 2019 gemaakte beleidskeuzes. Het ROP 2019 bevat de ruimtelijke en functionele vertaling van dit beleid.

4.1. 'Hunto pa Aruba', November 2017

De missie van het kabinet Wever-Croes is om het algemeen belang van het Arubaans volk te behartigen en tevens de mens, de burger, centraal te stellen. Samen voor Aruba in de breedste zin van het woord. Deze missie is vertaald in het regeerprogramma Hunto pa Aruba. Het regeerprogramma is uitgewerkt in 6 beleidspunten:

1. goed bestuur, integriteit en transparantie;
2. duurzame en gebalanceerde financiën;
3. justitie, veiligheid en bescherming;
4. sociale zaken;
5. economisch welzijn;
6. infrastructuur, milieu en duurzame energie.

De missie uit het regeringsprogramma sluit aan en ligt dan ook deels ten grondslag aan het nieuwe ROP. Dit ROP vloeit direct voort uit veranderde omstandigheden en behoeften. In het eerdere ROP was de focus een sterke economische groei terwijl nu het vinden van balans met het milieu, het beschermen van de waardevolle natuur en het realiseren van inrichting van kwalitatief hoge leefkwaliteit voor de burger centraal staat. Onder punt 6, infrastructuur, milieu en duurzame energie, is het daadwerkelijk implementeren van het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan met voorschriften (ROPV) benoemd. Het ROP vormt daarvoor de opmaat. Verder is onder beleidspunt 6 een aantal andere concrete beleidsuitgangspunten benoemd die relevant zijn voor het ROP, zoals:

- efficiëntere toekenning van terreinen;
- het opstarten van projecten voor het ontwikkelen van meer sociale en betaalbare woningen, onder andere door het toepassen van gelaagd wonen op hoge dichtheid;

- betere natuurbescherming en handhaving;
- beter afvalbeleid;
- duurzaam energiebeleid.

Ook het beleidspunt economisch welzijn omvat concrete bouwstenen voor dit ROP, waaronder:

- economische diversificatie;
- een duurzame primaire sector;
- de ontwikkeling van San Nicolas.

4.2. Beleid ministerie Ruimtelijke ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu

- Roadmap of the Ministry of Spatial Development, Infrastructure and Environment 2017 – 2021;
- Beleidsvoornemens Ruimtelijke ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu 2018;
- Beleidsvoornemens Ruimtelijke ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu 2019 (concept).

Uitgangspunt van het ministerie van Ruimtelijke ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu is dat het de steunpilaren integriteit, transparantie en mensgericht handelen als richtlijn voor haar handelswijze gebruikt. Daarbinnen gelden de volgende beleidsuitgangspunten:

Ruimtelijke ontwikkeling

Ten aanzien van ruimtelijke ontwikkeling, en voortvloeiend uit het regeerprogramma, is de implementatie van het ROPV een speerpunt en een prioriteit van het ministerie. Het uitblijven van een ROPV heeft in het verleden verwarring en schade veroorzaakt bij uitgifte van terreinen en aan de waarborging van de Arubaanse flora, fauna en belangrijke habitats.

Infrastructuur

Het ministerie richt zich op de verbetering van de kwaliteit van leven op Aruba. Enerzijds door de komende 4 jaar in te zetten op 1.000 nieuwe woningen per jaar. Hierin zijn minimaal 250 woningen in de categorie sociale woningbouw opgenomen, waarvoor de samenwerking met FCCA gezocht

wordt. Verder zijn inbegrepen de vastgelopen bouwvergunningen die de afgelopen jaren voorbereid zijn. Het ministerie zet ook in op uitbreiding en verbetering van het wegennet, met name in de woonwijken.

Milieu

Het waarborgen van een goed milieu en het zorgen voor een goed natuurbeheer is een hoge prioriteit van het ministerie. Milieu moet gelijkwaardig beschouwd worden binnen de verschillende thema's zoals toerisme en economie. Een efficiënt en transparant natuurbeheer verhoogt de levenskwaliteit op Aruba. Om dit beleid concreet te maken wordt een pragmatische beleidsnota opgesteld (zie onder 4.3). Een ander speerpunt is het oplossen van de afvalproblematiek van Aruba. Specifiek wordt een oplossing gezocht voor de stortplaats Parkietenbos.

Verder is de wettelijke bescherming van natuurgebieden een beleidsvoornemen. Naast de 16 gebieden die naar aanleiding van een motie van het parlement aangewezen worden, wordt ingezet op het oprichten van een Marine Park.

4.3. Natuur- en Milieubeleidsnota 2018-2021 Directie Natuur en Milieu

In de 'Beleidsnota Onze Natuur en Ons Milieu, op weg naar een evenwichtige toekomst', is het beleid ten aanzien van natuur en milieu beschreven. De nota is een uitwerking van de beleidsvoornemens van het ministerie (zie hierboven). De nota geeft richting aan het stimuleren van de duurzame ontwikkeling van Aruba door het creëren van een balans tussen enerzijds een verantwoorde ontwikkeling en anderzijds de bescherming van onze natuurlijke omgeving. De nota omvat duidelijke strategische doelen. Daarvoor zijn vier prioriteitsthema's benoemd, namelijk; afval, habitat en soort, milieu en gezondheid en klimaatverandering. Deze zijn in 4 actieplannen vertaald.

Een van de acties die concreet benoemd is, is de introductie van het ROPV. Hiermee kan de balans tussen ontwikkeling en bescherming van milieu en

natuur concreet vorm krijgen. Andere concrete acties zijn onder andere een integraal afvalbeheer, herbebossing, building with nature en controle op bedrijven die overlast veroorzaken in woongebieden.

4.4. Ruimtelijke ontwikkeling en gronduitgiftebeleid – een systematische en integrale aanpak

Als uitwerking van het regeerakkoord is een nieuw gronduitgiftebeleid opgesteld. Dit beleid is erop gericht om het proces van gronduitgifte en terreintoe-kening transparant, integer, efficiënter en effectiever te laten verlopen en misbruik te voorkomen en tegen te gaan. Dit is uitgewerkt door:

- De depolitisering van het proces tot gronduitgifte;
- De Dienst Infrastructuur en Planning (DIP) is de enige aangewezen instantie voor het beheer van domeingronden;
- Vooraf gedefinieerde en gepubliceerde beleidsvoorschriften vast te stellen;
- Grondaanvragen en terreinverzoeken van burgers alleen bij de DIP in behandeling te nemen, beoordelen, beslissen en af te handelen.

4.5. Speerpuntenbeleid ministerie economische zaken (The promising sectors)

Zoals is aangegeven in het regeerprogramma, zet de regering in op diversificatie van de economie. Doel is minder afhankelijk te zijn van één economische drager (het toerisme) en hoogwaardiger werk te kunnen realiseren. Dat is ook een oplossing voor de brain-drain, waarbij jonge Arubanen het land verlaten voor onderwijs en niet terugkeren. Daarbij zet de overheid in op promising sectors: sectoren, die in potentie al op Aruba aanwezig zijn en waar innovatiekansen liggen.

De volgende promising sectors zijn benoemd:

Het toerisme: uitgangspunt is de doorontwikkeling van het toerisme door kwaliteitsverbetering en inzetten op nichemarkten. Hierdoor kan Aruba bezoekers met een hoog besteedbaar inkomen (de affluent-bezoeker) blijven trekken.

Primaire sector: de versterking van de primaire sector is specifiek benoemd in het regeerprogramma. Aruba importeert het overgrote deel van haar voedsel. Dat maakt Aruba afhankelijk van andere landen en leidt tot hoge import(kosten). Om de voedselveiligheid veilig te stellen en de economie te versterken door import te beperken, wordt ingezet op vergroting van de eigen voedselproductie. Dat gebeurt door ruimte te bieden voor landbouw op de traditionele manier, aan voedselproductie op kleine schaal (Urban farming), maar ook door innovatie in de landbouw (vertical farming, aquaponics) te faciliteren.

Kenniseconomie: het verder uitbouwen van de kennis die op het eiland aanwezig is, bijvoorbeeld ten aanzien van watermanagement en duurzaamheid, gebruikmakend van de aanwezige infrastructuur.

Logistiek: de aanwezigheid van een moderne internationale luchthaven in combinatie met moderne havenfaciliteiten (Barcadera) biedt mogelijkheden om de logistieke sector verder te ontwikkelen.

Circulaire economie: circulaire economie is een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. Reststoffen worden volledig opnieuw ingezet in het systeem. Het stimuleren van een circulaire economie leidt tot minder afval, efficiënter gebruik van grondstoffen en minder ruimtebeslag. Het kan bijdragen aan de export en de verbetering van de werkgelegenheid.

Creatieve industrie: het ontwikkelen van de creatieve sector sluit aan bij de ambitie om San Nicolas te ontwikkelen tot 'Cultural and heritage capital of Aruba'.

4.6. Vestigingsbeleid 2017

De economische ontwikkeling heeft geleid tot een sterke toename van het aantal bedrijven op Aruba. Het vestigingsbeleid heeft als doel de groei van bedrijven te stimuleren én de kwaliteit, leefbaarheid en veiligheid in de woonwijken te bevorderen. Echter, de wildgroei van commerciële activiteiten heeft geleid tot overlast en daarmee aantasting van de leefbaarheid en de kwaliteit van leven in sommige wijken. Daarom is het Vestigingsbeleid 2017 opgesteld. Doel van dit beleid is regels te stellen aan commerciële activiteiten in gebieden met een woonkarakter en om de vestiging van commerciële activiteiten die bijdragen aan verhoging van de leefbaarheid en voorzieningenniveau te reguleren. Met dit beleid wordt bijgedragen aan de leefkwaliteit in woongebieden.

4.7. A Roadmap for SDG Implementation in Aruba

De roadmap is een document dat de komende 4 jaar richting geeft aan de implementatie van de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties op Aruba. De SDG-agenda gaat uit van 5 thema's: People, Planet, Prosperity, Peace en Partnership. De 17 SDG's zijn breed, het is daarom van belang dat een prioriteit gegeven moet worden. Voor Aruba is door de VN daarom een 9-tal 'accelators' voorgesteld. Een aantal van deze accelators, zoals 'Natural Resources Management', sluit aan op het beleid dat in dit ROP gevoerd wordt. De Roadmap en het ROP zijn beide strategische documenten die naast elkaar staan en elkaar beïnvloeden.

4.8. Voorbereidingsbesluit

De minister van Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu heeft op 21 december 2018, met het oog op het ROP en het nog op te stellen ROPV, een voorbereidingsbesluit vastgesteld. Op basis hiervan is voor diverse werkzaamheden, zoals het aanleggen van wegen en terreinverhardingen, het slopen van bouwwerken, het vellen van bomen en het uitvoeren van werkzaamheden die de waterhuishouding beïnvloeden, een aanlegvergunning vereist. Met dit aanlegvergunningstelsel kan de minister werkzaamheden voorkomen die afbreuk doen aan de leefbaarheid en het behoud van de natuur en bedreigde inheemse flora en fauna op Aruba.

Tevens is in het voorbereidingsbesluit bepaald dat nieuwe bouwaanvragen ten behoeve van bouwwerken, zijnde nieuwbouw van verblijfsaccommodaties en condominiums die conform de Verguningsverordening hotel- of logement vergunningsplichtig zijn, moeten worden aangehouden. Hetzelfde geldt voor nieuwe bouwaanvragen ten behoeve van ver- of bijbouw van bedoelde verblijfsaccommodaties en condominiums. Met deze aanhoudingsverplichting wil de minister een verdere ongebreidelde groei van verblijfsaccommodaties en condominiums tegengaan.

5. Onderzoek

Het vertrekpunt voor het ROP 2019 is het ROP 2009. Het ROP 2009 is in de basis nog actueel, maar dient na 10 jaren op een aantal onderdelen geactualiseerd te worden. Daarvoor is het nodig te weten welke ruimtelijke en functionele opgaven er spelen op Aruba. Ter ondersteuning van het op te stellen beleid in dit ROP is in de voorbereiding daarom gebruik gemaakt van een aantal onderzoeken. Een overzicht van de geraadpleegde onderzoeken is opgenomen in bijlage 2.

Verder is bij aanvang van het project een evaluatie van het ROP 2009 gemaakt. Deze evaluatie is opgesteld in de vorm van een verslag zoals bedoeld in artikel 8 van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling. Daarbij is gekeken in hoeverre het beleid zoals opgenomen in het ROP 2009 uitgevoerd is. Verder is gekeken welke beleidsuitgangspunten gecontinueerd kunnen worden. Dit verslag is opgenomen in bijlage 3.

6. Uitgangspunten en opzet ROP 2019

6.1. De opgaven

Uit de voorgaande tekst blijkt dat Aruba een aantal opgaven kent. Een belangrijke opgave is de opvang van de bevolkingsgroei. Los van deze groei is er nu ook een grote vraag. Zo heeft FCCA heeft een wachlijst voor ca. 2.400 sociale woningen, bij DIP zijn 12.000 aanvragen voor woonkavels. De druk is extra hoog aangezien de beoogde woningbouwproductie de afgelopen jaren niet op peil is geweest. Daarom zet het ministerie de komende 4 jaar ambitieus in op 1.000 nieuwe woningen per jaar.

Daarnaast is er een belangrijke economische opgave. Aruba is grotendeels afhankelijk van het toerisme. Dat maakt het eiland kwetsbaar. Er is daarom behoefte aan een economische transitie door inzet op de promising sectors. Dat betekent onder andere een kwaliteitsverbetering van het toerisme en een versterking van de primaire sector. Een verdere ontwikkeling van Oranjestad en San Nicolas vormt een bijdrage aan het stimuleren van de creatieve sector en de sector technologie.

Maar misschien wel de belangrijkste opgave is de afstemming tussen de economische en sociale opgaven en natuur en milieu. Deze afstemming is de afgelopen jaren niet vanzelfsprekend gebleken. Dat heeft geleid tot een aantal knelpunten. Zo heeft de groei van het stedelijk gebied geleid tot een verlies van natuurgebieden en landschappelijke en ecologische waarden. Ook is gebouwd in rooien, waardoor het watersysteem is verstoord. Dat leidt nu tot overlast bij hevige regenbuien, bijvoorbeeld in Oranjestad. Ten slotte zijn de laatste jaren veel commerciële- en bedrijfsfuncties in woongebieden gerealiseerd die daar eigenlijk niet passen. Deze activiteiten leiden tot overlast en aantasting van het woongenot, bijvoorbeeld vanwege geluid-, stof- of verkeersproductie. Er is daarom behoefte aan het stellen van regels aan commerciële en bedrijfsactiviteiten.

Deze opgaven vragen om een andere sturingsfilosofie, die de basis is voor dit ROP.

6.2. De visie

De visie van het ROP is te komen tot een duurzame inrichting van Aruba.

Dit wordt bereikt door:

- Het creëren van een gezonde en veilige leef-, werk- en woonomgeving op heel Aruba;
- Het zoeken naar evenwicht tussen economische en sociale ontwikkelingen en natuur en milieu;
- Het toepassen van duurzaam ruimtegebruik en het behouden en versterken van de eigen waarden, kwaliteiten en identiteit van Aruba;
- Op basis van de Sustainable Development Goals concrete programma's met meetbare indicatoren te benoemen;
- Op een goede wijze samen te werken met alle partners.

Relatie met het ROP 2009

In het kader van dit ROP is een verslag opgesteld. Daarin is een evaluatie gemaakt van het beleid zoals gevoerd in het ROP 2009. Uit het in bijlage 3 opgenomen verslag mag blijken dat een groot deel van de doelen zoals gesteld in het ROP 2009 van toepassing blijft. Echter, geconstateerd is ook dat de gewenste ruimtelijke hoofdstructuur niet geheel gerealiseerd is. Deze structuur ging uit van een centrumstad (Oranjestad) met daaromheen een aantal kernen. Deze kernen zouden van elkaar gescheiden zijn door groene longen. In de praktijk is deze opzet echter niet meer herkenbaar en zijn de kernen grotendeels aan elkaar gegroeid.

Model ROP 2019

Dit ROP gaat uit van een ander ruimtelijk model. Het in het ROP 2009 opgenomen ruimtelijk model is aangepast op basis van een waardenbenadering. Vanuit de 2 stedelijke centra (Oranjestad en San Nicolas) vindt richting de grote waardevolle

natuurlijke en meer open gebieden (Arikok, Saltspray) een toenemende bescherming van de landschappelijke en ecologische waarden plaats (centrumgebied-stedelijk gebied-woongebied met waarden-landschappelijk gebied en natuurgebied/natuur en landschap).

Uitgangspunt van dit model is verdichting in de stedelijke gebieden Oranjestad en San Nicolas. Deze gebieden hebben een stedenbouwkundige heldere opzet waarbinnen ruimte is voor extra bebouwing. Daarbuiten ligt een 'patchwork'-landschap, waar woongebieden en groengebieden elkaar afwisselen. Uitgangspunt van dit beleid is dat dit gebied (mede op basis van het beleid vanuit het ROP 2009) steeds extensiever bebouwd en gebruikt wordt. Het vormt daarmee een buffer, een natuurlijke overgang naar de natuurgebieden, en vice versa. In deze gebieden is ontwikkeling mogelijk, mits rekening gehouden wordt met de aanwezige waarden. In het ROP 2019 worden deze waarden daarom expliciet benoemd en gewaardeerd door het opstellen van een ecologische hoofdstructuur.

Ecologische hoofdstructuur

In dit ROP zijn de aanwezige ecologische waarden geconcretiseerd door het benoemen van de ecologische hoofdstructuur. De kaart is opgesteld door de DNM, in samenwerking met de DOW en DIP. Daarbij is onder andere gebruik gemaakt van de Aruba Birdlife Conservation en het Parke National Arikok. De kaart van de ecologische hoofdstructuur met toelichting is opgenomen in bijlage 6.

De kaart bestaat uit gebieden, met aangetoonde ecologische, natuurlijke, waterhuishoudkundige en landschappelijke waarden. Op deze kaart staan de natuurgebieden, de elementen met landschappelijke en ecologische waarden (waaronder ook de rotsformaties en tanken en dammen), en de verbindende rooien. Dit geheel vormt samen de ecologische hoofdstructuur, de ecologische ruggengraat van het eiland. In deze gebieden staan volgens dit ROP behoud van natuurlijke en ecologische waarden centraal. Dat betekent dat in deze gebieden geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk

zijn. Het doel van deze kaart is deze gebieden vrij te houden, zodat deze hoofdstructuur behouden blijft en kan blijven functioneren. Deze bescherming zal in het ROPV worden verankerd. In dat kader wordt ook de begrenzing van de te beschermen gebieden verder gedetailleerd. Het gebied Hooiberg e.o. is vooruitlopend daarop vanwege het unieke karakter en de waarden voor het hele eiland al in dit ROP als te beschermen en conserveren aangewezen.

In het ROP is ook een aantal aandachtsgebieden opgenomen voor specifieke soorten (Terns, Shoco, Prikichi). Deze zones zijn op basis van onderzoek aangegeven door Aruba Birdlife Conservation (ABC). Hoewel in de meeste gevallen deze gebieden een onderdeel vormen van de ecologische hoofdstructuur, vallen enkele gebieden samen met reeds ontwikkelde gebieden op het eiland. Voor deze gebieden zal in het ROPV een regeling opgenomen worden waarmee de soorten in die gebieden extra bescherming krijgen. Dat zal gebeuren door het maken van een koppeling met het beleid Build with Nature. Dit beleid kan ook educatief worden ingezet, bijvoorbeeld door in bepaalde gebieden de toepassing van beplanting te stimuleren die voor inheemse soorten (zoals de Prikichi) aantrekkelijk is.

Ecologische hoofdstructuur (bron: DNM)

6.3. Toepassing van de SDG's

Om de visie, de duurzame inrichting van Aruba, te concretiseren en toetsbaar te maken, wordt in dit ROP aansluiting gezocht op de Sustainable Development Goals (SDG's). De SDG's zijn vastgesteld door de lidstaten van de Verenigde Naties, als ontwikkelingsagenda tot 2030.

Primair is SDG 11 van toepassing op het opstellen van een ruimtelijk plan als het ROP; Subdoel 11.3

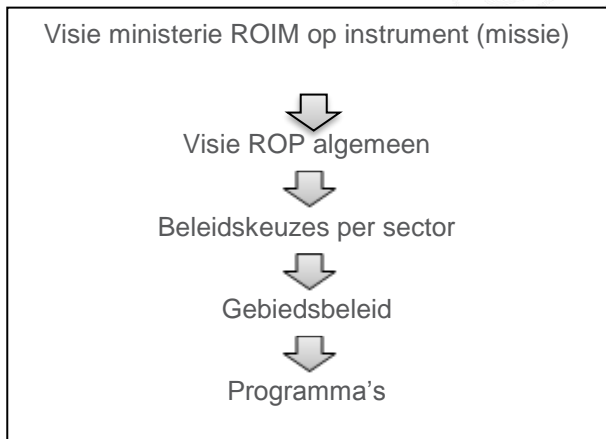
gaat specifiek in op planning. Verder wordt dit ROP digitaal gepubliceerd. Dat betekent dat invulling gegeven is aan de SDG's 12.8 en 16.3. Het beleid zoals gevoerd in dit ROP sluit echter aan op een groot aantal SDG's en de bijbehorende subdoelen, direct of indirect. Dit is in onderstaande tabel weergegeven (en uitgewerkt in bijlage 5). Hieruit blijkt de brede reikwijdte van het ROP, ondanks dat het primair een ruimtelijk instrument is.

					
indirect	2.1 2.3	3.6 3.9	indirect	indirect	6.1 6.3 6.4 6.6
					
7.2	8.2 8.4 8.9	9.1 9.2 9.4 9.5	indirect	11.1 11.2 11.3 11.4 11.6 11.7	12.2 12.4 12.5 12b
					
13.1 13.2	14.1 14.2 14.5 14.7	15.1 15.5 15.9	16.3 16.6 16.7 16.10	17.17	

Aan dit ROP is een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Dit programma heeft tot doel om het beleid op een aantal onderdelen te concretiseren. Deze acties zijn gekoppeld aan de relevante SDG's. Daardoor bevat dit ROP naast beleid ook concrete actie om toetsbare indicatoren te formuleren. Het ROP levert hiermee ook een bijdrage aan de implementatie van de SDG's. Het opstellen van een ROPV kan worden gezien als verdere uitwerking van SDG 11.3.

6.4. Opzet ROP

Het ROP 2019 bestaat uit een aantal onderdelen.

Het ROP bevat een kaart, waarop de gebieden waarvoor beleid is beschreven weergegeven zijn. Ten slotte is een lijst met begrippen opgenomen, om verwarring in begrippen te voorkomen. Het ROP wordt gepresenteerd via een website, die voor een ieder toegankelijk is. Bovendien zijn het ROP en de toelichting in drie talen opgesteld. Uitgangspunt is een bondig en concreet ROP dat transparant is en voor een ieder raadpleegbaar is. De begrenzingen in het ROP zijn op een wat globaler niveau en worden in het ROPV geconcretiseerd.

Het beleid van dit ROP is zowel per sector als per gebied beschreven. Concrete acties zijn uitgewerkt in programma's.

Beleidskeuzes per sector

Voor de sectoren woningbouw, toerisme, economie, zorg, welzijn en sport, verkeer en vervoer, duurzaamheid, natuur en landschap en monumenten en cultuurhistorie zijn op basis van de visie beleidskeuzes geformuleerd. Bovendien is er beleid ten aanzien van de uitvoering van dit ROP geformuleerd. De beleidskeuzes vormen mede de aanzet tot de programma's.

Gebiedsbeleid

De beleidskeuzes zijn vervolgens vertaald naar gebieden. Daarbij is de kaart van het ROP 2009 als uitgangspunt genomen. Op een aantal onderdelen is deze kaart gewijzigd, bijvoorbeeld vanwege

nieuwe beleidsinzichten of de nieuwe sturingsfilosofie dat waarden en kwaliteiten de basis zijn voor het beleid en de toegestane functies. In het gebiedsbeleid zijn ook bouwregels opgenomen. Uitgangspunt daarbij is een verdiepingshoogte van 3 meter voor woningen, 3,5 meter voor hotels en 4 meter voor commerciële functies. In beginsel zijn commerciële functies in woongebieden alleen op de begane grond toegestaan; in commerciële gebieden zijn deze ook op de verdiepingen mogelijk. Verder zijn twee gebieden toegevoegd waar het beleid expliciet is om te herstructureren/te verdichten.

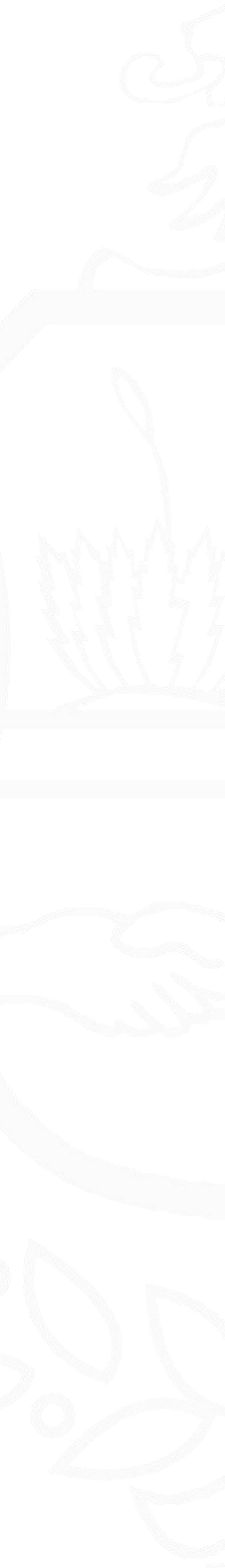
Het gebiedsbeleid doet uitspraken over bouw- en gebruiksmogelijkheden. In dit beleid is echter expliciet opgenomen dat waardevolle elementen behouden moeten blijven. Daarom is in dit ROP een voorstel gedaan voor een ecologische hoofdstructuur. Dat betekent overigens niet dat buiten deze gebieden geen (natuur- of) andere waarden aanwezig zijn. Op basis van het principe Build with nature, of op basis van de Natuurbeschermingsverordening en het Landsbesluit bescherming inheemse flora en fauna (bijvoorbeeld vanwege de aanwezigheid van beschermde soorten) kunnen ook elders bouw- en gebruiksbepalingen zijn.

Uitvoeringsprogramma

Het ROP sluit af met een uitvoeringsprogramma. Doel van dit programma is om een aantal beleidsuitgangspunten te vertalen in toetsbare criteria / indicatoren.

ROPV

Het ROP is zodanig opgesteld dat op basis hiervan een ROPV kan worden opgesteld. Zo kunnen bijvoorbeeld de gebieden de basis zijn voor de in het ROPV op te nemen bestemmingen. Omdat het ROP direct gevolgd wordt door een ROPV kan er op een wat hoger abstractieniveau worden gewerkt. Eventuele concretisering worden gemaakt in het kader van het ROPV. Ter inspiratie zijn concept voorschriften uitgewerkt die als bijlage bij deze toelichting opgenomen zijn.

7. Regelgeving

7.1. Inleiding

Het ROP 2019 bevat het beleid ten aanzien van de fysieke leefomgeving van Aruba. Het ROP kan worden gezien als de koers die Aruba volgt om de doelen te bereiken.

Het maken en het vaststellen van beleid alleen zijn echter niet voldoende. Om de doelen te halen en uitvoering te geven aan de beleidskeuzes, is het ook gewenst om juridische regels op te stellen en deze op een goede manier uit te voeren. En indien deze regels worden overtreden handhavend op te treden.

In dit hoofdstuk van het ROP wordt in het kort ingegaan op de meest betrokken juridische instrumenten die een rol kunnen spelen bij het bereiken van het doel en het uitvoeren van de beleidskeuzes van het ROP. Bij de juridische instrumenten wordt een onderscheid gemaakt in de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling, Landsverordeningen op het terrein van de fysieke leefomgeving en andere Landsverordeningen.

7.2. Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling (LRO)

ROPV

De Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling voorziet naast het ROP ook in een ROPV. Het ROP is de basis van het ROPV. ROPV staat voor Ruimtelijke Ontwikkelings Plan met Voorschriften. De voorschriften zijn de juridische regels waaraan iedereen zich dient te houden. Niet alleen natuurlijke en rechtspersonen, maar ook de overheid. En zowel grondeigenaren, als degene die gronden in erfpacht of in huur hebben. Het ROPV kan worden ingezet om uitvoering te geven aan nagenoeg alle beleidskeuzes.

Het ROPV is beschreven in Hoofdstuk IV van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling en bevat regels met betrekking tot de bestemming, de inrichting, de bebouwing en het gebruik van de in het ROP begrepen gronden. Het ROPV geeft per

gebied aan wat waar gebouwd mag worden en aan welke bouwregels dan moet worden voldaan. Evenals hoe gronden en gebouwen mogen worden gebruikt, met andere woorden welke functies zijn toegestaan. De regels van het ROPV bieden ruimte voor ontwikkeling en beschermen aanwezige waarden en kwaliteiten. Het ROPV wordt gebaseerd op het ROP 2019.

Een bouwvergunning kan worden verleend als het bouwplan in overeenstemming is met het ROPV en de Bouw- en Woningverordening. Strijdige bouw-aanvragen worden geweigerd. Het ROPV bepaalt dus juridisch mede wat er mag en niet mag. Hetzelfde geldt voor aanlegactiviteiten, dus activiteiten waar geen bouwvergunning voor nodig is maar die wel van invloed kunnen zijn op de aanwezige waarden en kwaliteiten en waarvoor een aanlegvergunning vereist kan worden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het ontginnen, afgraven, op-hogen en egaliseren van de bodem of het aanleggen van wegen en andere terreinverhardingen.

Het ROPV wordt na een zorgvuldige openbare procedure met de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen bij Landsbesluit houdende algemene maatregelen vastgesteld. Ook de Raad voor de Ruimtelijke Ordening wordt gehoord.

Om inzicht te geven in mogelijke regels van het ROPV, zijn in bijlage 5 enkele voorbeelden van mogelijke regels opgenomen. Deze voorbeelden zijn indicatief, maar sluiten wel aan op de inhoud van het ROP.

Verkavelingsplan

Op basis van Hoofdstuk VII van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling mag grond uitsluitend worden verkaveld overeenkomstig een door de minister goedgekeurd Verkavelingsplan indien het om drie of meer gebouwen gaat of een perceel in drie of meer percelen wordt opgesplitst. Een verkavelingsplan bestaat uit een of meer kaarten en een toelichting waarin een beschrijving van bijvoor-

beeld de flora, fauna en de cultuurhistorische elementen in het gebied zijn opgenomen. Tevens wordt een beeld gegeven van onder andere de bebouwing, de wegen en de voorzieningen ten behoeve van de waterhuishouding. Het verkavelingsplan wordt vastgesteld door de minister. Aan de vaststelling gaat een openbare periode van terinzagelegging vooraf waarin belanghebbenden gedurende een maand over het ontwerp-verkavelingsplan wat ter inzage ligt zienswijzen kunnen indienen.

Een verkavelingsplan moet in overeenstemming zijn met het ROPV en mag het belang van de te conserveren flora en fauna en de natuur- en cultuurhistorische elementen in het gebied niet (in ernstige mate) schaden.

7.3. Regeling fysieke leefomgeving

Het ROPV is niet het enige juridische instrument dat ingezet kan worden om de doelen van het ROP te bereiken. Andere regelgeving is ook van toepassing. De in dit kader meest relevante verordeningen op het terrein van de fysieke leefomgeving van Aruba staan hieronder vermeld.

Hinderverordening

Op basis van de Hinderverordening kunnen hinder en overlast als gevolg van inrichtingen via een vergunningstelsel worden voorkomen. Deze verordening kan bijvoorbeeld worden ingezet voor het voorkomen van mogelijke hinder in de nabijheid van woningen of andere hindergevoelige functies als gevolg van bedrijfsmatige activiteiten. Zie in dit kader bijvoorbeeld de relevante beleidskeuzes van 1.1 Woningbouw en 1.3 Economie.

In het Hinderbesluit zijn de inrichtingen opgenomen waarvoor een hindervergunning nodig is. Aan de vergunningen kunnen voorwaarden worden verbonden ter voorkoming van hinder en overlast.

Natuurbeschermingsverordening

Ook de Natuurbeschermingsverordening kan hier worden genoemd. Deze verordening is gericht op het beschermen van flora en fauna en van gebieden met natuurlijke en ecologische waarden. Zo

bevat de verordening diverse verboden voor mogelijke versturende activiteiten ten aanzien van soorten en kunnen natuurreservaten worden aangewezen. De minister kan ontheffing van de verboden verlenen. Ter uitvoering van de verordening zijn diverse landsbesluiten genomen ter bescherming van soorten en gebieden.

De Natuurbeschermingsverordening kan bijvoorbeeld worden ingezet om de relevante beleidskeuzes van 1.7 Natuur en landschap te bereiken.

De regels van de Natuurbeschermingsverordening staan naast die van het ROPV. Een activiteit moet voldoen aan beide juridische instrumenten.

Monumentenverordening

Deze verordening geeft bescherming aan monumenten. Op basis van de verordening kunnen monumenten worden aangewezen. Aangewezen monumenten worden via een vergunningensysteem beschermd tegen mogelijke activiteiten die afbreuk kunnen doen aan de kwaliteiten van die monumenten. Monumenten worden ingeschreven in het monumentenregister.

De Monumentenverordening kan bijvoorbeeld worden ingezet voor de relevante beleidskeuzes van 1.8 Monumenten en cultuurhistorie.

Monumenten kunnen ook worden beschermd via de regels van het ROPV. Indien hierin wordt voorzien, hebben de monumenten een dubbele bescherming.

Bouw- en woningverordening

De Bouw- en woningverordening stelt een aantal eisen aan het bouwen op eigendomsgrond of domeingrond. Ook wordt in deze verordening de bouwvergunning geregeld. Belangrijke bepaling is de regel dat een bouwplan op domeingrond in overeenstemming moet zijn met eventueel aanwezige erfpachtsvoorwaarden of andere gronduitgiftevoorwaarden. De Bouw- en woningverordening zal wat betreft de stedenbouwkundige bepalingen geen of een kleinere rol vervullen na de vaststelling van een ROPV. Het ROPV zal dan immers primair de ruimtelijke en functionele regels van het bouwen bevatten. Bij de vaststelling van het ROPV zal worden aangegeven welke regels van de Bouw- en

woningverordening eventueel kunnen vervallen. De Bouw- en woningverordening kan bijvoorbeeld worden ingezet met het oog op de veilige en leefbare woongebieden als genoemd in beleidskeuze 1.1 Woningbouw.

Onteigeningsverordening

Het kan zijn dat voor een goede uitvoering van het ROP door het land Aruba terreinen van derden nodig zijn. Het land zal dan in eerste instantie proberen deze terreinen in eigendom te verwerven via minnelijke weg. Indien dit niet mogelijk is en het land de terreinen nodig heeft in het publiek belang en te algemene nutte, dan kan het land overgaan tot het starten van de onteigeningsprocedure. De eventuele onteigening wordt uitgesproken door de rechter. De onteigening kan bijvoorbeeld worden ingezet in het kader van de woningbouw en de aanleg van infrastructurele voorzieningen.

7.4. Andere regelgeving

Ook op andere terreinen dan de fysieke leefomgeving kent Aruba Landsverordeningen die kunnen worden ingezet om de beleidskeuzes uit te voeren en de doelen te bereiken. Hierbij kan gedacht worden aan de Vestigingsverordening bedrijven, Vergunningsverordening (all-inclusive vergunningen), Vergunningsverordening hotel of logementsbedrijven, Visserijverordening en Landsverordening vrije zones.

7.5. Toezicht en handhaving

Op het moment dat na het verlenen van een vergunning of een ontheffing wordt geconstateerd dat de activiteit niet conform het daartoe genomen besluit wordt uitgevoerd, dient er in beginsel vanuit de overheid handhavend te worden opgetreden. Indien dit niet wordt gedaan, wordt de doelstelling van de regel niet gehaald. De regel is immers opgesteld met het oog op een concreet doel.

Handhaving kan achterwege blijven indien legalisatie van de activiteit mogelijk is. Om te weten te komen of er activiteiten in strijd met een vergunning of zonder vergunning plaatsvinden, is een goed toezicht vereist.

Vanuit de overheid zal aan de hand van verleende vergunningen of ontheffingen, klachten of inspecties structureel moeten worden gezien of de regels vanuit het ROPV of een van de Landverordeningen worden nageleefd. Deze activiteiten vallen onder het begrip Toezicht.

Toezicht en handhaving leveren een bijdrage aan de beleidskeuze 1.9 Uitvoering.

8. Schadevergoeding

8.1. Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling (LRO)

Het onderwerp schadevergoeding wordt geregeld in de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling. Artikel 30 bepaalt (voor zover van belang) dat indien, en voor zover blijkt, dat een belanghebbende ten gevolge van de voorschriften uit een ruimtelijk ontwikkelingsplan met voorschriften (ROPV) werkelijke schade lijdt of zal lijden, welke redelijkerwijze niet of niet geheel te zijnen laste behoort te blijven en waarvan de vergoeding niet of niet voldoende door aankoop, onteigening of anderszins is verzekerd, het Land hem op zijn verzoek een naar billijkheid te bepalen tegemoetkoming in de schade toekent.

Uit deze bepaling kan worden afgeleid dat schadevergoeding op basis van de LRO niet aan de orde is bij de besluitvorming en de inwerkingtreding van het ROP. De LRO koppelt mogelijke schade niet aan dit beleidsinstrument, maar aan het juridisch instrument ROPV. Het ROPV is geregeld in artikel 9 LRO. De voorschriften van het ROPV geven, in samenhang met de bij de ROPV behorende plankaart, aan wat juridisch wel en niet is toegestaan. Het ROP 2019 kan dan ook worden vastgesteld zonder dat er sprake is van schadevergoeding als bedoeld in het LRO. Schadevergoeding komt aan de orde bij het ROPV.

In het kader van een zorgvuldige voorbereiding van het ROPV en met het oog op de betreffende inspraakreacties, zal er bij het opstellen van het ROPV een gerichte analyse worden gemaakt van de gevallen waarin er als gevolg van de bestemmingen en voorschriften mogelijk sprake is van daadwerkelijke schade. Bij het leggen van de bestemmingen en het opstellen van de voorschriften zal hiermee rekening worden gehouden.

Uitgangspunt daarbij is om, gelet op de belangen van grondeigenaren, zoveel mogelijk schade

c.q. onevenredige schade te voorkomen. De mogelijke voorzienbare situaties worden getoetst aan de concrete omstandigheden, de beleidsbelangen en de meest actuele jurisprudentie op het gebied van schade. Daarbij zal gekeken worden naar de daadwerkelijke schade en in hoeverre een tegemoetkoming in deze schade moet worden gegeven. Het gaat dus om een trapsgewijze analyse. Hierbij zal een onderscheid worden gemaakt naar de terreinen welke in de gebieden met een natuurbestemming en andere gebieden liggen, waarbij er bepaalde beperkingen gelden ten aanzien van het gebruik van eigendommen.

Naast de belangen van de eigenaren of initiatiefnemers heeft het Land Aruba zelf ook een belang bij het voorkomen van schadevergoedingen. De vaststelling van het ROPV kan en mag niet leiden tot onbetaalbare hoge lasten voor het Land. De financiën hiervoor zijn niet aanwezig. In het kader van het opstellen van het ROPV zal dan ook worden bezien in hoeverre mogelijke schade voorkomen kan worden door bijvoorbeeld leggen van plangrenzen, de redactie van de voorschriften, aansluiting bij het ROP 2009, belastingmaatregelen en eventuele grondaankoop en door grondruil. Ook wordt onderzocht in hoeverre er gebruik kan worden gemaakt van mogelijke subsidies of financiële regelingen ter voorkoming of betaling van schadetoewijzingen.

8.2. Aandachtspunten schade

Vooruitlopend op een analyse naar de schade in het kader van het ROPV kan in deze toelichting al wel het volgende worden opgemerkt.

Normaal maatschappelijk risico

Niet alle beperkende voorschriften van een ROPV leiden automatisch tot een mogelijke schadevergoeding. Indien de schade als gevolg van een wijziging van het beleid en de vertaling daarvan in de voorschriften binnen het normale maatschappelijk risico valt, blijft de schade voor rekening van de

aanvrager. Een ieder kan en mag verwachten dat er in een periode van tien jaar met verschillende regeringen beleidswijzigingen kunnen plaatsvinden.

Bestaande situaties

Het ROP 2019 houdt rekening met bestaande legale situaties. In het ROP 2019 is opgenomen dat deze mogen worden voortgezet. Het ROP 2019 is er niet op gericht om bestaande legale ontwikkelingen stop te zetten, waardoor er mogelijk schade ontstaat. Ditzelfde geldt voor gronden die in erfpacht ten behoeve van bepaalde functies en bouwen gebruiksmogelijkheden zijn uitgegeven. Deze erfpachten kunnen en mogen op basis van het ROP 2019 worden uitgevoerd.

Ook wordt er rekening gehouden met valide juridische toezeggingen. Deze kunnen en mogen ook worden nagekomen. Het is dan wel aan de initiatiefnemer om aan te geven dat dergelijke toezeggingen aanwezig zijn.

Passieve risico aanvaarding

Het ROP 2019 sluit aan op het ROP 2009. In 2009 is er dus al beleid voor de periode tot 2019 gemaakt en het beleid werd voor een ieder ter inzage gelegd bij de Directie Infrastructuur en Planning. Voor partijen die al langere tijd over gronden beschikken en in de werkingstermijn van het ROP 2009 geen gebruik van eventuele ontwikkelmogelijkheden hebben gemaakt kan gesproken worden

van passieve risicoaanvaarding. Zij hebben kunnen weten of vermoeden dat er op basis van het beleid regels gemaakt zouden worden die mogelijke ontwikkelingen niet zouden toestaan of zouden beperken. Door stil te blijven zitten, hebben zij hun mogelijke rechten laten verlopen. Dan is schadevergoeding niet meer aan de orde. Dit geldt te meer voor partijen die destijds al geen zienswijzen hebben ingediend tegen het concept ROP 2009.

Actieve risico aanvaarding

Voor partijen die in de afgelopen 10 jaren gronden hebben gekocht, geldt het beginsel van actieve risicoaanvaarding. Het moment van aankoop van een eigendomsgrond(en) speelt een belangrijke rol bij het aspect van actieve risicoaanvaarding. Tijdens de koop hebben kopers kunnen weten dat er regels van de overheid zouden kunnen komen die de gewenste ontwikkelingen zouden kunnen beperken, of geheel onmogelijk zouden kunnen maken. Zij hebben bewust risico genomen. Ook dan is er geen sprake van een schadevergoedingsplicht van de overheid. Potentiële kopers van een eigendomsperceel hebben een onderzoeksplicht. Daarnaast dient de actieve risicoaanvaarding gebaseerd te worden op de door de overheid openbaar gemaakte beleidsvoornemens (voorzienbaarheid).

9. Proces

9.1. Consultatie

Het ROP 2019 is mede tot stand gekomen op basis van gevoerde gesprekken met in- en externe partijen. Een overzicht hiervan is opgenomen in bijlage 1. Tijdens de gesprekken zijn de aanwezigen geïnformeerd over het instrument ROP en over de mogelijke inhoud daarvan. Tevens is aan gesprekspartners gevraagd om zoveel mogelijk informatie aan te leveren.

De resultaten van de gesprekken zijn belangrijke input geweest voor de doelen, de beleidskeuzes, de gebiedsbeschrijvingen en de programma's van het ROP 2019.

Naast de gesprekken is er, zoals al in hoofdstuk 5 is weergegeven, ook een enquête gehouden onder de inwoners van Aruba. Dit is op een digitale wijze gebeurd. De relevante resultaten van deze enquête zijn tijdens twee bijeenkomsten getoond en

besproken met diverse vertegenwoordigers van organisaties uit de verschillende woonkernen. De organisaties en personen waarmee gesproken is staan ook vermeld in bijlage 1. Een globaal overzicht van de resultaten van de enquête zijn opgenomen in bijlage 6.

Op 4 en 5 december 2018 zijn er algemene informatieavonden gehouden. De eerste avond vond plaats in Santa Cruz en de tweede in Paradera. Tijdens de avonden zijn de aanwezigen geïnformeerd over het instrument ROP, over het proces van totstandkoming en over de vaststellingsprocedure. Ook is, mede aan de hand van de gestelde vragen, ingegaan op de inhoud. De verslagen van de bijeenkomsten zijn opgenomen in bijlage 7.

10. Raad voor de Ruimtelijke Ontwikkeling

10.1. Algemeen

Artikel 2 lid 1 van de LRO bepaalt dat er een Raad voor de Ruimtelijke Ontwikkeling (hierna: de Raad) is. Artikel 2 lid 2 geeft aan dat de Raad op verzoek of uit eigen beweging advies geeft aan de minister over hoofdlijnen en beginselen die van algemeen belang zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling, over het ruimtelijk ontwikkelingsbeleid en over de uitvoering van het ruimtelijk ontwikkelingsbeleid.

De huidige raad is in april 2019 benoemd. Ze bestaat uit leden die zijn voorgedragen door Asociación di Ingeniero y Arquitectonan Arubano (ADIAA), Aruba Trade and Industry Association (ATIA), Aruba Hotel and Tourism Association (AHATA), Fundacion Parke Nacional Aruba (FPNA), Commissie bescherming inheemse flora en fauna, CBA (Centrale Bank van Aruba) en Aruba Birdlife Conservation (ABC). De leden zitten op persoonlijke titel in de Raad.

Op basis van artikel 6 van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling is het concept van het ROP 2019 voor advies toegezonden aan de Raad voor de Ruimtelijke Ontwikkeling met het verzoek om binnen de wettelijke termijn van 2 maanden te reageren. De Raad heeft op 24 juni 2019 een advies uitgebracht. Dit advies, voor zover relevant voor het ROP, is opgenomen in de volgende paragraaf. In paragraaf 10.3 is weergegeven in welke mate en op welke wijze uitvoering is gegeven aan de adviezen van de Raad. De hieruit voortvloeiende wijzigingen van het concept van het ROP 2019 staan vermeld in paragraaf 10.4.

10.2 Advies

Algemeen

1. De raad juicht toe dat de minister serieus werk heeft gemaakt van het vormgeven van ruimtelijke ontwikkelingsbeleid. Ze vindt het concept ROP 2019 echter een dusdanig algemeen karakter hebben dat de Raad geen duidelijk beeld krijgt van de voorgenomen richting. De

Raad adviseert de minister duidelijker stelling te nemen. Het ROP moet immers steun bieden aan het verwezenlijken van gemeenschappelijke doelstellingen voor het land Aruba.

2. Hoewel de Raad een maatschappelijk advies geeft, wil zij meegeven dat alleen het vaststellen van beleid niet voldoende is; de uitwerking daarvan dient gepaard te gaan met regulering en handhaving. De Raad noemt als voorbeeld de All-Terrain Vehicles (ATV's), die overal op het eiland kunnen rondrijden met alle nadelige gevolgen van dien.
3. Het ROP zou in directe relatie tot een nationaal ontwikkelingsplan moeten staan. Het zou ondersteunend en versterkend moeten werken.
4. Natuur(behoud), duurzaamheid en de circulaire economie zouden als uitgangspunt genomen moeten worden, en niet alleen als aparte beleidskeuze.
5. Het ROP gebruikt de SDG's om uitvoering van het ROP te concretiseren. De Raad vraagt zich af of deze SDG's de regulering en handavingskwestie bevatten. Ze adviseert om subdoel 16.3 als uitgangspunt te nemen ter uitvoering van adequate, integrale regulering en handhaving.
6. De programma's dienen om de samenwerking tussen overheidsinstanties op grond van (nieuw) beleid te bevorderen en fragmentatie van beleid tegen te gaan. Dit sluit aan op SDG 16.7 om 'ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus te garanderen'. Het ROP dient om te zorgen dat de doeleinden die te maken hebben met regulering en handhaving, verwezenlijkt worden. Het advies van de Raad is niet alleen gericht aan degenen die bezig zijn met het ROPV. Het is bedoeld om anderen aan te moedigen om te participeren in de besluitvorming van toekomstige beleidsplannen.
7. Het archeologisch en monumentaal cultureel erfgoed van Aruba wordt door het concept ROP 2019 onvoldoende beschermd. Dit terwijl er de afgelopen tijd veel verloren gegaan is. De

enige wetten die nu beschikbaar zijn voor het beschermen van archeologische locaties zijn de Monumentenverordening en de LRO. Er wordt wel aangegeven dat waardevolle locaties beschermd worden. Echter, in de programma's worden geen acties benoemd ten aanzien van de bescherming van het archeologisch en cultureel erfgoed. Verder dient de wetgeving ten aanzien van het archeologische en monumentale erfgoed zo spoedig mogelijk te worden geactualiseerd.

8. De Raad adviseert om infrastructurele maatregelen te nemen die uitsluitend zijn gericht op schone energie. Verder adviseert de Raad beleid te implementeren voor het ontmantelen van de raffinaderij en het geven van een nieuwe bestemming aan dat terrein. Daarbij wordt specifiek wind- en/of zonne-energie genoemd.
9. De Raad adviseert om de kennis van de NGO's die betrokken zijn bij natuurbehoud te gebruiken en de zienswijzen zoveel mogelijk integraal te implementeren in het concept ROP 2019. De 16 gebieden waarvoor de Staten een motie ter bescherming hebben ingediend moeten blijvend een beschermde status krijgen. Voor het Marine Park moet bij nadere ontwikkelingen het voorzichtigheidsbeginsel in acht genomen worden. Natuurontwikkeling is geen doel op zich: het is verweven in alle aspecten die beslag leggen op de ruimte. De Raad beveelt aan om Natuurbehoud als volwaardig onderdeel van het ROP te beschouwen en niet als apart hoofdstuk.
10. Onder het kopje Strandbeleid beschrijft de Raad de druk die het toerisme op het eiland heeft. Het gaat daarbij om het huisvesten van buitenlands personeel, de druk van cruisetourisme, bebouwing op stranden en de vergunningen die aan recreatieondernemers zijn verleend. Er is een strandenbeleid, dat sinds 2015 van kracht is. Dit strandenbeleid moet herzien worden. De druk kan ertoe leiden dat het nodig is het eiland tijdelijk te 'sluiten' voor een grote schoonmaak, zoals de regering van de Filipij-

nen onlangs gedaan heeft met het eiland Borocay. De Raad noemt een aantal verbeterpunten.

11. De economie van San Nicolas moet nieuw leven ingeblazen worden. Om afhankelijkheid van één economische drager te voorkomen, zou moeten worden gekozen voor diversificatie. Daarbij zou San Nicolas als unieke stad gepromoot kunnen worden, bijvoorbeeld door in te zetten op 100% schone energie. De overheid kan zelf ook een impuls geven door een aantal diensten te verplaatsen naar San Nicolas.
12. Voordat gekozen wordt voor het realiseren van één of meerdere grote hotels moet worden gemotiveerd waarom dit de enige keuze is. Bij een vooraf uit te voeren haalbaarheidsonderzoek moet ook gekeken worden naar alternatieve economie-opties. Gezien de natuurwaarden moeten toeristische ontwikkelingen goed ingepast worden.
13. De Raad geeft nog een aantal aanbevelingen voor de verbetering van San Nicolas. Het gaat daarbij onder andere om de aanpassing van de wegenstructuur, aandacht voor bestaande en nieuwe, duurzame woongebieden en het stimuleren van bedrijven om zich in San Nicolas te vestigen. Verder wordt aandacht gevraagd voor het opknappen van de monumenten in San Nicolas.
14. Toeristen komen naar Aruba vanwege de combinatie van veiligheid, het weer, het eilandgevoel, de stranden en de toegankelijke zee en niet voor de massa. Om dit te behouden moet worden ingezet op kwaliteitsverbetering in plaats van op kwantiteitsverbetering. De Raad adviseert de minister om in het concept ROP 2019 een duidelijke keuze te maken voor de door Staten, ATA, DIP en de bevolking uitgesproken wens voor een moratorium en die keuze ook in beleid om te zetten en een en ander te handhaven.
15. De Raad verwacht dat er onder het motto 'van kwantiteit naar kwaliteit' veel winst is te behalen in de infrastructuur. Voorbeelden zijn een transitie naar elektrisch rijden en het werken

aan een efficiënt en effectief werkend openbaar vervoersnetwerk. De Raad adviseert om de hoofdwegen in Aruba te benoemen en deze een A-status te geven. De Raad adviseert toekomstgericht na te denken over voorzieningen die bij deze wegen horen. Verder adviseert de Raad het onderhoud van bestaande wegen prioriteit te geven.

16. De Raad onderkent dat in het concept ROP 2019 punten genoemd worden die bijdragen aan de kwaliteit van de woonomgeving. Het ROP wordt aangegaan voor 10 jaar, terwijl het regeringsbeleid slechts voor 4 jaar geldt. Het is niet wenselijk om de vrijstelling in algemene zin te bieden.
17. De Raad stelt vragen bij het beleid ten aanzien van woningbouw. Met name de vraag welke woningen in welke hoeveelheid er waar nodig zijn. Andere aandachtspunten die de Raad benoemt zijn de samenwerking tussen de overheid en de privésector en de kwaliteit van de woonomgeving. De Raad doet hierin een aantal voorstellen.
18. De Raad merkt op dat de bouwhoogtes ten aanzien van woningen aangepast dienen te worden. Conform de huidige bouwverordening moet een plafond op 2,60 meter zitten terwijl er 3,60 meter nodig is in verband met een moderne opbouw en installaties. Het concept ROP 2019 houdt een standaard aan van 3,25 meter voor woningen. Dit zou moeten worden aangepast naar 3,75 meter. De bouwhoogtes voor commerciële gebouwen moeten worden aangepast naar 4,50 meter voor de 1e en/of 2e bouwlaag en daarna naar 3,75 meter per bouwlaag. De Raad doet verder een aantal gebiedsgerichte aanbevelingen voor de bouwhoogtes.
19. De raad geeft een aantal specifieke voorstellen om woningbouw in Oranjestad, San Nicolas en in de woonkernen te stimuleren.
20. Ontwikkelingen gaan snel en een ROP wordt voor 10 jaar vastgelegd. Daarom adviseert de Raad om iedere 2 jaar een grondige evaluatie te laten plaatsvinden en iedere 5 jaar een evaluatie met maatschappelijke dialoog.

10.3. Beantwoording

1. Artikel 4 LRO geeft aan dat een ROP 'de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling in Aruba, alsmede de hoofdzaken van het te voeren ruimtelijk beleid bevat'. Het ROP heeft dus een globaal en beleidsmatig karakter. Een ROP wordt geconcretiseerd in onder andere het ROPV. In het concept ROP 2019 zijn programma's opgenomen. Daarmee wordt het ROP op thema's geconcretiseerd.
2. Deze stelling wordt onderschreven. Hieraan wordt in het concept ROP 2019 specifiek aandacht besteed, onder andere onder het beleid 'Uitvoering'. Inmiddels is ook het opstellen van het ROPV gestart, dat meer handvatten voor regulering en handhaving zal bieden.
3. Conform de LRO stelt de minister 'een onderzoek in naar de bestaande toestand en naar de mogelijke en wenselijke ontwikkeling van Aruba' en stelt de minister een ROP vast. Dit betekent dat de minister bij het vaststellen van het ROP met het oog op een goede ruimtelijke ontwikkeling een eigen standpunt inneemt. Het ROP is een ruimtelijk beleidsdocument en geen uitwerking van een nationaal ontwikkelingsplan. Wel zijn beleidsuitgangspunten overgenomen uit het regeerakkoord. Tevens kan een ROP input zijn voor een nationaal ontwikkelingsplan.
4. Deze punten zijn essentiële onderdelen van het beleid. Deze zijn daarom specifiek benoemd in de algemene visie op het concept ROP 2019. Natuur(behoud), duurzaamheid en de circulaire economie lopen als een rode draad door het concept ROP 2019. Het te voeren beleid en de gemaakte keuzes zijn mede hierop afgestemd.
5. Zoals hierboven aangegeven, wordt het belang van een goede toezicht en handhaving onderschreven. Mede daarom is SDG 16.3 genoemd in het concept ROP 2019. De toepassing van de SDG's en het concretiseren van het beleid is overigens niet gedaan vanwege handhaving. Het heeft vooral ten doel een relatie te leggen en afstemming te zoeken met ander (sectoraal) beleid, en om het gevoerde

beleid periodiek te toetsen en te monitoren. Dat is ook één van de beleidsdoelstellingen van het concept ROP 2019.

6. Het concept ROP 2019 heeft inderdaad als doel om op een goede wijze samen te werken met partners. Dit is ook in de algemene visie opgenomen. Dit is ook één van de redenen dat de SDG's opgenomen zijn in het concept ROP 2019. Deze helpen in het afstemmen van (sectoraal) beleid. Bij de uitvoering van het ROP 2019 zullen partners en andere partijen worden betrokken. Het is belangrijk dat het ROP 2019 en de uitvoering daarvan een zo groot mogelijk maatschappelijk draagvlak hebben.
7. Het ROP is een beleidsdocument en biedt als zodanig geen direct juridisch bindend beschermingsregime. In het concept ROP 2019 is 'monumenten en cultuurhistorie' als apart beleids-thema benoemd. De bescherming vindt plaats met de juridische verankering in het ROPV. Daarmee kan worden voorzien in een adequaat beschermingsregime. Het actualiseren van wetgeving valt buiten de scope van een ROP.
8. Dit advies sluit aan bij het beleid dat is opgenomen in het concept ROP 2019. Zoals gezegd, bevat het ROP beleid op hoofdlijnen. Wel is naar aanleiding van één van de zienswijzen het programma 'energietransitie' toegevoegd. In het kader van een dergelijk programma kan het advies van de Raad geconcretiseerd worden. Het concept ROP 2019 gaat niet expliciet in op de raffinaderij. De besluitvorming daaromtrent wordt gevolgd. Wel is in het beleid voor de economische gebieden opgenomen dat niet meer gebruikte bedrijventerreinen aangewend kunnen worden voor het opwekken van energie, zoals bijvoorbeeld de aanleg van zonneparken.
9. Het aspect Natuurbehoud is in het gehele concept ROP 2019 verweven. Het wordt genoemd in de algemene visie, er is specifiek beleid op gevoerd en het komt terug in het gebiedsbeleid. Daarnaast zijn er programma's benoemd om de doelstellingen ten aanzien van natuur-

behoud en -ontwikkeling te concretiseren. Bovendien worden met het concept ROP 2019 de ecologische hoofdstructuur en het beleid Build with nature geïntroduceerd. Deze aspecten worden in het ROPV juridisch geborgd. Bij het opstellen van de ecologische hoofdstructuur is optimaal gebruikgemaakt van kennis die is aangedragen door onder andere de ABC en het FNPA. Bovendien zijn beide partijen vertegenwoordigd in de Raad. Dat benadrukt ook het belang dat aan een integrale natuurbenadering wordt gegeven. De 16+-gebieden zijn in het ROP benoemd en op de plankaart opgenomen; de bescherming zal plaats moeten vinden via de Natuurbeschermingsverordening en het ROPV. Dat is een separaat traject.

10. Een groot aantal punten die de Raad benoemt valt onder het algemene beleid zoals in het concept ROP 2019 is opgenomen. Het gaat daarbij om het strategisch beleid ten aanzien van toerisme en ecologie, natuur en landschap en het gebiedsbeleid ten aanzien van Strand, Marine Park en overige kustwateren. De voorstellen zijn echter zodanig concreet dat deze buiten de scope van het ROP vallen. Wel zal naar aanleiding van deze reactie het concept ROP 2019 aangepast worden. Er wordt een programma 'uitwerken strandenbeleid' toegevoegd. De genoemde punten kunnen in dat programma meegenomen worden. Verder wordt aan het programma 'Opstellen criteria voor vestiging van nieuwe hotels' toegevoegd dat deze criteria ook opgesteld worden voor vergunningen voor nieuwe dagrecreatieve activiteiten.
11. Deze visie wordt ondersteund door het beleid van het concept ROP 2019. Daarin wordt ingezet op zowel de diversifiëring van de economie als het doorontwikkelen van het unieke profiel van San Nicolas.
12. Voor het gebied Sero Colorado is als beleid opgenomen dat een hotelontwikkeling mogelijk is uitsluitend indien sprake is van een weloverwogen en duurzame beslissing. Voor de ontwikkeling op Sero Colorado is in dat kader een

haalbaarheidsonderzoek, een sociale impactstudie en een studie naar de impact op de omgeving uitgevoerd.

13. Deze aanbevelingen worden ter kennisgeving aangenomen. Het zijn ontwikkelingen die buiten de scope van een ROP vallen omdat ze een concrete uitwerking bevatten. Het beleid dat is geformuleerd in het concept ROP 2019 ondersteunt deze ontwikkelingen echter wel.
14. Het beleid zoals opgenomen in het concept ROP 2019 gaat uit van kwaliteit voor kwantiteit. Daarmee past het beleid binnen het advies van de Raad.
15. Het concept ROP 2019 ondersteunt de visie van de Raad. Zo worden onder het thema 'Verkeer en vervoer' beleidsmatige uitspraken gedaan over de thema's die de Raad aanhaalt. De concretisering daarvan is mogelijk binnen het concept ROP 2019. De inrichting en het beheer van de wegen valt buiten de scope van een ROP.
16. Het ROP geldt inderdaad voor 10 jaar. Als een volgende regering wil afwijken van dat beleid, dan zal dat onderbouwd moeten worden. Hetzelfde geldt voor het toepassen van vrijstellingen en wijzigingsbevoegdheden van het ROPV. Een herziening van een ROP doorloopt dezelfde procedure als de vaststelling van een ROP. Dat betekent dat derden hierbij betrokken worden door in ieder geval de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen.
17. In de programma's zijn diverse acties ten aanzien van woningbouw opgenomen. Het gaat dan onder andere om het concretiseren van het woningbouwprogramma. Mede omdat de census opgestart wordt komen hiervoor actuele en betrouwbare cijfers beschikbaar. Verder zijn er programma's opgenomen om leegstaande panden te inventariseren en niet-gebruikte huur- en erfpachtgronden terug te halen.
18. Naar aanleiding van dit advies worden de bouwhoogten van het concept ROP 2019 aan-

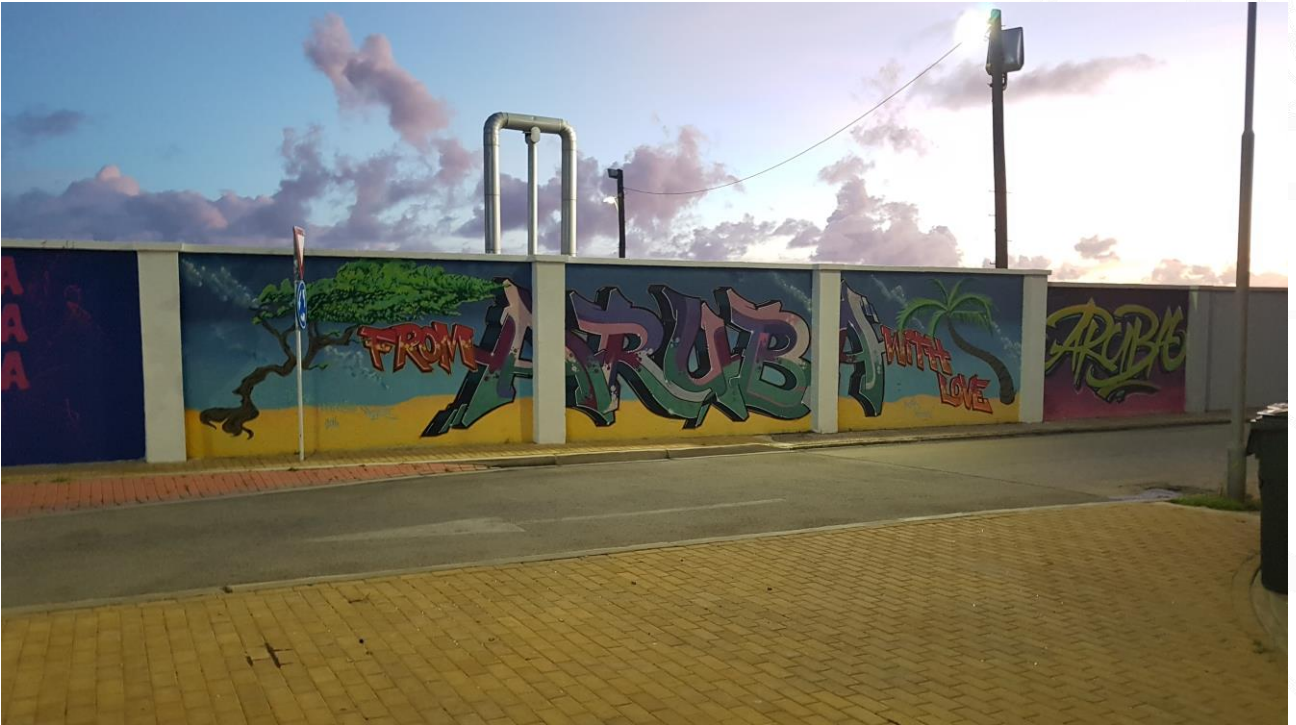
gepast, zodat gebouwen technisch goed uitgevoerd kunnen worden. De gebiedsspecifieke opmerkingen worden in het ROPV meegenomen.

19. De voorstellen die de Raad gedaan heeft passen in het beleid dat met het concept ROP 2019 wordt beoogd.
20. In het concept ROP 2019 is een tweejaarlijkse monitoring opgenomen waarvan de resultaten in het ROP en ROPV worden verwerkt. Voor de duidelijkheid kan hieraan worden toegevoegd dat een monitoring ook een maatschappelijke dialoog bevat. Een vijfjaarlijkse maatschappelijke dialoog is dan niet nodig.

10.4. Wijzigingen

Naar aanleiding van het advies van de Raad is het concept ROP 2019 op de volgende punten aangepast:

- Het programma 'uitwerken strandenbeleid' wordt toegevoegd.
- Aan het programma 'Opstellen criteria voor vestiging van nieuwe hotels' wordt toegevoegd dat deze criteria ook opgesteld worden voor vergunningen voor nieuwe dagrecreatieve activiteiten.
- De bouwhoogten worden herzien en aangepast. Enerzijds is de bouwhoogte per bouwlaag aangepast. Voor woonverdiepingen geldt een maximale hoogte van 3,75 meter. Voor commerciële functies geldt dat een hogere begane grondverdieping mogelijk is tot 4,5 meter. Verder zijn de maximale bouwhoogten gelijkgetrokken met die van het ROP 2019. Wel wordt plaatselijk wat extra hoogte mogelijk gemaakt om ruimte te bieden aan de beoogde intensivering van het stedelijk gebied. Daarbij geldt bij grotere bouwhoogten wel als voorwaarde dat deze stedenbouwkundig inpasbaar moeten zijn. Dit wordt in het ROPV nader uitgewerkt.

11. Zienswijzen

11.1. Nota zienswijzen

Het concept van het ROP 2019 heeft van 15 januari 2019 tot en met 15 februari 2019 voor een ieder ter inzage gelegen bij de Directie Infrastructuur en Planning (DIP). Tevens is het concept digitaal gepubliceerd via de websites www.aruba-ro.nl en www.dip.aw. Op deze wijze heeft iedereen kennis kunnen nemen van het concept. De terinzagelegging en publicatie vonden plaats op basis van artikel 6 van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling.

Gedurende de terinzagelegging zijn er 116 zienswijzen ingediend. Bovendien zijn 7 verzoeken, die in de aanloop van het ROP ingediend waren, meegenomen. De samenvatting en de beantwoording hiervan is weergegeven in de Nota Zienswijzen ROP 2019. In deze nota is ook een lijst met ambts-halve wijzigingen op de plankaart opgenomen. Deze nota is opgenomen in bijlage 10 van deze toelichting.

12. Vergelijk ROP 2009 en ROP 2019

Tot slot is het voor de duidelijkheid goed enkele belangrijke verschillen van het ROP 2019 ten opzichte van het ROP 2009 te benoemen.

Dit zijn:

Instrument ROP

- Hoewel uit het verslag mag blijken dat veel doelen uit het ROP 2009 nog steeds actueel zijn, is de visie herschreven. Meer dan in het ROP 2009 wordt in het ROP 2019 de nadruk gelegd op het aspect duurzaamheid.
- In het ROP 2009 is de focus een sterke economische en maatschappelijke groei. Dat blijkt ook uit het ruimtelijk hoofddoel: "Het ontwikkelen van een goede ruimtelijk-functionele structuur die verwezenlijking van de maatschappelijke en economische doelen mogelijk maakt en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit". In het ROP 2019 staat, conform het regeringsprogramma: "het vinden van balans met het milieu, het beschermen van de waardevolle natuur en het realiseren van inrichting van kwalitatief hoge leefkwaliteit met de burger centraal".
- Met het oog op de visie en het regeringsprogramma is het in het ROP 2009 opgenomen ruimtelijk model aangevuld met een waardenbenadering. Vanuit het centrum van Oranjestad vindt richting de waardevolle natuurlijke en meer open gebieden een toenemende bescherming van de landschappelijke en ecologische waarden plaats (centrumgebied-stedelijk gebied-woongebied met waarden-landschappelijk gebied en natuurgebied/natuur en landschap).
- Zoals in deze toelichting is aangegeven, wordt op Aruba momenteel hard gewerkt aan de implementatie van de SDG's via de Roadmap. Het ROP 2019 sluit hierop aan. Via de pro-

gramma's van het ROP 2019 wordt mede uitvoering gegeven aan het bereiken van de in het kader van de SDG's gestelde doelen. De SDG's waren in 2009 nog niet bekend.

- Het ROP 2019 bevat in tegenstelling tot het ROP 2009 een aantal concrete uitvoeringsacties. Deze acties zijn geformuleerd in Programma's. Deze Programma's sluiten aan bij de door Aruba gekozen SDG's. De Programma's concretiseren het ROP 2019, geven uitvoering aan de integrale benadering vanuit duurzaamheid en leveren concrete input voor het op te stellen ROPV.
- Het ROP 2019 is opgesteld in de vorm van een website. Het ROP 2019 is hiermee voor een ieder te raadplegen. De teksten zijn met oog op de leesbaarheid zo kort mogelijk gehouden. Via de website is het ROP 2019 te lezen in het Nederlands, Engels en Papiaments.
- Het ROP 2019 is opgesteld vanuit het uitgangspunt dat er binnen een half jaar een concept ROPV gereed is. Het ROPV wordt in 2020 ingevoerd. Dit betekent dat het ROP 2019 wat globaler kan zijn, omdat de uitwerking in juridische voorschriften op korte termijn plaatsvindt.

Natuur

- Het in ROP 2009 opgenomen natuurgebied is gesplitst in twee gebieden: Natuurgebied en Natuur en Landschap. Onder Natuurgebied vallen de natuurgebieden die op basis van artikel 10 van de Natuurbeschermingsverordening zijn aangewezen, de 16 gebieden waarvoor een Motie voor de bescherming ervan door de Staten is aangenomen en enkele gebieden die op basis van hun natuurlijke en ecologische waarden voor aanwijzing in aanmerking komen en overige gebieden met bijzondere waarden.

Het gebied Natuur en landschap omvat de gebieden die in het ROP 2009 als Natuurgebied zijn aangewezen, met uitzondering van de gebieden die onder Natuurgebied vallen en enkele gebieden die daar vanwege hun waarde voor in aanmerking komen. Deze gebieden hebben hoge natuurlijke en landschappelijke waarden. De gebieden Natuur en landschap liggen grotendeels aan de noordkust. Hiermee wordt het beleid voor deze zone, het beschermen van het gebied ten noorden van de conserveringsgrens, gecontinueerd. De conserveringsgrens is de uitkomst van gedetailleerde studies en voorbereidingen, die al gestart waren onder de directie van VROM in de jaren '90 van de vorige eeuw. Het belangrijkste fundament is de nota 'Conservering Noordkust' die door de DIP in februari 2005 is uitgebracht. Deze visie is vertaald in het ROP 2009. De conserveringsgrens is overgenomen in het ROP 2019. Onder Natuur en landschap vallen ook delen aan de zuidkant van het eiland, zoals Rooi Lamunchi en delen van de rifeilanden.

- Het ROP 2019 introduceert een nieuwe ecologische hoofdstructuur. Deze hoofdstructuur bevat alle waardevolle gebieden en elementen en is de basis voor de planvorming. Uitgangspunt is dat de in de ecologische hoofdstructuur opgenomen gebieden en elementen niet mogen worden aangetast, met andere woorden dat hier niet mag worden gebouwd. De hiervoor genoemde Natuurresevaten en de als Natuur en Landschap aangewezen gebieden maken onderdeel uit van de ecologische hoofdstructuur.
- Voor alle gebieden wordt uitgegaan van het uitgangspunt 'Building with Nature'. Dat houdt in dat bij het verkavelen en het bouwen rekening moet worden gehouden met de aanwezige waarden en kwaliteiten en dat de verkavelingen voorzien in een voldoende hoeveelheid groen.

Woonkernen

- In het ROP 2019 zijn alle woonkernen, met uitzondering van Oranjestad en San Nicolas, aangeduid als Woongebied met waarden. Deze aanduiding doet meer recht aan de gebieden, omdat de betreffende gebieden ook waardevolle terreinen en elementen van de ecologische hoofdstructuur bevatten. Daarom is ook Noord (ondanks het hoge inwoneraantal) in dit gebied opgenomen; binnen de structuur van Noord is een groot aantal landschappelijk en ecologisch waardevolle gebieden aanwezig. De in het ROP 2009 opgenomen reservegebieden voor uitbreiding van de kernen zijn vanwege de woningbouwopgave en de bestaande situatie binnen deze gebieden gebracht. Dit geldt ook voor de in het ROP 2009 opgenomen groengebieden. Deze gebieden zijn aangeduid als 'overgangsgebied'. Binnen deze gebieden zijn, in tegenstelling tot het huidige beleid, wel verkavelingen toegestaan. Hierbij moet echter wel rekening gehouden worden met bufferfunctie die in deze gebieden beoogd is. Voordat een plan uitgewerkt kan worden, dient de DIP de randvoorwaarden aan te geven. In de voormalige groengebieden zijn ook gebieden met ecologische waarden. Deze laatste maken nu onderdeel uit van de ecologische hoofdstructuur. Ter bescherming van deze structuur zijn in de ecologische hoofdstructuur geen ontwikkelingen mogelijk.

Landelijk gebied

- Het landelijk gebied is grotendeels gelijk gebleven aan dat van het ROP 2009. Alleen twee kleine gebieden in het noorden zijn onder Woongebied met waarden gebracht, omdat deze gebieden al grotendeels bebouwd zijn. In het landelijk gebied kan duurzame landbouw plaatsvinden.
- De functies in het landelijk gebied zijn beperkt tot extensief wonen en agrarisch. Hiermee wordt de bufferfunctie tussen de natuur- en de

woongebieden behouden. In uitzonderlijke gevallen zijn ook andere functies toegestaan, die bijdragen aan de waarden van het landelijk gebied.

Oranjestad en San Nicolas

- Oranjestad en San Nicolas zijn in het ROP 2019 beide aangeduid als Stedelijk Gebied. Dit betekent niet dat deze plaatsen gelijk zijn en voor beide een gelijke ontwikkeling wordt voorzien. Voor Oranjestad zet het ROP 2019 in op een stedelijke ontwikkeling als hoofdstad. Voor San Nicolas wordt aangekoerst op een ontwikkeling tot culturele en creatieve stad.
- Het ROP 2019 ondersteunt de gerichte aanpak van de centra van beide plaatsen via de projecten die via de Area Steering Committees opgepakt worden. Deze waren in 2009 nog niet actief.

Wonen

- Nog meer dan in het ROP 2009 wordt ingezet op inbreiding. Inbreiding gaat voor uitbreiding. Voor het realiseren van de woningbouwopgave dient eerst te worden gekeken naar de stedelijke gebieden en vervolgens naar het Woongebied met waarden. De oplossing binnen het stedelijk gebied ligt met name in de aanpak van leegstaande terreinen en gebouwen, of zoals in Oranjestad in nieuw te ontwikkelen terreinen langs de Watty Vos Boulevard en het Havenfront. De Programma's bevatten hiervoor de nodige acties.
- Vanwege de woningbehoefte en de beschikbare ruimte gaat het ROP 2019 nog meer uit van een intensivering van de woningbouw door de bouw van appartementen in meerdere bouwlagen. Hiermee wordt aangesloten bij de wens van meer passende woonruimte voor ouderen, jongeren en eenpersoons huishoudens.

Ook wordt ingezet op andere manieren van bouwen met het oog op duurzaamheid en het terugdringen van de bouwkosten.

Herstructurering

- In het ROP 2019 wordt het huidige Freezone-terrein en de ten noorden daarvan gelegen terreinen in Oranjestad concreet aangewezen als te herstructureren gebied. Aansluitend aan het Havenfront kan hier een stedelijke ontwikkeling plaatsvinden in aansluiting op het Havenfront. Door middel van herstructurering kunnen gronden vrijkomen voor de bouw van woningen. Het ROP 2009 kende geen aanwijzing tot herstructureringsgebied.

Havenfront Oranjestad

- Het ROP 2019 maakt melding van en sluit aan bij de ontwikkelingen van het Havenfront. Deze ontwikkelingen waren in 2009 nog niet bekend.

Toerisme

- Het ROP 2019 bevat ten opzichte van het ROP 2009 een aangescherpt beleid ten aanzien van nieuwe grote hotels en condominiums. Ingezet wordt op het inkaderen van bestaande toezeggingen. Nieuwe hotels en condominiums zijn alleen toegestaan, mits deze een bijdrage leveren aan het toeristisch product en de economie van Aruba. Binnen het stedelijk gebied en het woongebied zijn kleine verblijfsrecreatieve eenheden toegestaan.
- De recreatieve ontwikkeling ten oosten van San Nicolas is verkleind ten opzichte van het ROP 2009. Het ROP 2019 voorziet alleen in de mogelijkheid om ten noorden van Baby Beach een grootschalig hotel en bij Rodgers Beach twee kleinere, op het duiken en niet motorische watersport gerichte, accommodaties te realiseren.

Economie

- Het ROP 2019 speelt in op het actuele beleid ten aanzien van de economische Promising Sectors. Dit beleid was er in 2009 nog niet.

Bouwlagen

Het ROP 2019 herzielt op onderdelen de toegestane bouwlagen zoals opgenomen in het ROP

2009. In principe zijn de bouwlagen vanuit het ROP 2009 overgenomen en op bepaalde plekken verhoogd. Wel moet de grotere bouwhoogte stedenbouwkundig inpasbaar zijn. Verder is vanuit stedenbouwkundig oogpunt het aantal bouwlagen in historische delen van Oranjestad en San Nicolas teruggebracht. Naast bouwlagen is de bouwhoogte van een bouwlaag gedefinieerd. Verder worden de maximale bouwhoogten per gebied genoemd.

Bijlage 1 - Geconsulteerde partners

Interne partners

Dienst Infrastructuur en planning (DIP)
Dienst Openbare Werken (DOW)
Directie Natuur en milieu (DNM)
Dienst Landmeetkunde en Vastgoedregistratie (DLV)
Dienst Economische zaken, Handel en Industrie (Dezhi)
Directie Landbouw, Veeteelt en Visserij en Markthallen/Santa Rosa
Directie Scheepvaart Aruba

Ministerie Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie;
Ministerie Financiën, Economische Zaken en Cultuur;
Ministerie Toerisme, Volksgezondheid en Sport

Externe partners

Area Steering Committee / Task Force San Nicolas and Task Force Oranjestad
Aruba Airport Authority (AAA)
Aruba Tourist Authority (ATA)
Aruba Ports Authority (APA)
Aruba Trade and Industry Association (ATIA)
Aruba Hotel & Tourism Association (AHATA)
Association of Aruban Engineers and Architects (ADIAA)
Centro pa Desaroyo Aruba (Cede)
Centrale Bank van Aruba
Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
Fundacion Cas Pa Comunidad Arubano (FCCA)
Fundacion Parke Nacional Aruba (FPNA)
Kamer van Koophandel en Nijverheid Aruba
Monumentenfonds Aruba
Monumentenbureau Aruba
SDG Commissie Aruba
Stichting Algemene Bejaardenzorg Aruba (SABA)
UNESCO Aruba
Universiteit van Aruba
Water- en energiebedrijf Aruba (WEB)

NGO's

ACP
Aruba Bird life conservation (ABC)
Aruba certification program
Rainbow Warriors Aruba
ScrubbleBubbles
Salba Seroe Cristal
Turtugaruba
Kiwanis Club of Palm Beach

Fundacion Preserva Malmok
OPPA
Semper Hoben 60+
Stichting Rancho
Nobis
Sport Youth Foundation
BuurtCouncil pariba di brug
Centro di bario Savaneta
Grupo pegasaya
Curazon di Savaneta

Bijlage 2 – Beleid en geraadpleegde onderzoeken

Overheidsbeleid

Regeringsbeleid

- ‘Hunto pa Aruba’, Regeerprogramma Kabinet Wever-Croes, November 2017

Ministerie van Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu

- Ruimtelijk ontwikkelingsplan 2009
- Roadmap of the Ministry of Spatial Development, Infrastructure and Environment, 2018 – 2021
- Beleidsvoornemens ministerie Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu 2018
- Beleidsvoornemens Ruimtelijke Ontwikkeling, Infrastructuur en Milieu 2019 (concept)

Dienst Infrastructuur en planning (DIP)

- Planologische en stedenbouwkundige richtlijn 2012

Directie Natuur en Milieu (DNM)

- Natuur- en Milieubeleidsnota 2018-2021

Ministerie van Financiën Economische zaken en cultuur

- Promising sectors 2017-2021
- Vestigingsbeleid 2017

Onderzoeksrapporten

- Sustainable Travel International (2018), Study on Tourism Carrying Capacity for the island of Aruba;
- ATA (2018), Memo Accommodatie Ontwikkeling;
- Acorn Tourism Consulting Limited (2018), Aruba Niche Product Development;
- ATA (2017), Cu Mira pa future;
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. (2017), Palm Beach Aruba Sludge investigation;
- Centrale Bank van Aruba (2017), Annual Statistical Digest 2016;
- Centrale Bank van Aruba (2018), Monthly Bulletin May 2018;
- Centrale Bank van Aruba (2018), State of the economy, first quarter of 2018;
- Centrale Bank van Aruba (2018), Charts & trends november 2018;
- Centrale Bank van Aruba *Proyeccion di poblacion di Aruba durent e periode 2015-2035 segun 4 scenario's*;
- CBS Aruba (2018): Aruba, 50 jaar sociaal-demografische ontwikkelingen;
- CBS Aruba (2016): Spatial Developments in the Aruban Landscape: A multidisciplinary GIS-oriented approach;
- CBS Aruba (2014), Population Projections Aruba 2010-2030 The 2014 Revision;
- CBS Aruba (2010), Fifth Population and Housing Census Aruba;
- CBS Aruba (2018), Quarterly Demographic Bulletin 1 st Quarter 2018;
- Foundation Aruba Birdlife Conservation (ABC, 2018), Input Foundation Aruba Birdlife Conservation renewed National Spatial Plan (R.O.P. and R.O.P.V.) for the conservation of Aruba's endangered wildlife;
- Kamer van Koophandel en Nijverheid Aruba (2017), Developing the commercial playground for Aruba;
- Wolfs Company (2018), The Economics of Ecosystems and Biodiversity, Aruba;
- Wolfs Company (2018), The Value Natural Capital for the Tourism Industry of Aruba;

- Wolfs Company (2017), Cultural Ecosystem Service (CES) for Local Community in Aruba;
- Best (2018), Regional Ecosystem Profile Caribbean;
- University of Pennsylvania (2011), Urban Design Visions for Aruba: Oranjestad;
- University of Pennsylvania (2011), Urban Design Visions for Aruba: San Nicolas;
- E. Bongers (2018), De kolibrie op de rots;
- R.H. Croes (2007), The Impact of Tourism on the Economy and Population of Small Islands: The Case of Aruba
- APA (2018), Urban Plan Port City Oranjestad
- FNPA (2018 , 2019), Vision on the cROP 2019 - Our Nature, Our Future

Bijlage 3 – Verslag als bedoeld in LRO

1.1. Algemeen

Artikel 8 van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling geeft aan dat een herziening van het ROP vergezeld gaat van een verslag waarin aangegeven wordt in welke mate het beleid van het geldende ROP is verwezenlijkt en op welke onderwerpen en waarom het gewenst is het ROP te herzien.

Hoewel het onderhavige ROP formeel geen herziening is - het betreft hier een vernieuwd ROP vanwege het verlopen van de 10 jaren termijn - is het gewenst in deze toelichting een kort verslag op te nemen. Hiermee wordt concreet aangegeven waarom het maken van een vernieuwd ROP gewenst is en welke onderwerpen in ieder geval in het ROP 2019 aan de orde moeten komen.

Het verslag vormt tezamen met de rest van de toelichting de basis en onderbouwing van het ROP 2019. Hiermee wordt voldaan aan de eis van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling dat de Toelichting de aan het ROP ten grondslag liggende gedachten en onderzoeken moet bevatten.

1.2. 10 jaar

In het algemeen kan worden gesteld dat het na 10 jaren gewenst is het beleid te actualiseren. De Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling bevat ook de termijn van 10 jaren. De maatschappelijke, economische en ecologische vraagstukken van nu zijn anders dan die van 10 jaren terug. Elke tijdperiode brengt zijn eigen nieuwe vragen, ontwikkelingen en initiatieven met zich mee. Uit tijds- en beleids oogpunt is een vernieuwd ROP gewenst.

1.3. Doelen ROP 2009

Het ROP van 2009 bevat een aantal doelen. Dit zijn:

- Planvisie: het realiseren van een integrale duurzame en evenwichtige (her)ontwikkeling van Aruba;
- Economisch: een evenwichtige economische groei met handhaving van minimaal het huidige welvaartsniveau;
- Maatschappelijk: het bereiken van een adequaat voorzieningenniveau afgestemd op het welzijn en de behoefte van de samenleving;
- Ruimtelijk: het ontwikkelen van een goede ruimtelijk-functionele structuur die verwezenlijking van de maatschappelijke en economische doelen mogelijk maakt en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

Het is niet concreet te beoordelen of deze ruim geformuleerde doelen zijn gehaald. In zijn algemeenheid kan wel worden gesteld dat het ROP een bijdrage heeft geleverd aan de (her)ontwikkeling van Aruba en het bereiken van de gestelde doelen. Het ROP heeft kaders gegeven aan de hand waarvan ambtelijk en bestuurlijk is gewerkt. Nieuwe ruimtelijke en functionele ontwikkelingen en initiatieven werden in het kader van de bouwvergunningverlening getoetst aan het ROP. Bovendien zijn er op basis van het ROP richtlijnen voor bouw- en gebruiksactiviteiten gemaakt en heeft het ROP zijn doorwerking gekregen in het gronduitgiftebeleid. Het ROP heeft dus zeker een rol vervuld.

Dit laat echter onverlet dat er geconstateerd moet worden dat er besluiten zijn genomen in afwijking van het ROP. Deze bevinden zich met name op het raakvlak tussen economie en natuur.

Een reden waarom op onderdelen de doelen niet geheel of gedeeltelijk zijn gehaald en is afgeweken van het ROP heeft te maken met de aard van het instrument ROP. Het alleen vaststellen van een ROP leidt niet automatisch tot veranderingen. Het ROP geeft enkel de gewenste ontwikkelingsrichting aan. Deze richting moet vervolgens worden uitgewerkt en ingevuld. Dit vergt nieuwe en andere acties en besluiten. Op het moment dat deze acties niet of deels worden ondernomen, worden de doelen van het ROP niet bereikt. Het ROP is niet meer dan

een kader waaraan beleidsmatig wordt getoetst. Het ROP betreft toelatingsplanologie. Om daadwerkelijk de doelen te bereiken, is meer nodig. Dat is de reden waarom het ROP 2019 voorziet in programma's waarin aangegeven wordt welke maatregelen er met het oog op de doelen van het ROP of de inrichting van een gebied worden genomen.

Ten slotte kan ten aanzien van de doelen van het ROP 2009 nog worden opgemerkt dat deze nagenoeg allemaal nog gelden. In bijlage 2 van deze toelichting is een vergelijking opgenomen met de doelen van het ROP 2009 en van die van het nieuwe ROP. Het ROP 2019 zet dan ook niet in op een heel andere koers.

1.4. Concrete aanleidingen voor een vernieuwd ROP

De afgelopen jaren heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan waardoor het gewenst is een vernieuwd ROP vast te stellen. Hieronder zijn deze in willekeurige volgorde benoemd. Elk onderwerp sluit af met een aanbeveling richting het ROP 2019. De teksten en keuzes in het ROP zijn mede op basis hiervan tot stand gekomen. De wijze waarop in het ROP 2019 is omgegaan met de aanbeveling, is in het blok onder de aanleiding weergegeven door middel van een verwijzing naar de relevante beleidskeuzes, gebieden en programma's.

1.4.1. Indeling woongebieden

In het ROP 2009 is een indeling gemaakt in stedelijke zones, hoofdstedelijke zones, woonkernen, landelijk gebied en uitbreiding reserve woonkernen. Deze indeling is na 10 jaren niet overal meer herkenbaar. Alle gebieden worden gekenmerkt door woonbebouwing waarvan de bebouwingsdichtheid kan verschillen. Feitelijk betreft het hier één groot gebied met aan elkaar gegroeide kernen met daarbinnen groengebieden, rooien en landschappelijk waardevolle elementen, zoals de rotsen en cultuurhistorisch waardevolle plaatsen.

Het onderhavige ROP moet antwoord geven op de vraag of het beleidsmatig gewenst is de woongebieden op te blijven splitsen in de genoemde deelgebieden. Tevens moet worden aangegeven op welke wijze bij een andere indeling de waardevolle elementen in het gebied, zoals de dammen, rooien, rotsen en groengebieden, worden beschermd. Het ROP 2019 geeft hier invulling aan.

Beleidskeuzes:

- 1.1 Woningbouw
- 1.6 Duurzaamheid
- 1.7 Ecologie, natuur en Landschap
- 1.8 Monumenten en cultuurhistorie

Gebieden:

- 1.6 Woongebied met waarden
- 1.7 Landelijk gebied

Programma's

- 1.1 Woningbouw
- 1.4 Duurzaamheid

1.4.2. Bouwhoogten

In het ROP 2009 is een bouwhoogtekaart opgenomen. Deze gaat uit van een aantal bouwlagen met of zonder kap. Deze kaart heeft tot meerdere discussies geleid. Bijvoorbeeld over de vraag wat onder een bouwlaag wordt verstaan en of het toegestane aantal bouwlagen nog overeenkomt met de huidige inzichten en ontwikkelingen. Bij dit laatste kan worden gedacht aan de wens van inbreiding boven uitbreiding en de ontwikkeling op de woningmarkt waar door de vergrijzing en de nieuwe woonbehoeften een grotere vraag naar appartementen ontstaat (zie ook hieronder bij woningbouw). Bovendien kan hiermee invulling gegeven worden aan het beleid inbreiding voor uitbreiding. Het ROP 2019 geeft hier invulling aan.

Beleidskeuzes:

- 1.1. Woningbouw
- 1.6 Duurzaamheid

Gebieden:

- alle

Programma:

- 1.1 Woningbouw

1.4.3. Oranjestad en San Nicolas

Het ROP 2009 gaat uit van een indeling met Oranjestad als hoofdkern en San Nicolas en Noord als kernen van de 2^e orde. Deze indeling vraagt om aandacht. Noord is de afgelopen jaren verder ontwikkeld als woongebied met commerciële en verblijfs- en toeristische voorzieningen vanwege de ligging nabij de hotelzone, maar ook met belangrijke groene waarden. Noord heeft ruimtelijk en functioneel een ander karakter dan Oranjestad en San Nicolas; deze gebieden hebben een meer stedelijk karakter.

San Nicolas heeft een meer onderscheidend karakter. Beleidsmatig is het ook de wens om deze kern verder te versterken, haar een eigen karakter te geven (cultural and heritage capital of Aruba) en hier meer economische activiteiten te stimuleren. In het ROP 2019 zal bezien moeten worden of San Nicolas daarom een aparte status krijgt, terwijl Noord onderdeel wordt van de woongebieden rondom Oranjestad.

De infrastructuur in de centra van Oranjestad en San Nicolas is de afgelopen jaren vernieuwd. Er was tevens sprake van verdere of herinrichting van de openbare ruimte. De focus lag sterk op Oranjestad vanwege het direct toeristisch belang. Voor San Nicolas lag het accent meer in het vernieuwen van enkele panden en activiteiten/gebruik van gebouwen in het licht van San Nicolas als Cultural and Heritage City. De openbare ruimte is over het algemeen van een goed kwalitatief niveau. Het is belangrijk dat dit zo blijft. Voor beide gebieden gelden in principe nog steeds de doelen uit 2009: stimuleren meervoudig ruimtegebruik, woonfunctie versterken, beschermen van monumenten en hergebruik van leegstaande panden. De gebieden dienen een hoogwaardig woon-, werk- en leefmilieu te hebben, waarin het plezierig is om te verblijven. De centra kunnen ruimte bieden aan vernieuwende en kennisintensieve bedrijven. In San Nicolas kan worden ingespeeld op ontwikkelingen rondom de raffinerij en de eventuele komst van een ferry van en naar o.a. Curaçao.

Voor beide gebieden zijn nieuwe projectgroepen aangesteld. Het ROP 2019 moet de activiteiten van deze groepen ondersteunen. Overwogen kan worden om de gebieden expliciet in het ROP 2019 te benoemen.

Beleidskeuzes:

- 1.1. Woningbouw
- 1.2 Toerisme
- 1.6 Duurzaamheid
- 1.8 Monumenten en cultuurhistorie

Gebieden:

- 1.5 Stedelijk woongebied (Oranjestad en San Nicolas)
- 1.8 Centrum Oranjestad
- 1.10 Centrumgebied San Nicolas

Programma:

- --

1.4.4. Herontwikkeling haventerrein Oranjestad

De verplaatsing van de containerhaven is een belangrijke ontwikkeling in Oranjestad. De vrijkomende locatie biedt ruimte aan woningen, hotels en commerciële/maatschappelijke voorzieningen in combinatie met een hoogwaardige openbare ruimte. Ten behoeve van deze locatie zijn een masterplan en een stedenbouwkundige verkaveling opgesteld. Het ROP 2019 moet ingaan op de nieuwe ontwikkeling van het haventerrein. Vanwege het grote belang van deze ontwikkeling, is het gewenst het haventerrein als afzonderlijk gebied beleidsmatig in het ROP op te nemen.

Beleidskeuzes:

- 1.1 Woningbouw
- 1.2 Toerisme
- 1.6 Duurzaamheid

Gebied:

- 1.9 Havenfront Oranjestad

Programma:

- --

1.4.5. Watty Vos Boulevard Oranjestad (Ringweg III)

De Watty Vos Boulevard brengt een grote verlichting in de verkeersproblematiek in het centrum van Oranjestad met zich mee. De boulevard maakt het voor het doorgaande verkeer mogelijk om buiten het centrum om te rijden. Daarnaast biedt de boulevard mogelijkheden voor nieuwe economische ontwikkelingen en woningbouw langs deze weg.

Het ROP 2019 moet afgestemd zijn op deze nieuwe doorgaande verbinding en de hieruit voortvloeiende gewenste ruimtelijke en functionele ontwikkelingen mogelijk maken.

Beleidskeuze:

- 1.3 Economie

Gebied:

- 1.5 Stedelijk woongebied (Oranjestad)

Programma:

- --

1.4.6. Natuurgebieden

Bij Landsbesluit zullen op basis van de aanwezige waarden en kwaliteiten 16 nieuwe gebieden worden aangegeven als natuureservaat, zowel terrestrisch als marien. Het ROP 2019 moet deze gebieden bevatten en bescherming bieden tegen ongewenste ontwikkelingen. Ook moet rekening worden gehouden met het ingestelde Marine Park.

Beleidskeuze:

- 1.7 Ecologie, natuur en landschap

Gebied:

- 1.2 Natuureservaat
- 1.14 Marine Park

1.4.7. Samenstelling bevolking

In het ROP 2009 is aangegeven dat de leeftijdsgroep 65+ in 2005 8,3% van de bevolking uitmaakt. Uit nieuwe cijfers van het CBS blijkt dat de vergrijzing verder doorzet. De verwachting is dat in 2030 20% van de bevolking ouder is dan 65 jaar. Dit heeft onder andere gevolg voor de woningmarkt, de economie, het aantal voorzieningen en de kosten van de gezondheidszorg.

Het ROP 2019 dient hierop in te spelen door ruimte te bieden aan nieuwe vormen voor wonen voor ouderen, het realiseren van sociaal/maatschappelijke en zorgvoorzieningen in de woongebieden en het ruimte bieden aan economische ontwikkelingen.

Beleidskeuzes:

- 1.1 Woningbouw
- 1.3 Economie
- 1.4 Zorg en welzijn

Gebieden:

- 1.5 Stedelijk woongebied
- 1.6 Woongebied met waarden
- 1.8 Centrum Oranjestad
- 1.9 Centrumgebied San Nicolas

Programma:

- 1.1 Woningbouw

1.4.8. Windpark

In 2009 is het windpark bij Vader Piet in bedrijf genomen. De afgelopen jaren was er een plan voor het realiseren van een tweede park bij Uirirama. Dit plan heeft nog geen doorgang gevonden. Er is nog steeds behoefte aan een uitbreiding van energieopwekking door wind. Het ROP 2019 moet hierop ingaan.

Beleidskeuze:

- 1.6 Duurzaamheid

Gebied:

- 1.3 Ecologie, natuur en landschap

Programma:

- 1.4 Duurzaamheid

1.4.9. Zonneparken

Er is een toenemende behoefte aan het plaatsen van zonneparken. Deze hebben invloed op de ruimtelijke kwaliteit van een gebied. In het ROP 2009 werd niet ingegaan op dit vraagstuk. Het ROP 2019 dient dit wel te doen. Het ROP 2019 dient in te gaan op deze vorm van duurzame energie.

Beleidskeuze:

- 1.6 Duurzaamheid

Gebieden:

- Nader te bepalen

Programma:

- 1.4 Duurzaamheid

1.4.10. Woningbouw

De beoogde woningbouw is de afgelopen jaren niet gehaald, en dit terwijl de vraag naar woningen is toegenomen. Het ROP 2019 moet de bouw van het gewenste aantal woningen mogelijk maken. Hierbij gaat het niet alleen om het aantal woningen, maar ook om de soort woning. Dus om bijvoorbeeld woningen voor ouderen, jongeren, alleenstaande moeders en mensen met lagere inkomens.

Beleidskeuze:

- 1.1 Woningbouw

Gebieden:

- 1.5 Stedelijk woongebied (Oranjestad en San Nicolas)
- 1.6 Woongebied met waarden
- 1.7 Landelijk gebied
- 1.8 Centrum Oranjestad
- 1.9 Havenfront Oranjestad
- 1.10 Centrumgebied San Nicolas

Programma:

- 1.1 Woningbouw

1.4.11. Eigen identiteit

Bij de verdere ruimtelijke en functionele ontwikkeling speelt ingevolge de maatschappelijke ontwikkelingen en het regeerakkoord de eigen identiteit van Aruba een rol. Hetzelfde geldt voor de eigen waarden en kwaliteiten. Aruba c.q. de Arubaan/de mens moet centraal staan. Het ROP 2019 moet een koers bevatten die aansluit bij deze identiteit. Tevens dient deze identiteit benoemd te worden.

Beleidskeuzes:

- 1.4 Zorg, welzijn en sport
- 1.8 Monumenten en cultuurhistorie

Gebieden:

- Alle

Programma:

- --

1.4.12. Herstructurering

In Oranjestad bevindt zich aan de westzijde het gebied Bushiri. Dit is een gemengd gebied (bedrijven, winkels, wonen, dienstverlening). Bushiri heeft een strategische positie: het ligt tussen Oranjestad en de hotelzone en direct tegen het Havengebied (Port City) dat de komende jaren een transformatie zal ondergaan. Dit maakt Bushiri een goede locatie om, met het oog op een zorgvuldig ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit, een significant deel van de woningbouwbehoefte op te vangen. Dit kan door inbreiding of herstructurering. Er is dus een ruimtelijke relatie tussen Bushiri en Port City, waarbij in Bushiri de nadruk op de lokale bevolking ligt. Hierbij kan ook worden gedacht aan een hergebruik van gebouwen. Het ROP 2019 dient dit gebied te benoemen en aan te geven welke koers voor deze gebieden kan worden gevolgd.

Beleidskeuzes:

- 1.1 Woningbouw
- 1.3 Economie
- 1.6 Duurzaamheid

Gebied:

- 1.13 Transformatiegebied

Programma:

- 1.5 Herstructurering

1.4.13. Vestiging supermarkten en bedrijfjes in en bij woonomgeving

De afgelopen jaren hebben zich meerdere supermarkten en bedrijfjes gevestigd langs doorgaande wegen en in of rondom woongebieden. Met name dit laatste leidt tot hinder voor de bewoners (parkeren, geluid, verkeer). Bovendien leidt het tot een uitholling van de bestaande bedrijventerreinen en winkelgebieden. Het ROP 2019 dient aan te geven hoe hiermee wordt omgegaan. Het in 2019 gehanteerde uitgangspunt van bundeling en concentratie kan hierbij worden aangehouden. In de woongebieden dient een voorzieningsniveau gerealiseerd te worden dat voldoet aan de behoeften en positief bijdraagt aan de leefbaarheid in het gebied.

Beleidskeuze: - 1.3 Economie
Gebieden - Alle, met uitzondering van Natuurreservaten, Natuur en landschap en stranden
Programma: - 1.3 Economie

1.4.14. Versterking primaire sector

Het ROP 2009 ging uit van diversificatie van de economie. In het regeerakkoord is de versterking van de primaire economie specifiek benoemd. Hoewel dit niet direct in strijd lijkt te zijn met het ROP 2009, geeft dit document toch niet voldoende sturing. De opgaven in de primaire sector liggen de komende tijd op innovatie en kennisontwikkeling. Het ROP 2019 dient hiervoor de richting aan te geven.

Beleidskeuzes: - 1.3 Economie
Gebieden: - 1.3 Natuur en landschap - 1.6 Woongebied met waarden - 1.7 Landelijk gebied - 1.12 Economisch gebied
Programma: - 1.3 Economie

1.4.15. Omgevingsveiligheid

In het ROP 2009 wordt geen aandacht geschonken aan het aspect externe veiligheid. Dat wil zeggen de veiligheid rondom bijvoorbeeld schietterreinen, vuurwerkopslag en bepaalde soorten industrie. Met het oog op een veilige en gezonde leefomgeving is het van belang dat het ROP 2019 hieraan aandacht besteedt.

Beleidskeuzes: - 1.2 Woningbouw - 1.3 Economie - 1.5 Verkeer en vervoer - 1.6 Duurzaamheid
Gebieden: - alle
Programma: - --

1.4.16. Hoofdinfrastructuur

Het tracé van de nieuwe hoofdroute naar San Nicolas staat niet goed op de plankaart van het ROP 2009.

Zie plankaart

1.5. Algemene ontwikkelingen

Naast de hiervoor genoemde concrete onderwerpen, kunnen ook algemene internationale vraagstukken als energie, klimaat en zeespiegelstijging worden genoemd. Deze vraagstukken deden zich in 2009 niet, of in een andere mate, voor. Deze onderwerpen bepalen echter mede de ruimtelijke en functionele inrichting van Aruba. Het is goed deze nu expliciet onderdeel te laten zijn van het ROP. Zeker nu Aruba zich richt op de duurzaamheidsdoelen van de VN. Het ROP 2019 moet rekening houden met deze vraagstukken en doelen.

Beleidskeuze:
- 1.6 Duurzaamheid

Gebieden:
- Alle

Programma:
- 1.4 Duurzaamheid

1.6. Toeristische ontwikkeling

Op Aruba vindt een discussie plaats over de wijze waarop de toeristische sector zich kan ontwikkelen. Met name het aantal nog te realiseren hotelkamers staat hierbij centraal. Het ROP 2019 zal duidelijkheid moeten bieden over welke koers ten aanzien van de hotelsector gevolgd wordt, zowel kwantitatief als kwalitatief.

Beleidskeuze:
- 1.2 Toerisme

Gebieden:
- 1.5 Stedelijk woongebied (Oranjestad en San Nicolas)
- 1.6 Woongebied met waarden
- 1.8 Centrum Oranjestad
- 1.9 Havenfront Oranjestad
- 1.10 Centrumgebied San Nicolas
- 1.11 Toeristische zone

Programma:
- 1.2 Toerisme

1.7. Onderzoeken en informatie

De in de toelichting genoemde onderzoeken en informatie bevatten gegevens die logischerwijs nieuw zijn ten opzichte van 2009. Daar waar de onderzoeken leiden tot nieuwe inzichten, dienen deze betrokken te worden bij de in het ROP 2019 te maken keuzes.

Bijlage 4 – Relevante SDG's

SDG	relevante subdoelen	relevant beleid
 <p>11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN</p>	<p>11.1 toegang tot goede, veilige en betaalbare huisvesting en basisvoorzieningen</p> <p>11.2 toegang tot goed en duurzame transport en verkeersveiligheid, met name bij uitbreiding van het openbaar vervoer</p> <p>11.3 geïntegreerde en duurzame planning</p> <p>11.4 bescherming cultureel en natuurlijk erfgoed</p> <p>11.6 nadelige milieu-impact van steden reduceren, aandacht aan luchtkwaliteit en afvalbeheer</p> <p>11.7 universele toegang tot veilige, inclusieve en toegankelijke, groene en openbare ruimtes</p>	<p>Woningbouw</p> <p>Economie</p> <p>Zorg, welzijn en sport</p> <p>Verkeer en infrastructuur</p> <p>Duurzaamheid</p> <p>Natuur en landschap</p> <p>Monumenten en cultuurhistorie</p>
 <p>1 GEEN ARMOEDE</p>	<p>1.2 aantal mensen dat onder de armoedegrens leeft terugbrengen</p> <p>1.4 iedereen toegang tot basisdiensten</p> <p>1.5 in 2030 de weerbaarheid van armen en zij die zich in kwetsbare situaties bevinden en hun blootstelling aan en kwetsbaarheid voor extreme gebeurtenissen (klimaatgerelateerd, economische, sociale en ecologische schokken) beperken</p>	<p>Impliciet via o.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Woningbouw - Duurzaamheid - Natuur en landschap
 <p>2 GEEN HONGER</p>	<p>2.1 toegang garanderen tot veilig, voedzaam en voldoende voedsel</p> <p>2.3 landbouwproductiviteit en de inkomens verdubbelen voor kleinschalige voedselproducenten onder meer door een veilige en gelijke toegang tot land, andere productieve hulpbronnen</p> <p>2.4 duurzame voedselproductiesystemen die o.a. productie verhogen en helpen bij instandhouden ecosystemen</p>	<p>Economie</p>
 <p>3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN</p>	<p>3.6 het aantal verkeersslachtoffers halveren</p> <p>3.9 sterfgevallen en ziekten verminderen als gevolg van gevaarlijke chemicaliën en de vervuiling en besmetting van lucht, water en bodem.</p>	<p>Woningbouw</p> <p>Verkeer en infrastructuur</p>
 <p>4 KWALITEITS-ONDERWIJS</p>	<p>4.4 degelijke jobs en ondernemerschap aanzienlijk opdrijven</p>	<p>Impliciet via o.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Economie
 <p>5 GENDER-GELIJKHEID</p>	<p>5.4 voorzien van openbare diensten, infrastructuur en sociaal beschermingsbeleid</p> <p>5a gelijke rechten voor vrouwen op economische middelen, toegang tot eigenaarschap en controle over land en andere vormen van eigendom</p>	<p>Impliciet via o.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Woningbouw - Economie
 <p>6 SCHOON WATER EN SANITAIR</p>	<p>6.1 toegang tot veilig drinkwater</p> <p>6.3 waterkwaliteit verbeteren</p> <p>6.4 efficiency van het watergebruik verhogen, verschaffen van zoetwater garanderen</p> <p>6.6 water gebaseerde ecosystemen beschermen en herstellen</p>	<p>Duurzaamheid</p>

SDG	relevante subdoelen	relevant beleid
 <p>7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE</p>	7.2 het aandeel hernieuwbare energie verhogen	Duurzaamheid
 <p>8 EERLIJK WERK EN ECONOMISCHE GROEI</p>	8.2 verhoging economische productiviteit door diversificatie, technologische modernisatie en innovatie 8.4 streven naar de ont koppeling van economische groei en achteruitgang van het milieu 8.9 uitwerken/implementeren beleidslijnen ter ondersteuning van het duurzaam toerisme dat jobs creëert en plaatselijke cultuur en producten bevordert	Toerisme Economie
 <p>9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR</p>	9.1 kwalitatieve, betrouwbare en veerkrachtige infrastructuur 9.2 inclusieve en duurzame industrialisering 9.4 infrastructuur en industrieën aanpassen en verduurzamen 9.5 verbeteren wetenschappelijk onderzoek, moderniseren van technologische capaciteiten	Economie
 <p>10 ONGELIJKHEID VERMINDOEREN</p>	10.1 geleidelijk tot een inkomensstijging van de onderste 40% van de bevolking komen tegen een ritme dat hoger ligt dan het nationale gemiddelde 10.2 sociale, economische en politieke inclusie van iedereen mogelijk maken	Impliciet via o.a.: - Woningbouw - Economie
 <p>12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE</p>	12.2 duurzaam beheer en efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen 12.4 uitstoot in lucht water en bodem beperken om negatieve invloed op de gezondheid en het milieu te beperken 12.5 afvalproductie beperken 12.8 garanderen dat mensen overal beschikken over relevante informatie over en zich bewust zijn van duurzame ontwikkeling en levensstijlen die in harmonie zijn met de natuur 12b duurzaam toerisme de werkgelegenheid creëert en plaatselijke cultuur en producten promoot	Woningbouw Toerisme Duurzaamheid Uitvoering
 <p>13 KLIMAATACTIE</p>	13.1 veerkracht en aanpassingsvermogen versterken van met klimaat in verband te brengen rampen 13.2 maatregelen inzake klimaatverandering integreren in planning	Duurzaamheid
 <p>14 LEVEN IN HET WATER</p>	14.1 vervuiling van de zee voorkomen als gevolg van activiteiten op het land 14.2 zee- en kustecosystemen beschermen 14.5 minstens 10% van de kust- en zeegebieden behouden 14.7 de economische voordelen van het duurzaam gebruik van mariene rijkdommen, ook via duurzame visserij, aquacultuur en toerisme, vergroten 14b toegang verschaffen aan vissers tot mariene hulpbronnen en markten	Duurzaamheid Natuur en landschap

SDG	relevante subdoelen	relevant beleid
 <p>15 LEVEN OP HET LAND</p>	<p>15.1 tegen 2020 het behoud, herstel en het duurzaam gebruik van terrestrische en inlandse zoetwaterecosystemen en hun diensten waarborgen, in het bijzonder bossen, moeraslanden, bergen en droge gebieden, in lijn met de verplichtingen van de internationale overeenkomsten</p> <p>15.2 de implementatie bevorderen van het duurzaam beheer van alle soorten bossen, de ontbossing een halt toeroepen, verloederde bossen herstellen en op duurzame manier bebossing en herbebossing mondiaal opvoeren</p> <p>15.3 tegen 2030 de woestijnvorming tegengaan, aangetast land en gedegradeerde bodem herstellen, ook land dat wordt aangetast door woestijnvorming, droogte en overstromingen, en streven naar een wereld die qua landdegradatie neutraal is</p> <p>15.4 tegen 2030 het behoud garanderen van de ecosystemen in de bergen, met inbegrip van hun biodiversiteit, om hun vermogen te versterken voordelen te genereren die essentieel zijn voor duurzame ontwikkeling</p> <p>15.5 dringende en doortastende actie ondernemen om de aftakeling in te perken van natuurlijke leefgebieden, het verlies van biodiversiteit een halt toe te roepen en, tegen 2020, de met uitsterven bedreigde soorten te beschermen en hun uitsterven te voorkomen</p> <p>15.9 tegen 2020 ecosysteem- en biodiversiteitswaarden integreren in nationale en plaatselijke planning, ontwikkelingsprocessen, strategieën en plannen inzake armoedebestrijding</p>	<p>Natuur en landschap</p>
 <p>16 VREDE, VEILIGHEID EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN</p>	<p>16.3 de rechtsregels bevorderen op nationaal en internationaal niveau en gelijke toegang tot het rechtssysteem voor iedereen garanderen</p> <p>16.6 doeltreffende, verantwoordelijke en transparante instellingen ontwikkelen op alle niveaus</p> <p>16.7 ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus garanderen</p> <p>16.10 publieke toegang tot informatie</p>	<p>Uitvoering</p>
 <p>17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN</p>	<p>17.17 doeltreffende openbare, publiek-private en maatschappelijke partnerschappen aanmoedigen en bevorderen, voortbouwend op de ervaring en het netwerk van partnerschappen</p>	<p>Uitvoering</p>

Bijlage 5 – Vergelijking doelen ROP 2009 en ROP 2019

2009	2019
Planvisie	
Het realiseren van een integrale duurzame en evenwichtige (her)ontwikkeling van Aruba	✓
Economische doelen	
Een evenwichtige economische groei met handhaving van minimaal het huidige welvaartsniveau	✓
Diversificatie van de economie	✓
Investeren in kwaliteit van het toeristisch product	✓
Economische ontwikkeling beter afstemmen op arbeidsmarkt	✓
Verhogen arbeidsproductiviteit	✓
Loonontwikkeling in de pas met productiviteit	✓
Op orde brengen van overheidsfinanciën	✓
Inflatieniveau in de pas houden met grootste handelspartners	✓
Betere afweging economische voordelen versus maatschappelijke kosten	✓
Garanderen voldoende voedselimport	✓
Behouden van de agrarische sector	✓
Voorzien in adequate bedrijfshuisvesting	✓
Evenwichtige verdeling van het inkomen	✓
Voldoende deviezenvoorraad	✓
Maatschappelijke doelen	
Het bereiken van een adequaat voorzieningenniveau afgestemd op het welzijn en de behoefte van de samenleving	✓
Versterken van de preventieve en curatieve zorg	✓
Toegankelijke zorg- en hulpverlening	✓
Instandhouden/verbeteren woon- en leefmilieu	✓
Stimuleren van sporten	✓
Realiseren van levenslange educatie	✓
Educatie voor iedereen	
Verhogen scholingsgraad middelbaar en hoger niveau	✓
Garanderen van kwalitatief goed onderwijs dat aansluit bij de samenleving, het vervolgonderwijs en bij de economie/bedrijfsleven	✓
Flexibel inspelen op de scholingsbehoefte	✓
Voorzien in voldoende en adequate huisvesting voor de bevolking	✓
Behouden van cultuurhistorische- en natuurelementen	✓
Realiseren van voldoende recreatiemogelijkheden afgestemd op de bevolkingsgroei, de toeristische ontwikkeling en de wensen van de bevolking	✓

2009	2019
Ruimtelijke doelen	
Het ontwikkelen van een goede ruimtelijk-functionele structuur die verwezenlijking van de maatschappelijke en economische doelen mogelijk maakt en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit	✓
Basisbescherming van natuurgebieden op basis van ecologische principes en/of landschappelijke (belevings)waarden	✓
Basisbescherming van de nog resterende geschikte landbouwgronden en het reserveren van gronden rondom tanki's en dammen voor de landbouw	✓
Tegengaan van erosieprocessen	✓
Beschermen van rifeilanden en koraalriffen	✓
Zorgdragen voor een goede afwatering	✓
Zo min mogelijk verstoren van de natuurlijke waterlopen (rooien)	✓
Veiligstellen en actief ontwikkelen van waterbuffers (salina's, tanki's en dammen)	✓
Kwaliteit zeewater in stand houden dan wel verbeteren	✓
Bestaande topografie als uitgangspunt voor ontwikkelingen	✓
Zoveel mogelijk handhaven van de bestaande bodemopbouw en structuur	✓
Afgravingen terugdringen en op termijn stopzetten	✓
Verbeteren van de kwaliteit van de infrastructuur	✓
Optimaliseren van het gebruik van infrastructuur	✓
Verbeteren collectief openbaar vervoer	✓
Stimuleren gebruik milieuvriendelijke vervoermiddelen	✓
In- en uitvoeren van parkeerbeleid	✓
Handhaven en creëren van goed geplande riool- en regenwaterafvoer	✓
Minimaal in stand houden van water- en elektravoorzieningen	✓
Duidelijke ruimtelijke scheiding wel/niet hinder veroorzakende activiteiten	✓
Stimuleren van een hiërarchie in voorzieningen	✓
Hanteren van een bereikbaarheidsprofiel	✓
Stimuleren doelmatig gebruik grond	✓
Versterken ruimtelijke kwaliteit	✓
Meer differentiatie en sturing woonvormen	✓

Bijlage 6 – Ecologische hoofdstructuur

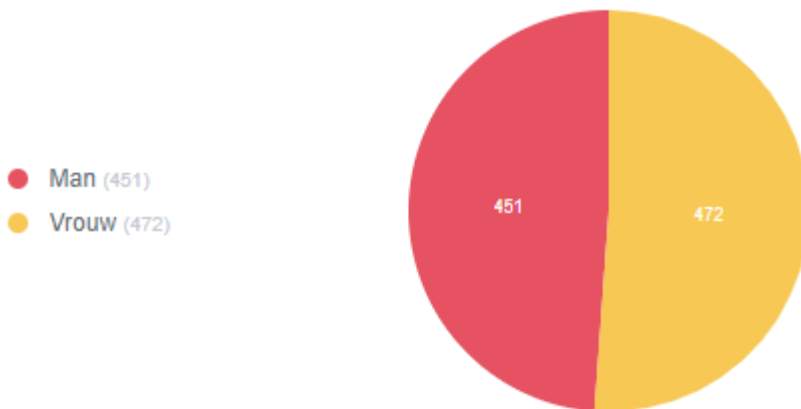

Bijlage 7 – Resultaten digitale enquête

In het consultatieproces van het ROP is een digitale enquête uitgevoerd. Doel van deze enquête was om breed te inventariseren hoe de bewoners van Aruba de leefbaarheid van hun woonomgeving en Aruba waarderen. Deze enquête kon vanaf 19 november tot 7 december 2018 ingevuld worden. De enquête bestond uit open vragen en vragen waarbij aan respondenten gevraagd werd de antwoorden in een GIS-omgeving aan te geven. In totaal hebben ruim 950 personen de enquête ingevuld. Hieronder volgt een samenvatting van de meest relevante resultaten.

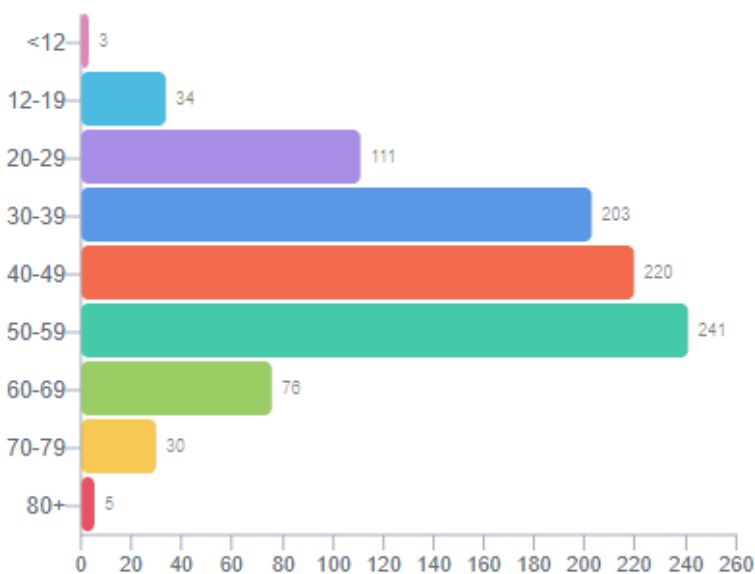
De resultaten zijn op 4 en 5 december 2018 (deels) besproken met vertegenwoordigers van sociale organisaties (zoals de FCCA).

1. Bent u man of vrouw?

Deze vraag is ingevuld door 923 personen. Een kleine meerderheid van de respondenten is vrouw.

2. Wat is uw leeftijd?

Deze vraag is ingevuld door 923 respondenten. Opvallend is het grote aantal deelnemers in de leeftijd 30-59. In de leeftijden 12-29 is de deelname zeer beperkt.

3. Waar woont u?

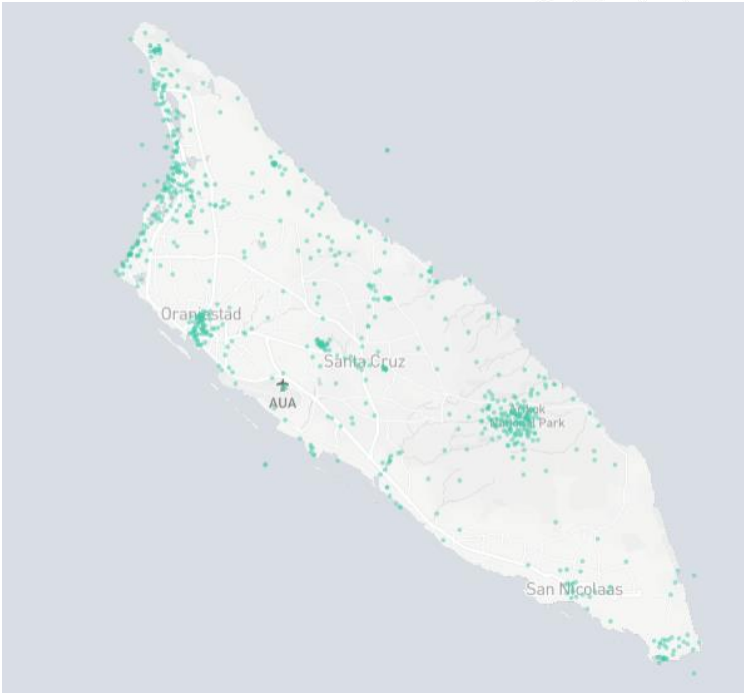
Voor deze vraag is aan respondenten gevraagd om op een kaart aan te geven waar zij wonen. Hieruit blijkt dat sprake is van een redelijke verdeling over het eiland.

4. Waar werkt u?

Uit deze vraag blijkt dat de respondenten verspreid over het eiland werken. Opvallend is de grote concentratie in Oranjestad.

5. Meest kenmerkende plek van Aruba

Uit deze vraag komt een aantal plekken naar voren die respondenten als kenmerkend ervaren: dat is de westkust, het Parke Arikok, Sero Colorado/Baby Beach en de rotsformaties. Dit sluit ook aan bij de conclusies uit de TEEB-rapportage. Ook de binnenstad van met name Oranjestad en in mindere mate San Nicolas wordt gewaardeerd.

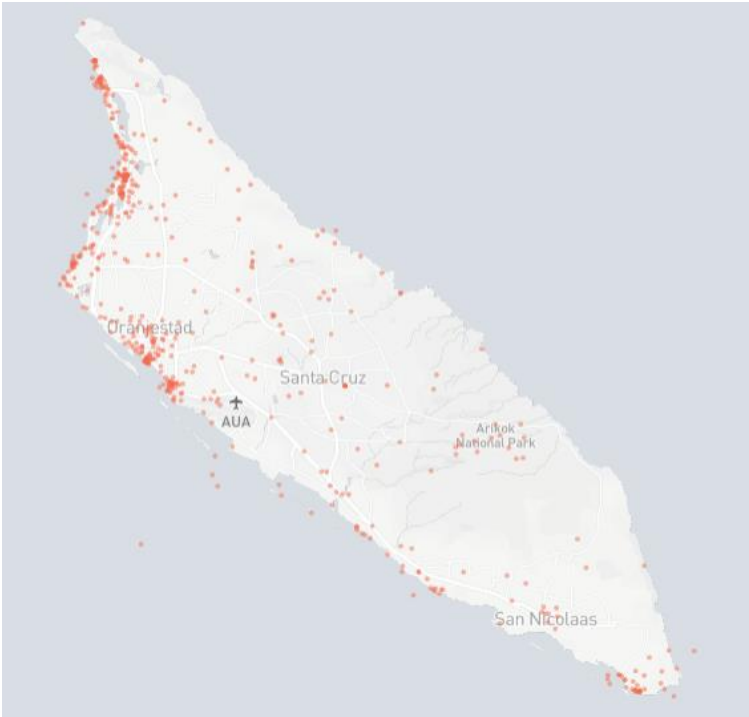
71

6. Meest kenmerkende plek van mijn woonkern

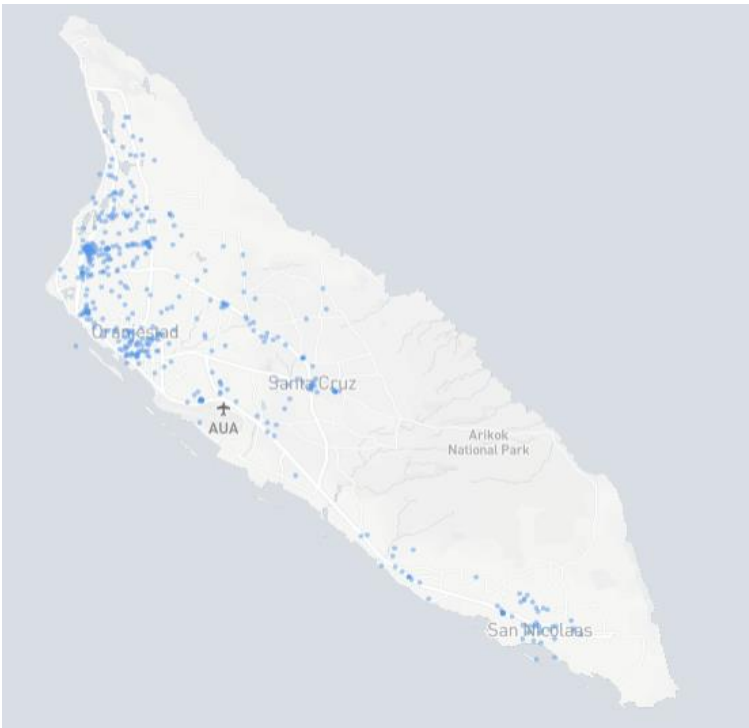
De respondenten is ook gevraagd de meest kenmerkende plek van de woonkern te benoemen. Dit beeld sluit aan bij het verspreide beeld van de plaatsen waar mensen wonen. De aandacht lijkt uit te gaan naar natuurlijke gebieden (zoals de kust en Parke Arikok).

7. Waar gaat u heen voor ontspanning?

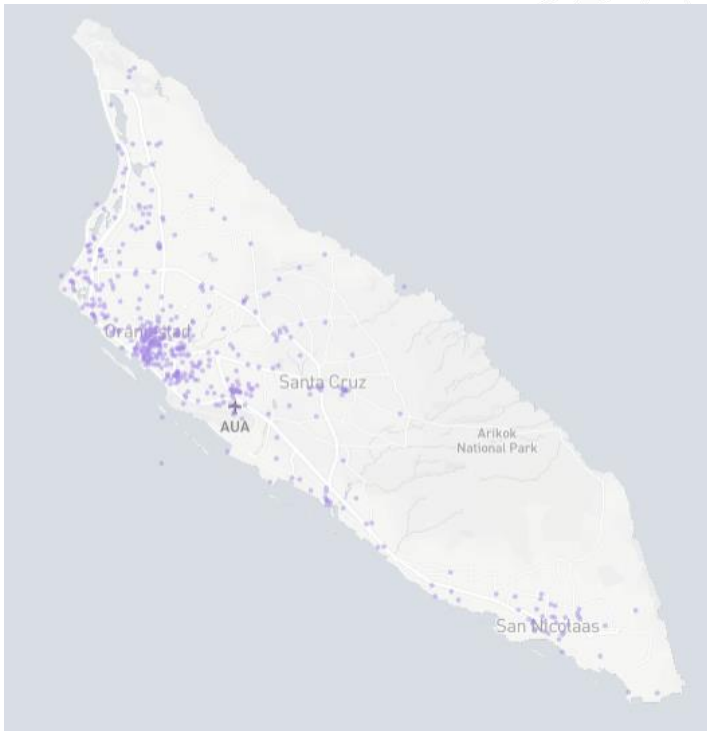
De meeste Arubanen gaan voor ontspanning naar de kust. De stranden Arashi, Palm en Eagle Beach, Surfside beach en Baby Beach komen duidelijk naar voren. De punten in de Highrise staan ook in het achterland, waarschijnlijk heeft dit betrekking op de voorzieningen daar (winkels, bars en restaurants). Ook Oranjestad wordt gezien als plek voor ontspanning.

8. Waar gaat u heen voor boodschappen?

Uit deze resultaten blijkt dat de respondenten, ondanks de hoeveelheid aan supermarkten, hun boodschappen vooral doen aan de westzijde en in Oranjestad. In de plaats van de punten zijn duidelijk de grote supermarkten (zoals Superfood) te zien. In de vergelijking van de resultaten blijkt ook dat mensen die in San Nicolas wonen daar hun boodschappen doen.

9. Waar werkt u?

Uit deze beantwoording komt naar voren dat de meeste respondenten in Oranjestad werken. Dat is een verrassend resultaat, aangezien verwacht zou zijn dat meer mensen in de hotelzone werken. Het sluit wel aan bij de leeftijdsopbouw van de geënquêteerden.

73

10. Waar sport u?

Uit deze beantwoording komt duidelijk naar voren dat respondenten voor sport diverse locaties op het eiland gebruiken. Wel komt naar voren dat het lineair park (o.a. bij Oranjestad en bij Savaneta) gebruikt wordt voor beweging.

11. Waar wilt u over 10 jaar wonen?

Deze vraag is door veel respondenten ook open beantwoord. Uit de ruimtelijke beantwoording blijkt dat mensen verspreid over het eiland willen blijven wonen. In de open vragen geven veel mensen een behoefte te hebben aan rust en natuur. Een aantal mensen wil op dezelfde plek blijven wonen, anderen geven aan kleiner te willen wonen.

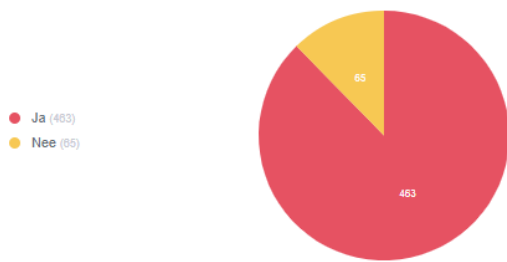
12. Beoordeling buurt

Respondenten is gevraagd om hun buurt te beoordelen. Daarbij is gevraagd wat zij goed vinden en wat ze missen. Deze antwoorden zijn divers. Wel blijkt dat respondenten in veel gevallen rust, natuur/groen, veiligheid en goed onderhoud van de wijk belangrijk vinden. Dat blijkt zowel uit positieve score als wat mensen missen in hun buurt. Er wordt aandacht gevraagd voor verkeersveiligheid en voor de kwaliteit van de infrastructuur (asfaltering van de wegen, fiets/voetpaden, openbaar vervoer). Een aantal respondenten mist voorzieningen (zoals speelvoorzieningen, maar ook winkels of restaurants).

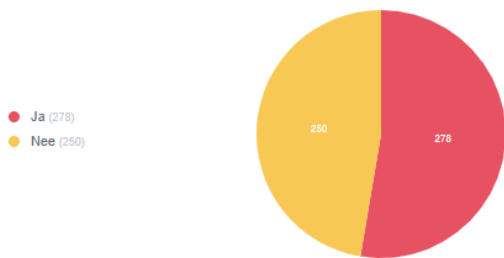
13. Kwaliteit van leven

Doel van de enquête was ook om inzicht te krijgen in de kwaliteit van leven. Daarom zijn de vragen Voelt u zich vitaal, heeft u genoeg vrije tijd en hoe beschouwt u uw kwaliteit van leven?

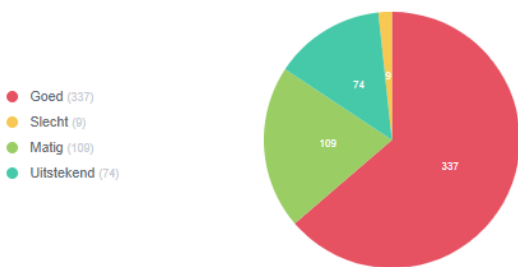
Voelt u zich vitaal? (528)

Heeft u genoeg vrije tijd? (528)

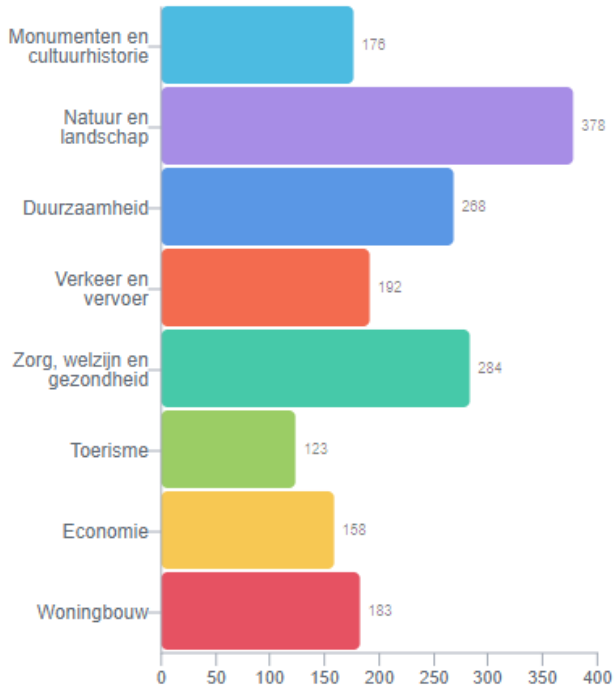
Hoe beschouwt u uw kwaliteit van leven? (529)

Uit deze beantwoording komt naar voren dat de meeste mensen zich vitaal voelen. Ook beschouwt een redelijk grote groep de kwaliteit van leven als goed of zelfs uitstekend. Wel geeft een aanzienlijk deel aan niet voldoende vrije tijd te hebben. In principe is dit een positieve score. In het gesprek met de sociale partners kwam wel naar voren dat mensen bij dergelijke enquêtes geneigd zijn een positiever beeld te scheppen.

14. Welke beleidsterreinen van het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan vindt u het meest belangrijk?

Deze vraag is beantwoord door 523 respondenten. Deze vraag heeft betrekking op de sectorale beleidsterreinen die ook in het ROP behandeld worden. Hieruit blijkt dat het merendeel van de respondenten de aspecten Natuur en landschap en Zorg, welzijn en gezondheid het belangrijkste vinden. Toerisme en Economie worden minder belangrijk gevonden.

15. Overige opmerkingen of suggesties over de toekomst van Aruba

Ten slotte is ook gevraagd of respondenten opmerkingen of suggesties hebben over de toekomst van Aruba. Hieruit komt een brede respons naar voren. Deze opmerkingen zijn hierna integraal opgenomen.

- ARUBA to out. Bolso nan a hacie mucho druk. No tin bida, no tin Trabow , bolso nan a lubida cu ta 100 000 hende su e por carga. \n
- Als overheid het ROP serieus nemen, integraal steunen en handhaven, zonder welke minister dan ook boven de wet te stellen. Dit beleidsplan van de overheid moet zo helder zijn dat alle overheid dienaren zich er toetsbaar aan houden. Tot en met het hoogste orgaan 'De Staten', die dus ook betrokken moeten worden bij de vaststelling. Het mag niet meer zo zijn dat de minister van RO toestemming verleent voor afwijking van de vastgestelde bouwhoogtes zonder daarover uitleg te geven en democratische verantwoording af te leggen en dat niemand daar dan vragen over stelt!!
- een betere infra helpt de economie verder vooruit
- Sigi cu projecto di duna tereno na e hende nan cu ta wardando pa anjas nan caba.. esaki sigur lo yuda cu desarojo di e aruba su economia .. switch pa sytema nan moterno pa midimento y hasi e debido research pa asina haya sa unda por traha mas cas y unda mester pone un stop... 5931021\n
- Ja. We moeten niet alleen praten over Aruba Limpi maar ook doen. Verder moeten we Aruba's zee beschermen. \n\nStop de vergunningen van SUPERMARKETS. Kwaliteit van winkels en produkten gaat achteruit\n\nEn integriteit moet gaan leven in de samenleving. Beginnen met wetten voor integere Ministers en parlamentsleden. En vooral zorgen dat we vakkundige Ministers hebben die weinig coordinatoren hebben. En ook dat er een afslanking komt in de ambtenaren apparaat. \n\n

- zoals ik al net zei. Stop met investeringen voor economische en toeristische groei. Dat brengt import van nog meer mensen met zich mee. Het gebied van eiland is beperkt en kan die overdreven groei niet aan. Het verkeer is al chaotisch en gevaarlijk. Komt allemaal door teveel bouwen en import van mensen.
- Bescherm ons lokale natuur. Natuur en economische ontwikkelingen kunnen samen, maar neemt 90% creativiteit en 10% kennis.
- Gebruik van anderen wat je goed vindt en pas het aan de situatie van Aruba aan
- Er moet een manier zijn om het budget/portefuille van toerisme te delen met justitie de groei en effecten van toerisme is exponentieel
- Stimula sector di agricultura; pero mas bien riba methodonan moderno y pa por produci e cantidad cu e isla mester pa baha y a lo largo stop importacion di productonan primario.
- Met de enorme grote schuld van Aruba is er weinig kans voor een groeiende economie, daar er geen geld overblijft voor de Overheid na betaling van een staatsschuld van Awg. 216.000.000. aan interest en ongeveer een enorme nabetaling van plus minus 100 miljoen florins per jaar, voor investering. En met zo'n enorm schuld van circa 10 miljard florins dat wij in de komende 30 jaren dienen te betalen is er weinig kans van internationale investeerders, daar ze bang zijn van Landen met enorme SCHULDEN, zoals Aruba. The future is very DARK.
- Por drecha e caminda bayendo pa Colony.
- Meer aandacht aan de bejaarden wat betreft gezonde voeding en 100 per cent medicijnen betaald. Ouders aansprakelijk maken voor acties van minderjarigen. Minder geld geven aan mensen die niet willen werken. Dus een periode geven en dan moeten ze terugbetalen. Teen moeders een deel van de bevallingskosten zelf laten betalen. Werkeloze vrouwen die 2 kinderen (met verschillende partners) hebben, na de tweede kind, laten steriliseren. Grote supermarkets officieel benoemen waar het volk zeker van kan zijn dat de prijzen goed gecontroleerd worden door de overheid. Geen vergunning geven aan kleine (Chinees)supermarkets in woningbuurt De bestaanden weg halen. Meer aandacht geven aan plichten van de jeugd. Respect aan regels en orde. Meer polis secreto in de woonwijken sommige wijken hebben veel en sommigen hebben niet een !! Savaneta is een wijk aan de zee maar geen zeezicht. Bijna al de kust is bebouwd. Ik hoop dat de weinig zeezicht dat er is, dat het ook blijft, dat de overheid die zeezichten gaat beschermen.
- Investeer in de jeugd, want die gaat nu naar de klote. De kinderen zijn niet geïnspireerd of gemotiveerd. Ze willen nu al net als hun vele ouders zijn en gewoon een uitkering hebben, omdat de school voornamelijk niet aansluit op de behoefte van het nieuwe kind dat sedert 2000 is geboren. We blijven hier steenvast steken in de jaren 50, behalve in het toeristische sector. Er moeten nieuwe banen komen die niet alleen gericht zijn op het hotelwezen. Ook moeten er nieuwe studies komen op het EPI. Een MAVO student kan bijna geen kant op als hij de EPI gaat doen, door de beperkte keuze die er daar is. Ook de universiteit heeft een bredere keuze die aangeboden moeten worden. Kortom meer investeren in de jeugd, minder bouwen, minder 1-zijdige banenmarkt en vervolgstudies.
- Nos naturalesa ta na peliger debi cu tur e hotel y condominium nan cu ta wordo traha y ta tuma nos beach nan na propio uzo
- Sneller verloren wetten opnieuw instellen en nieuwe wetten sneller doorvoeren.
- Restaurant nan y supermarket mester bin cu producto nan mas saludabel pa simula tur hende come y tene nan curpa saludabel
- Wat er al is beter maken, geen wildgroei, niet meer import van buitenlandse werknemers, stabiliteit
- Cambia tur cruzada pa rotonde. Cu e bareranan oranje mes por hacie tanten cu no tin placa. Solucion sostenible pa medio ambiente y salud pa dump na PB mas liher posibel. Prohibi autonan y trucknan cu ta saca hopi huma di core riba careteranan, Mas medida di seguridad contra criminalidad. Mas atencion y maestro pa muchanan cu autismo of otro condicionnan mental.

\nMas especialista di medicina proporcional na e demanda di specialismo medico. \nGobierno y Parlamento cu ta traha na bienestar general di Aruba enbes di jena saco di placa di amigonan y nan mes.

- No mas Hotel No mas Condominiums. Sera nos frontera. Mihor infraestructure drecha e caminda nn cu ta jen buraco\nDrecha nos enseñansa mas vivienda. Duna nos mesun arubiano chens pa trabow den positions nn clave.\n
- nee
- Sugerencia tin hopi pero 'Die niet te raden is is niet te helpen'
- E Aruba cu mi conoce di mucha no tey mas. E balor y norma nan di nos pais no tey mas. Hende a bir individualista y e comunicacion apropia casi ta bay perdi. Mester enfoca hopi riba nos muchanan pero conhuntamente cu mayornan. Traha riba e tempo liber pa asina por inverti den e cuidio di esnan creciendo.
- Veel nadenken en begrijpen dat het anders moet
- Minder feesten en meer spirituele vorming in de bevolking voor betere samenleving
- No
- Zoneringswetten introduceren en implementeren!!!\n\nHet wordt tijd dat er rust en veiligheid ontstaan in alle woonwijken op Aruba.
- Mi por compronde cu Gobierno su maneho ta pa facilita trahamento di 1000 cas pa aña di cual FCCA mester traha 200-250. E pregunta ta di unda ta bay saca tur e terenonan aki? Ki dia nos lo rosa e ultimo breba y watapana? Nos mester pensa riba capacidad di carga. Con hopi nos kier pa e poblacion di Aruba crece den e proximo 10-20 aña, cuanto auto nos kier tin ta core riba Aruba etc? A base di esey ta determina maneho pa e.o. cantidad di camber di hotel etc. Pa por hisa e calidad di turismo mester baha e cantidad di camber di hotel/condominio y regula e localidadnan alternativa manera ofreci via Airbnb. Tambe, tin hopi casnan/terenonan bandona cu por keda re-usa. Mester implementa leyman cu ta haci posibel pa expropia propiedadnan manera cu a keda implementa na Corsou.
- Consistentie is heel belangrijk. Geen grond uitgifte voor jongeren/ young professionals en dus minder die terugkomen om te wonen & werken.
- Ban percura pa nos hendenan prome, dus e Arubiano prome.
- Het gaat om lange termijn visie —> planning—> vormgeving —> uitvoering. Vergeet vormgeving niet want als je alle kleuren mixt heb je een bruin schilderij. Laat Sasaki een nieuw ontwerp maken.
- Meer sport plekken voor onze kinderen in de woonwijken, met sport kunnen we het gezondheid van onze maatschappij en criminaliteit verbeteren. Over het milieu kunnen we ook onze gezondheid verbeteren meer gezond eten in the supermarkets aanbieden Bijv Vegane en Vegetarische opties. Minder auto's meer fietsen, we moeten fietspaden die veilig zijn voor onze bewoners.
- Een overheid dat duurzaam beleid maakt en respecteert ongeacht welke kleur dat er aan de macht is\nEen awakening van de gemeenschap over hoe er geleefd wordt en door verandering in attitude hun eiland erop voor uit kan gaan.\nRespect voor natuur en minder in geld\nGoede onderwijs voor onze kinderen\nBeter balans tussen werk en prive om zo meer tijd met onze kinderen door te brengen zodat zij minder ee last worden voor anderen dmv bijv crimineel gedracht\n
- Si stop di pensa riba ki mas pa hasi pa crece economia.\nPurba di caba di paga nos debenan grandi.\nPero para un rato y sinta cambia leyman di tereno y kas y edificacionan bandona.\nProme cu raspa nos naturalesa y traha edificacionan nobo. Purba di buy nan off y traha riba nan nos tin hopi lugarnan bandona wak e pakiko y cuminsa traha riba ley y solucuion Y no mester dos supermarket den un bario un di kada cos. ta basta ban lay low... E ta facil pa papia pero esey nos kier y turistanan kier ta basta.
- Somber indien toerisme de enige exportprodukt blijft. Aruba heeft dringend een robustere economie nodig.
- Ouders werken fulltime, anders kunnen ze niet de kosten dekken. Dit is hier op Aruba geen luxe. Veel kinderen met name uit gezinnen waar ze aandacht en liefde te kort komen, gaan dit op straat zoeken als ouders aan het werk zijn.

Meer aandacht voor sociaal economische aspecten, waaronder naschoolse activiteiten en ruimtes voor kinderen en jongeren. Help ouders meer opvoedkundige kennis opdoen.

- Moratorium voor Hotels en Toeristen accommodaties.
- duurzaamheid is raakvlak tussen alle drie elementen, tw milieue, economie, en sociale aspecten
- Pa e futuro di Aruba ta bon pa cuminsa tuma reciclamento na serio y tambe energia alternativo. Ta hopi onduidelijk con e status ta di e turbinanan.\nAruba mester purba ofrece mas support na young professionals cu kier start nan bida riba nan mes: Cu HBO-diploma y un entrada (solter) no ta haya un hypotheek cu ta yega pa compra un cas drechi y pa FCCA e entrada ta mucho halto pa por haya cas di pueblo. E ora mester huur apartment cu ta perdida di plaka y anjanan di bida y ta un desilusion pa salud mental y pa bolbe Aruba despues di studia cu debe.
- E isla mester otro entrada ademas di turismo. Nos tin cu cuminsa di build bai den aire embes di sinta cap tur e matanan di e isla. Paso asina nos perde loke ta nos naturalesa, lo tin consecuencia grave pa turismo.
- Ik hoop dat mensen meer gaan denken over de natuur
- Meer gedieversiteerde economische ontwikkeling
- Stop met bouwen en denk aan de natuur van Aruba geen hotels meer en geen grote gebouwen meer vooral in Palm Beach. Maak eindelijk eens al die rotonde's af en fix de rotonde bij de Superfood want die is DRAMATISCH slecht.
- Verfraaiing aub met onze eigen inheemse bomen en struiken. Die behoeven weinig verzorging (water, energiekosten, onderhoudskosten) en groeien beter en mooier, omdat ze o.a. wind- en droogteresistent zijn. Zorg voor een goede info campagne hierover want de lokale bevolking moet hierover beter worden geïnformeerd en bewust worden gemaakt.
- Mester habri of develop refinaria bek den un of otro industria
- Si no bin moratorium riba construccion di hotel, importacion di auto y densidad di e poblacion Aruba lo perde su encanto y gracia.
- Genoeg is genoeg...er moet nu duurzaam werken aan upgrading van wat er al is. Hoeft niks bij.
- Crea mas oportunidad pa om-,her,bijscholing tanto den e sector publico (ambtenaar) como priva. Pa evita keda importa hende... ya cu si sigui crece den poblacion lo tin cu pensa riba planificacion di espacio maritimo pa vivienda, etc. ya cu Aruba ta un isla cu ta cuminsa na Punta Basora y ta caba na Westpunt. E territorio lo no crece...
- Graag het openbaar vervoer betrouwbaar en toegankelijk maken, lost op een hoop ellende
- Menos placa pa Friends & Family. Yuda hende yega na hypotheek mas lihe y cu interes mas abao pa por logra page. Cuminsa cu mas cosnan sostenibel. Aruba tin combinacion perfecto di biento y solo. Entre solar panel y wind turbine, nos mester por elimina petrolio di WEB/Elmar. Yuda tur cas yega na panels of turbine pa nan mes. Laga Elmar yuda instala y mantene nan pa asina keda haya entrada.
- Nos Aruba a bira full full construí cu yen cos. Yen gebouw cu awo ta para bashi. Construí cosnan cu nos mester y cu ta vriendelijk in aanzicht no Betonblok . Tene cuenta cu groen, esaki ta un "must"
- No
- Het eiland is politiek verziekt en daar zie ik helaas geen oplossing voor want diegene die het moeten veranderen hebben er baat bij of het verziekt te houden of zelfs verder te verzieken.
- Aruba ta un Bon Madrasa ma esei no kiermeen cu mester ocupa luga pa Nos futuro generashon di Aruba mester mantene pa Nos jiu jiu di Nos jiunan y nieto y bisanietonan.\nNo Hay Cama Pa Tanta Gente y mester sinja respeta Nos Norma y Balornan danki
- Politiconan mester scucha e necesidad di e comunidsd
- Stop di bende TANTO tereno na hotelnan etc.. aki poco no tin ningun lugar pa nos yiunan disfruta.
- Tur cos ta bin bon!
- Stop di rosa mondi

- Natuur gebieden moeten blijven en niet om zetten in mogelijke ontwikkelingsgebieden voor constructies
- No traha mas hotel.\nControla sushedad na un manera respo sabel\nRuim op e refineria\nBenta e muraya abou y duna pueblo acceso na lama\nBini cu polis ambiental pa proteha nos fau a y flora
- Geen goede scholen qua inhoud maar ook qua bezettingscapaciteit, ziekenhuis vol bacterien en de zorg laat te wensen over. Nederlanders komen op stage met vakantiementaliteit en de pashenten kunnen hun geen moer schelen. Heleboel mensen die niet willen werken en op de regering tergen. Laaggeschoolde migranten. Bevolking wordt nog dommer dan het al is
- Verminderen van alle atv's en dergelijke, tram laten rijden van highrise tot aan San nicolas zodat verkeer ontzien wordt, zo creeer je meteen een ander vervoermiddel dat aantrekkelijker is dan een auto. Bussen op gezette tijden die worden aangegeven laten rijden. \nAruba is heel duur geworden vooral voor ons burgers. Een huishouden van 4 pers red het allang niet meer met 5000 per maand!!
- Om ruimte te conserveren voor het natuur en onze toekomstige generatie te kunnen ontwikkelen moeten we omhoog gaan met onze woningbouw en overige gebouw voorzieningen. Her verkeersdruk is hoog door een te hoge aantal auto's t.a.v. Het verkeer infra dit betekend dat het verkeer moet gestimuleerd wordem d.m.v. Andere voorzieningen dan persoon auto's. Bv door openbare vervoer, thuis kunnen werken voor jouw bedrijf.\nDe vergrzijing zal blijvend toenemen boor de komende 20 jaren. Het zorg voor deze groep leeftijden zal zeker een prioritet zijn in onze samenlevend. Te tehuis zorg zal toenemen en het kwaliteit hiervan moeten wij goed rekening houden.
- Stop met bouwen! Genoeg is genoeg. Richt je op duurzaamheid, natuur en ecotoerisme: daar ligt de toekomst. Niemand zit te wachten op nog meer beton.
- Laten wij hopen op meer transparantie en integriteit . Meer aandacht voor de kleine man. Educatie permanent stimuleren. Versterken gezinsleven. Vaders moeten veel meer aandacht aan hun kinderen geven, dit voorkomt een groot deel aan ontsporende kinderen. Toughlove voor pa en softlove voor ma. Meer onderzoek op vele levensterreinen.
- Proteha area berde\nArea hoterlero of commercial cobra e coomerciante via un tender proces
- Un bon ley pa cu nos animalnan y cu por wordo ehecuta
- Zoveel mogelijk behoudt van natuur en groen gebieden. Eenmaal bebouwd kan nooit meer terug.
- Mas vigilancia,embeyese Aruba mas! Tuma ehempel di otro paisnan, enfoka mas riba deporte yuda economicamente den teamnan di futbol y den tur otro deporte, hacie mas interesante y atractivo pa hobennan, purba di mantene e economia di Aruba stabiel.
- Ons beach laten gebruiken maar met controle. We moeten niet evenementen die tourists inbrengen stoppen op de beach. Voorbeeld hi winds en beach tennis. Zijn heel goeie events en moet gewoon meer controle hebben.
- Traha pa Aruba sin wak bienestar di gobierno su familia y amigonan so.
- Mas accesibilidad y facelidad pa hende mayor di edad. Mester educa hende pa por soporta otro mas. Nos como ser humano ta kibrando otro.
- reduceer de ambtenaren of geef ze ander werk. Over tien jaar is dit niet meer te betalen
- Nieuw economisch model met een visie dat een daadwerkelijke duurzame toekomst garandeert. \nPopulatiegroei en verder gaande bouw/ontwikkeling moet echt aan de kaak worden gesteld.
- Si mi ta keda infatista riba e malesa di adiccion mester bin cu cambionn grandi pa cu e problema y cuminsa busca hendenn cu ideann nobo esnn cu ta trahando anjas den addiccion no a hasi nada pa cu esaki dus pone nn un banda y busca otronn cu si kier traha pa juda e adikto nn
- We moeten onze flora en fauna zoveel mogelijk behouden en beschermen. Niet exploiteren. We moeten een eco-vriendelijke cultuur ontwikkelen.
- Integratie van informatie in een nationaal informatiesysteem op zowel milieu, sociaaldemografisch, gezondheids en economisch niveau en de afstemming van beleid en activiteit tussen diensten dient niet alleen de

efficiëntie maar werkt vooral ook effectiever. Daarnaast moet de informatie transparant en publiek toegankelijk zijn via internet. \nAruba moet werken aan een goed bestaansniveau voor de hele populatie, waarbij naast in goede infrastructuur voor verkeer (inclusief fietsers en wandelaars) en nuts voorzieningen, tevens gelijke aandacht is voor een netwerk van aaneengesloten natuur corridors over her gehele eiland.\n

- Mi deseo ta pa stop di hasi detruccion na nos naturalesa y bolbe planta matanan di coco banda di camindanan y den curanan di scolnan, camindanan di cologne paso esey ta identifica nos como isla caribense y pa nos futuro gobernantenan pensa riba e futuro generacionan cu mester di un pais pa biba tranquil y no manera hendenan ta biba den paisnan grandi cu tur sorto di agitashon.
- My wish is that more big companies invest more in aruba for my kids future .\nPromote aruba Like place to invest\n
- Graag zou ik dat er meer professionele mensen voor kunnen geven aan het beleid. Ik ben zelf een Arubaan met een master opleiding in Destination Management. Ik heb 1 jaar gesolliciteerd bij jullie afdeling maar zonder success ben ik nu nog thuis. \n\nIk zou heel graag een handje willen helpen aan het ontwikkelen van Mooi Aruba!
- Minder corruptie, natuurgebieden beschermen, stranden voor lokalen toegankelijk houden, meer veilige speelruimte voor kinderen
- Wordt groen, wordt duurzaam bouw niet te vol.\nZorg voor strand en zee zodat de toerist blijft komen. Verlaag de ambtenarenkosten en maak een positieve financiële huishouding. De kosten op aruba zijn erg hoog. Begrijp niet dat de overheid verlies leidt.
- DI UN OF OTRO FORMA MESTER LIMITA E CANTIDAD DI AUTONAN NA ARUBA.POR TA DOOR DI LIMITA CANTIDAD PA VIVIENDA Y/OF FAMILIA.
- Sigur haci Aruba bek di Arubiano.
- Stop expanding an unsustainable tourism industry!
- Mi ta haya cu Aruba tin asina hopi potencial pa ta un tremendo lugar; pa biba y pa bishita. E ta duela mi pa wak con cos ta baiendo, y mi ta percura pa caba mi estudio pa mi por bai biba afo.
- Aruba moet voor arubanen blikven maar nu helpt de overheid alleen buitenlanders met geld aan bv commmecieel land
- Un turismo sostenibel ta encera uno caminda e bishitante por bin disfruta di bo naturalesa y paisahenan. Menos trafico dor cu por tin un mihor transporte ta implica menos caminda pa auto, menos rosamento. Si bo tin un turismo estable bo tin bienestar pa bo pueblo. Menos trafico, menos polucion, mas naturalesa; ta influencia e salud di bo comunidad, rekeriendo menos cuidado.\n\nAruba mester ta pa Arubianonan promer. No pa inversionista cu no ta importa den nos bienestar, sino den rosa unda cu ta pa traha nan edificionan pa wordo rebendi cu stranhero atrobe, pa simplemente laba nan placa y/of multiplike. Mi ta spera nos lanta for di soño y cu ya no ta laat!
- Gara e toro na su cacho ainda cu por, educa e pueblo, un plan social pa eleva no solamente conocimiento di e hende pero su \kunder\ tambe pa e por eherse un trabao digno enbes di bay deal droga, horta, biba di onderstand, etc.\n2. Reforma fiscal ta necesario pa cu e systema di impuesto anticua, sin laga afor, leyman civil, straf, pa construi cas, etc.\n3. introduci eigen bijdrage pa cu AZV y categoria/ classe. ya asina straheronan tambe ta aporta sikiera un parti pa cu e fondo.\n4. Sondia mas oportindad (comercial) pa genera entrada pa Pais Aruba. rebiba Freezone, structura atractivo pa usa aruba su ports como brug/ trampulin pa otro destinacionnan, Intruduci un barco di container di Aruba, cu por opera mescos cu e otronan y ta cobra prijs normal pa tur otro agencia/ pais mientras cu pa Aruba e por ta un prijs mas abou/ social.\n5. Mihon control na costa nan di Aruba y admision di stranheronan. Mas equipo (moderno/ digital) pa polis, Warda Nos Costa, Helicopter, samenwerking cu coast guard, Polis y Militar (nan ta mucho passief, pone nan haci algo pa comunidad cu no ta solamente 1 biaha pa aña opendag.

- Mirando cu futuro ta modernizando, trabou y empleo ta birando menos. \nComputer y tecnologia ta tumando trabou di humano. Ban purba di busca un manera di tog mantene trabou pa hopi hende, specialmente pa esnan cu falta 10-15 aña pa nan baha cu pensoen. \nDen mundo moderno no ta tur hende por adapta, specialmente esun nan di edad. \n\nMester tene na cuenta cu nan tambe, y hoben nan mester bin cu un plan pa segura nan trabou di futuro. \nPa nan no bai tuma un estudio cu pa aki 10-25 aña no tin trabou mas pa loke cu nan a studia pe.
- Pa no deshasi di e tiki naturalesa cu a keda pa gaña wowo di hende cu Aruba ta bunita. Paso esei no ta necesario, Aruba ta bunita caba riba su mes. Y menos edificio grandi cu ta kita e bista bunita di e beach
- Ja. Aub met quadracers en buggies stoppen. Ze rijden als gekken en is gevaarlijk voor toeristen/mensen zelf maar ook schade ad natuur en dieren.
- Niks meer bijbouwen
- De politie stationetje gelegen in Jaburibari is een goed idee maar functioneert het wel? Zijn ze echter daar en patrouilleren zij echt rond? => Optimalisering van de buurtpolitie bij Jaburibari\n\nBij de bushalte een zitplaats met daarnaast een bord met busrooster/indicatie van met welk bus je naar welke plaats kan gaan en op welke tijdstippen.
- Education is key please!
- Nah.
- Gobierno y proyecto di desarrollo den beneficio di país Aruba ta algo Hopi importante!
- Penson di behez mester ta acorde ku un nivel di bida sostenibel
- Niet vol bouwen
- Denk aan de toekomst, klimaat, natuur, duurzaamheid. Stap massaal over op zonne energie etc.
- Grenzen aan de groei. In ieder geval v.w.b. kwantiteit (aantallen toeristen, hotelkamers e.d.). Veel meer inzetten op onderwijs (meer deeltijd), diversificatie (kennis)economie, sociaal en medisch (welzijn). Bevolkingsgroei afremmen (immigratie ontmoedigen). Stringenter natuur- en milieubeleid (wetgeving en handhaving). Niet alleen Arikok en noordkust beschermen; ook overige landelijke natuurgebieden energiekeker beschermen.
- Transparantie in overheidsuitgaven.
- E maneho na bienestar di nos hoben nan: deporte y ley nan. \nManeho pa mustra hendenan den necesidad pa maneha placa y of buska trabou y pa droga tambe
- DIP moet eerlijk zijn met het verdelen van erfpacht grond.
- Genoeg met het bouwen van hotels. Er is genoeg groen gesneuveld
- Fietspaden maken of op andere manier fietsen veiliger maken\n\nVeels te wenig speeltuinen, or plekken waar kleine kinderen kan veilig fietsen
- E deseo ta cu nos por keda cu isla safe y cu nos por biba den balansa riba e isla....p.e. cu e cantidad di cas y auto ta keda manehabel.
- Controlled sustainable development unda nos ta bai pone nos hendenan y nos pais prome den nos pensamiento
- Stop met massale mondi kappen. Doe uw best om planten en de zee schoon te houden. Minder/geen plastic importeren is een goeie stap. En please zeg de pueblo dat natuur bekangrijk is voor ons ecosysteem en onze survival, en niet alleen voor de toerisme.
- Geen hotels meer. Aandacht voor carrying capacity van Aruba. Beleid over aantal auto's voor die met rechtse stuurwiel (past niet!). Duurzaamheid incorporeren in alle dagelijkse dingen. Looppaden pariba di brug.
- Verminder
- Mester para construccion di tanto supermercado Asiatico. Lugarnan/edificionan para bandona mester busca un solucion pa nan (Canton Restaurant na Ponton/ supermarket bandona na Pos Chikito/Santa Cruz, hoooooopi cas bashi na San Nicolas) Si un edificio ta para bandona pa mas di 5 aña y esaki ta relacion cu

problema di famia, gobierno mester por kita esaki sin problema, pa otro por haya e propiedad, na luga di sigui rosa tur mondi.

- Pa yega of aduci na un bon futuro pa Aruba, mester cuminsa pone importancia na nos hende nan y nos mucha nan. Mester tene en cuenta tambe nos Naturalesa, cu si nos sigi hasie danjo, no lo tin un futuro pa nos mucha nan cu paisahe bunita of cu un environment sostenibel. Mester di pensa cu Aruba no ta solamente pa turismo y economia, sino mester pone focus riba tin un Aruba sostenibel pa e future generation y no caba cu tur loke nos tin. Purba di yuda nos hende nan y hasi nos best como pueblo pa hiba otro y Aruba dilanti
- Ja, vooral in het online shoppen. In meeste online websites is het kopen met een arubaansa credit card niet mogelijk. Er zijn ook andere apps die voor Aruba niet werken bijvoorbeeld Spotify en YoutubeRED wat zorg dat veel piraterij op het eiland plaatsvind. \n\nDaarnaast denk ik dat het system van BBO moest worden vervangt met een BTW system, dit is in voordeel niet alleen van de ondernemers maar ook voor de consumenten. Die voor het eindproduct niet een te hoge belasting gaat betalen. Tegenwoordig betaalt de consumenten een 6% op de eindproduct maar wat ze niet weer is dat de vorige bbo die door de ondernemer is betaalt ook in de prijs zit, waardoor de consumenten eigenlijk een bbo van 12% is. Ik denk dat dit te vermijden is door een BTW system die ondernemers de mogelijkheid geven om de Belasting die ze betaalt hebben af te trekken. \n\nOok vind ik dat een verdrag of overeenkomst tussen het caribische deel van het koninkrijk moet komen, zodat de vliegtickets goedkoper zijn. Dat zou het vloeit van personen tussen de eilanden vermeerderen en het zou ook voor de toerisme sector zijn, sinds betere pakketen in de markt kunnen komen. \n\n
- Baha e cantidad di auto door di mehora transporte publico, mehora cuida medico y reduci nos carbon foot print, menos plastic, solar and wind energy, dump(recycling). Y promote education.
- We moeten iets bouwen dat er meer geld verdienen voor de economie van Aruba
- Stop direkt met hotel en condo bouw. Bouw flats (3-4 verdiepingen)voor de locale bevolking zodat genoeg natuur/leefruimte overblijft .\n
- Aruba ta un pais hopi caro pa biba. Gobierno mester bin cu más opción pa soluciona esey. Green energy as soon as posibel. Keda riguroso y estricto cu control de inmigracion y nos seguridad. Proteha e medio ambiente y su cultura.
- Ma marca tur salbe e vivienda, paso in principe tur ta importante pa e desaroyo di nos isla, un cos cumi lo agrega ta un enfoke riba seguridad tambe, sey tambe ta importante pa e futuro desaroyo di nos isla.
- no
- Minder hotels, meer parken met loop- en fietspaden, minder kleine minimarkten om elke hoek, meer culturele evenementen.
- Het toekomst van Aruba moet meer duurzaam zijn . Om daar naar toe gaan, we moeten goed met elkaar werken.
- Zie boven.
- Stop di traha hotels, bira mas independent y focus AWO riba otro forma di placa pa economia.
- Let vooral op waar/hoeveel je bouwt. Dit kan zeker minder. Vooral als je kijkt naar alle lege gebouwen die alleen maar slechter en slechter worden. Er is gelimiteerde ruimte dus de bouw moet op een gegeven moment ophouden. Dat kan alleen als je werkt met een sustainable mindset en naar long-term solutions kijkt ipv alleen short-term/snelle afhandelingen waar we over een paar jaar weer last van hebben.\n\nKijk ook naar het soort materiaal dat wordt gebruikt. Think outside the box!
- Nee
- Drecha nos gobierno
- Modernisa, haci cosnan mas moderno tambe por ta bon pa nos futuro.
- Nos tin hopi all inclusive caba, nos no mester di mas. E turista nan cu ta bai all inclusive no ta sali afo gasta placa na restaurant etc. Preferibel no mas hotel, tin hopi cana pa un isla asina chikito. Pero por si acaso mas

hotel wordo traha, spera nan por respeta nos naturalesa, laga paar di mata etc y no djies rosa tur cos. Cuida nos lama nan, no laga sushi drenta aden.

- Ik wil graag weten wat de impact is van de touroperators die bijna elke dag rondreizen op plekken zoals parke arikok en van de lighthouse tot de natural bridge.
- Indien Aruba niet heel spoedig het roer omgooit en de uitbreiding van toerisme (en de daarbij behorende ongeremde uitgifte van terreinen voor woonst en toerisme) stopt of ombuigt, zal Aruba asl toerismebestemming haar waarde verliezen en de economie bevriezen of teruglopen. Daarnaast dient Aruba te werken aan de opleiding van haar bevolking voor duurzaamheid en innovatie.
- Modo di transporte publico mester wordo mehora, Auto riba caminda mester wordo desminui pa asina menos trafico y tin menos accident den trafico. Lugarnan cu mester asphalt bijvoorbeeld den mi bario. Esey ta danja auto y obliga pa cumpra auti nobo y benta e bieu afo.\nProhibi pa casnan tin mas cu 3 auto cu nota wordo usa y ta mustra mahos den e bario.
- No laga nos naturalesa bay perdi.
- aub wegen verbeteren in kibaima
- Pensa pa futuro pero no lubida bo pasado
- Momenteel is Aruba in mijn ogen heel rommelig ingericht. Het moet beslist niet de kant opgaan van Nederland wat betreft strakheid. Het is volgens mij wel wenselijk dat er een duidelijke 'ruimtelijke taal' wordt gevonden voor Aruba, dat dan leidend is voor de inrichting van de ruimte. Zo'n type taal is er bijvoorbeeld gevonden in de 'Betico Straat'. Helaas is hier nog niet heel goed gebruik van gemaakt en wil men daar alweer het auto gebruik meer bevorderen dat het gezonden lopen en de recreatie van voetgangers. Het op korte termijn blijven wisselen van gebruik toont een gebrek aan lange termijn visie. Het is juist het vinden van zo'n lange termijn visie en consequent besluiten nemen en handhaven in lijn met die visie wat ik graag in Aruba zou zien.
- Ban uni nos tur como Arubiano pa hisa e nivel di bida en general pa asina brinda nos mes i nos hubentud mas oportunidad nan pa crese I biba felis
- denk heel hard aan het behoud van je stranden daar je belangrijkste pilaar het toerisme is, dit kan aan banden gelegd worden middels de ROPV
- Meer aandacht voor duurzaamheid, meer groenvoorziening en bescherming van onze natuurgebieden en toegankelijke wegen en paden voor onze bejaarden., zodat ook zij zich vrijelijk kunnen bewegen en op een veilige manier.
- Overheid moet zich houden aan gebieden aangegeven als 'beschermgebieden, zodat onze onze flora en fauna blijven bestaan.
- Loon belasting moet dalen, er wordt te veel afgetrokken:
- Mester bin mas bijscholing pa muchanan cu mester mas atencion, por ehempel muchanan cu nan ta categoriza ADHD por ehempel.Mi ta haya cu aki na Aruba no tin mucho guia pa muchanan asina! Un Specialista cu por trata muchanan asina , no un pero mas, ya cu Aruba tin bastante muchann asina y den mi bista no ta worde hasi mucho, tur cos ta bai den lachi sera como no tin hende pa traha riba e tereno aki y e ta hopi lastima
- Zorgen dat het niet overbevolkt wordt. \nNiet te veel hotels komen. \nMeer economische pilaren zoeken voor Aruba, niet alleen maar richten op toerisme. \nNatuur beschermen.
- Stop e cobamento nan rond do Aruba.
- Nee
- Traha un ROP cu ta considera e ciudadano tambe. Stop actividadnan industrial banda di cas di hende.
- Het eiland geeft ons een fijne leefomgeving, behandel het met respect, gezond verstand en beleid zodat onze volgende generatie er ook nog van mag genieten!!

- Aruba, let op uw zaak! Stop met hotels en appartementen bij te bouwen. Nos ta sadura!! Bescherm en onderhoud wat we hebben en het liefst met eigen mensen. Hoe meer mensen we halen, hoe meer er nodig is om iedereen een goed bestaan te geven. Denk aan de gevolgen als afval en vervuiling, aan teveel verkeer. Maak van bestaande gebouwen eventueel woonunits en appartementen, ruim zo de gebouwen op die staan te verpieteren en een schande zijn voor eigen bewoners en mensen van buiten.
- E Arubiano mester ta central nos mester mester invest den nos joenan y nos mester cuminsa pronto riba actua pa e 60+ nan . Den 2020 caba ta bai tin mas hende cu edad nan halto nos mester actua awor.
- Stoppen met het bouwen van hotels ! En gebruik verlaten gebouwen voor renovatie. Niet teveel bouwen en groen weghalen.
- No more hotels, more farms
- Bevolkingsgroei afremmen. Beter openbaar vervoer zodat er minder autos nodig zijn. Absoluut geen hotels/motels/B&B's meer
- Aruba is vol bebouwd. Moet meer omhoog gebouwd worden.\nEn terreinen voor de arubanen. No stranhero nan mas cu tereno. Corda riba nos yui di tera. Den nn pais nos tmpc no ta hanja tereno.
- Mstr bin inrichting pa por interna handicapten.\nInrichting pa kita e drogadictonan foi caya y mstr ta obligatorio.\nDuna beurs solamente pa studia ps locual Aruba tin mstr. \n
- tin di hacer hopi estudio economico ticante a nuestra población para hacer financieramente ajudatnos en nuestra economía
- Cuida nos naturalesa. Stop di desperdicia placa
- Aruba moet nu stoppen met het bouwen van hotels en supermarket....en moet nu gaan opletten op onze natuur en Monumenten
- Nos contrui mas kas. No ban dañ e Aruba bunita cu nos tin pa aki 15 año lo tin edificio tur caminda. Conserva e lugar nan cu tin nan historia carga. No mas chines, no mas edificio
- Om de Klein beetje natuur te spareness te beschermen.
- Als we duurzaam van het toerisme profijt willen hebben moeten we heel snel orde scheppen in het landschap, woningbouw op andere manier regelen o.a. flats e.d., geen (nieuwe) commercie inclusief uitgaan toestaan buiten kernen Oranjestad en San Nicolas (beperkt in selecte bario's), geen condos meer, geen nieuwe hotelprojecten... beter toerisme ipv meer... natuur omarmen en Aruba leefbaar houden voor ons... niet meer buitenlands vermogen spekken maar andere bronnen van inkomsten stimuleren waar betere salarissen mogelijk zijn, arbeidswet moderniseren (o.a. werkweek en overtime)... heel belangrijk investeren in scholing maar ook opvoeden en veranderen van de mentaliteit; wij Arubanen moeten allemaal weer hard willen werken aan onszelf blijven ontwikkelen om excellent te worden (goed is niet goed genoeg)
- IDEM:\n\nMester bin un enfoce riba un balans entre development (turistico y casnan) y naturalesa. Mester bin espacio pa convivi cu bestia flora y fauna, crea green corridors pa esakinan, tambe bin cu conceptonan cu ta trese bek social cohesion den comunidad. e linear park a hasi cu hopi mas hende ta topa y move. porta esaki mester bin cu tambe un beleid pa menos ora na trabou (mane na 6hr work day na Sweden). Aruba por bin cu un model cu ta traha pa su comunidad y no mester perse volg solamente Merca of Hulanda. Loke lo traha pa anos ta feliz.
- In de buurt zijn er 4 chinese supermarkten binnen loopafstand op een weg.
- Ja zorg er eindelijk voor dat er ongeacht positie, titel of inkomen een werkweek van maximaal 40 uur komt (en snel), zodat ouders tijd hebben met hun kinderen, deze beter kunnen begeleiden en er minder problemen met de jeugd zijn. Het geeft ook de ouders meer rust, ze kunnen meer bijdragen aan de economie als ze meer tijd hebben. Op dit moment werkt iedereen in de hotel wereld 45 uur en de meeste managers zelfs 50 uur per week. Dat is niet mee van deze tijd. Dat moet je veranderen.
- Aruba moet zich meer richten op internationale dienstverlening, b.v. op het gebied van financiën, consultancy, e.d. (Mini Singapore)

- We doen te weinig aan landbouw en veeteelt. Er is ook geen beleid om landbouw te stimuleren. Alle vruchtbare terreinen zijn bebouwd of ontbost. We zijn te sterk afhankelijk van import van fruit en groenten
- Meer focus op duurzame en schone energie, infrastructuur en zonder meer onderwijs. Kinderen zijn de toekomst. Een extra basisschool en middelbare school is Noord is een must. Digitalisering van overheids apparaat en efficiency slagen maken om kosten te drukken.
- Ontwikkel beleid om wat te doen met reeds leegstaande panden, zodat hier wat mee gedaan kan worden in plaats van natuur te schaden voor de bouw. Te veel chinese minimarkets in buurten. Behoud de stranden, geen hotels meer en reguleer activiteiten zoals watersports en toeristenattracties op de stranden. Neem maatregelen tegen particulieren die op terreinen vuil storten.
- Si, nos mester educa nos mes riba e importancia di naturaleza den nos bida. Desaroyo y naturaleza mester bay man den man y mester ta den balansa. Door di luho y materialismo nos a lubida cu nos mes tambe ta parti di naturaleza. Nos mester enfoca tiki menos riba cosnan tangible y cuminsa enfoca riba cosnan cu porta no por wak y no por gana voto cune in eerste instantie, pero cu echt mester di nan pa haci nos ser humano nan feliz den bida diario. Gobierno tin un rol hopi grandi den educa pueblo con ta bay om cu nos omgeving y ta e ehempel principal. Tanto bal un Aruba cu yen caretera cu ta costa nos mas plaka cu nos por ever paga pero socialmente nos ta den decadencia total. Nos turismo op gegeven moment lo bay atras paso nos producto, cual tawata semper e "island experience" a degrada. Asina tin hopi otro areanan cu mi por elabora over di dje, pero mi ta lage te aki. Semper semper nos mester keda puntra nos mes kiko ta nos uiteindelijke doel pa cu nos isla!
- Parti financiero ta importante pero no mas importante cu e bienestar di e pueblo.
- Educacion\nAwareness trempan - Educacion den planea famia- \nUn sistema pa educa y yuda esnan di menos recurso \nY educa nan pa family planning\n- Sostrnibilidad\n- Balance den area pa medio ambiente \n- Mas enfoque pa pariba di brug
- Te veel hotels, te veel Spaans op straat, doe er iets aan, stijgende criminaliteit, marketing toerisme niet richten op een te eenzijdige doelgroep, behoud de identiteit en verlaag de absurde overheidsuitgaven/ kosten, zorg voor behoorlijk bestuur zonder friends & family mentaliteit.\nEn vooral HANDHAAF, politie doet bijna niets aan dronken bestuurders, rijden zonder verzekering, keuring, geluidsoverlast en is te weinig zichtbaar op straat, behalve in de airconditioned SUV's, als het verkeer vast loopt zet verkeersregelaars in, de economische schade die de verkeersinfarcten geven zijn zeer nadelig, net als vertragingen die door onvoldoende beschikbare douane beampten worden veroorzaakt.\nStop met het handmatig verven van asfalt wegen, elke 3 maanden kijk naar blijvende alternatieven en bespaar zo kapitalen en vergroot de verkeersveiligheid door een zodoende. een permanente wegsignalering te houden.\n
- Ik denk dat als nu we geen drastische maatregelen nemen tegen het ongecontroleerde bouwen op Aruba dat wij én onze volgende generaties de consequenties gaan dragen van ons gebrek aan inzicht en roekeloze beslissingen.
- Het is noodzakelijk om af te stappen van de eeuwigdurende vriendjespolitiek en meer jeugd te betrekken bij de toekomstige ontwikkeling van Aruba.
- Investeer in renovatie van leegstaande panden, maak het aantrekkelijk voor lokalen om geld te investeren in hun huis, stel hoge kwaliteitseisen aan de bouw, investeer in duurzaamheid (duurzame materialen, zonne- en windenergie, recycling). Beperk b&b's aan huis, handhaaf belastingen, verbied auto's met stuur aan rechterkant. Maak straten schoon, beboet vervuilers, onteigen panden die leeg staan of wiens eigenaar veel rotzooi heeft in de tuin.
- Ja, AUB geen hotel moratorium voor lokale ondernemers! Zoals in campagne beloofd: van red tape naar red carpet. Aub hoge prioriteit zetten voor lokale ondernemers die willen investeren in toerisme!

- Aruba is een klein eiland dat al heel toeristisch gericht is met veel fast food chains. Er al veel modernisatie. En jammer genoeg met een opgroeiende jeugd die niet veel gebruik maakt van onze mooie mondi om te lopen en spelen. Te vast in onze moderne en luxe games, computers ect. Maak een centrum waar kinderen meer gaan spelen enz. iets aantrekkelijks. Er zijn heel veel leegstaande huizen die het verval in gaan. En veel mensen die een huis nodig hebben maar het geld moet hebben. Jammer. Misschien de wetten veranderen en als het huis al zoveel jaar leegstaat opknappen en verkopen op huurkoop aan mensen die op een woning of zo wachten tegen een goedkopere prijs.
- Ja zeker. Ik heb 30 jaar in NL gewoond. En wilde altijd terug. Het is niet makkelijk om een perfecte samenleving te hebben. Allemaal unieke mensen. Maar het is mogelijk om de bewoners te motiveren en stimuleren om voor uit gaan en meer breed te gaan denken. Dat betekend dus alle bovengenoemde punten. Deze zijn allemaal zeker van belang voor ons Aruba.
- Natuur en milieu behoeft veel meer bescherming, wonen moet gestapeld en op veel hogere dichtheid in woonkernen, bepaalde gebieden behoeven herinrichting, ongebruikte gronden moeten weer in handen van het land komen, leegstaande/verwaarloosde woningen en panden moeten in gebruik genomen worden.\nToeristische groei moet bijzonder zorgvuldig gebeuren. Economie moet op innovatieve wijze, de vraag is hoe, gestimuleert worden. Beschikbare ruimte is niet oneindig....
- Laat toeristen welkom zijn maar Aruba van de bewoners blijven.
- Abuso di
- Beter controle.
- hinderwet vergunning invoeren. Iederen kan doen en laten in een buurt die bestemd is voor woonhuizen. \nJustitie : dronken achter het stuur wordt normaal gevonden. meer aandacht voor veiligheid op de weg. \nBelangrijk is om het drug dealer in de toeristische gedeelten aan te pakken. de toeristen kopen wat een gedeelte van het probleem is, maar het is ook openlijk te koop in alle hoeveelheden en soorten op Palm Beach.
- Lo nos tin kuminsa pensa riba un alternativa pa un otro entrada pa nos isla paso awor ta riba turismo so nos ta drei
- Mijn bezorgdheid is het blijven graven naar zand en steen overal over het eiland met het gevolg het afmaken van het schaarse natuur met alle gevolgen vandien. Ik ben het zat met het destructieve houding van investeerders op onze povere natuur met het enige doel om financieel profijt uit te halen. Er is het moment aangebroken om een stop te zetten aan het vernietiging van ons natuur en alle bedrijven her en der die het woongenot verstoren. Zij moeten zoveel mogelijk verhuizen naar ee industrie-gebied op Barcadera of elders. Het rafinaderij gebied is al verpest is en kan als extra industrie gebruikt worden voor ontwikkeling van zonne energie.
- Si mi ta kere cu mester duna nos generashon cu ta sigi nos un chens experencia Aruba manera nos a mire
- Aruba is al erg vol en het wordt tijd om te beseffen dat onze leefomgeving niet meer hotels aankan. De arbeidsmarkt op Aruba is al erg krap en het is beter om te investeren in nieuwe sectoren die onze economie kunnen verrijken. Daarnaast is het belangrijk om ook ruimte over te houden voor Arubanen om van te genieten.
- Loopt steeds meer de put in!!!
- Aruba doet het goed. De mensen moeten niet bang zijn voor verandering en de overheid moet dus sturen met transparantie en openheid zodat we ook weten hoe en wat. Ik waardeer deze enquette. Ik voel me gehoord.
- Minder constructie veroorloven in de woonwijken
- Met de huidige status van ontwikkeling om beter gebruik te maken van de ruimtes die Aruba heeft
- Stop cu overbouwning, overpopulatie. Yen negoshi meimei di casnan.

- Stoppen met verwoesten van natuur. Geen condominiums en hotels meer. Focus op flatgebouwen voor de nieuwe generatie.
- Huidig groen gebied moet groen blijven. Geen bouw activiteiten \nbv. Perceel 3-A-1 eigendom grond 7600M2 Noord/oost kust!\nDit zou president slapen voor andere eigendom terreinen op de Noor/ Oost kust. Zoals Wariruri, Anabui, Fontijn etc. etc.
- Costo di bida a subi sina hopi cu e Arubiano su calidad di bida a baha. Aworaki mester traha cu un budget y loke ta prioridad. Tambe mi a ripara cu Latino ta taking over mercado .cuminsando cu e minimum y sin sa drechi.nos idioma. Y hopi biaha adta dos trabao. Aki no tin control. Esaki ta un problema hopi grandi. Esaki ta pasando den area di hotel, fast food, trabao particula, , corta yerba, manicure, pega bloki, house hold chores. Di kon esaki? Pasobra e placa no ta jega pa paga un Arubiano lokual e trabao ta costa y ta bai pa e latino cu ta hasi e trabao hopi mas barata. Esaki ta e realidad. Si nos no por controla e cosnan chikito aki cu ta trese un balans grandi den nos economia. Y e ora not e circulacion di nos moneda aki na Aruba, un bon parti ta bai afó. Esaki ta pasando pa un bon tempo caba y mi no ta wak mehora.\nSeguridad tambe mester traha riba dje sino lo no por biba mas trankil y Aruba lo bira un pais chikito latino. Hopi hende studia ta pensa con Aruba lo ta aki 6 anja y lo ta jammer e personan aki bandona Aruba pasobra e calidad di bida no tey más.
- E utilities nan tarief ta halto vooral pa un pensionado, gasolin ta hopi caro y mester kita belasting pa pensionado, drecha caminda nn malo , tin hopi caminda cu falta luz(cu ta hopi scur)
- Het is essentieel dat de nieuwe ROP dezelfde plaatsen dat in de huidige ROP zijn opgenomen blijft handhaven/beschermen en ook de extra plaatsen dat misschien erbij komen ook mee te nemen in de nieuwe ROP. Het is geen kwestie van het niet willen ontwikkelen van Aruba MAAR meer een kwestie om te beschermen wat nog over is gebleven na al de ontwikkelingen die in Aruba hebben plaatsgenomen. ER IS NIET ZO VEEL MEER OVERGEBLEVEN DUS HET IS VAN ESSENTIEEL BELANG DAT DEZE PLAATSEN BESCHERMD BLIJVEN.
- Teveel om op te noemen
- Ja geen corruptie
- No
- Er moet its gedaan worden om hier zelf onze eigen vrucht en groenten te cunnen produceren.ons toekomst is beter dan veel andere landen het moet alleen meer samenwerking gedaanworden.Aruba is goed bezig
- Ami ta pensa cu sigur mester hasi algo pa cuida medio ambiente y nos lamanan. Stop di traha mas hotel. Tin hopi edificio grandi na Aruba para pornada. Enbes di traha mas usa esun cuta para pornada.Hasi un onderzoek pa waak caunto edificio tin cuno ta funciona para pornada. Planta mas mata cu ta di Aruba, por ehempel e mata di kiwihi. Aruba falta hopi mata ta hopi seko.
- Religionan ta bay kibra Aruba. Mester bira mas international. Scolnan via internet y no den clas mas. \nHotelnan riba awa. Molina di biento riba lama. Traha na cas y no den oficina.
- Meer denken aan hoe we onze levenswijze kunnen aanpassen voor onze jeugd, plastics, afvalwater, overbevising, teveel Off roafs, ect maakt Aruba helemaal kapot
- Regula ken por biba na Aruba. Mi kier un sociedad solamente di hendenan LGBTQ. Nos ta na riba bon caminda cu tur e partido di homonan y lesbiananan cu awor ta den oposicion. Lastimamente cu nan no tawata sa governa.\nTene cuenta cu manera di biba di hendenan LBGTQ. Nos ta exhibicionista y gusta lugarnan scur pero tog habri pa nos haci nos cosnan. Comberti Palm Beach den un Beach pa nudista.\nComberti Arikok den un area di cannabis.\n
- Multidisciplinaire aanpak en team nodig voor ontwikkeling van plan, waarbij netwerksamenwerking en creatie van publieke waarde vitaal zijn. Mens, natuur, cultuur en duurzaamheid dienen leidraad te zijn voor een (betere) toekomst.

- Gemeenschap moet ontdaan worden van katholiek of religieuze basis. \nDus geen kerken meer en geen katholieke en protestante scholen.
- Cambia mentalidad di hende. Stop turismo.
- Deporta algun hende manera ilegal, politiconan y tur hende cu kier gana placa so y ta matrialista.
- Sustainable development
- Leegstaande woningen die men wilt verkopen aan toeristen/rijke gepensioneerden aanpakken, zodat de eigen inzittenden deze woningen ook kunnen kopen.
- We are not doing well at all when it comes to health care and elder care.
- PLEASE PLEASE no bende nos isla su identidad just pa algun hende por haya un poco \$\$\$ mas den nan saco. Turismo ta cabando cu e nucleo tradicional di nos pais. Den cierto caso nos ta habri porta pa esclavitud moderno, just pa tene turista contento! Stop di traha mas hotel! Nos no tin mas hende local pa traha den nan, nos no por sigui trece hendenan di afo pa traha den hotel. Nada contra nan, pero e realidad ta cu Aruba ta chikito y cada hende adicional ta trece un peso riba nos infraestructura y ta kibra nos identidad como Aruba un isla chikito cu un naturalesa unico 🇮🇸 ✨ \nMi ta spera cu e resultado di e encuesta aki wordo publica y mi ta spera cu e no wordo uza just pa tapa nos wowo y cu ya tin plan traha caba... please no tuma nos haci 😊
- Hou de groengebieden groen en handhaaf de vestigingswet waardoor niet overal autogarages, zandafgravingen, en winkels komen te staan
- Bin cu un ROPV
- Dat de corruptie onder de politici hard wordt aangepakt! Dat de regering naar de door het parlement goedgekeurde moties luisterd en met spoed behandeld!\nDat de wetten worden nageleefd en gehandhaafd!\nDat de machtspositie van de ministers wordt verlaagd!
- Loke mi ta haya falta ta educacion. Esaki ta e fundeshi pa educa un pueblo riba desaroyo territorial di Aruba
- Ik zou graag een Aruba zien waar overheidsdepartementen samen werken. Waar de mens echt centraal staat en waar iedereen in zijn waarde wordt gelaten.
- ROP hoeft niet veranderd te worden.\nMarine Park locaties moeten worden herzien en uitgebreid.
- Ban juda Sanicolos lusi den economia di nos isla. Supporti motiva jong enterp. Ku projectonan pariba di Brug.
- Meer behoud van natuur en tevens toeristische attracties.
- Tin cu sigura cu Aruba no ta bira demasiado popula, cu yen hende, hotel of condominiums. Aki 10 año no ta bai tin tereno mas pa nos futuro generacion. Ademas e naturalesa tambe ta wordo destrosa pa e projectonan aki. \nDiversifica e resources di Aruba. No depende mas di e apertura di e refinaria. E ta causa mas polucion pa Aruba y bida di Sea mas conciente. Ta un Aruba tin!
- Beter openbaar vervoer
- Nos mester diversifica economía di Aruba, por medio di reforma fiscal, educacion y door di invershon priva y publico
- Incorpora mas halte di bus den e barío nan y traha caminda dedica pa e busnan aki por ta na tempo. (Sea via un horario specifico cu e bus nan tin voorang of tin un lane dedica pa nan y cu cierto ora di dia auto no mag usa.)
- Rio Grande Store, Cristal berg voorbeelden van grote blunders. Hadden nooit moeten gebeuren.
- Focus mas ariba ciencia natural y agricultura.
- We moeten ons niet buiten de budgetaire prijs van de Caribische markt plaatsen.
- no
- Moet meer groene parken komen in woonwijken zoals Wilhelmina park met inheemse planten.\n
- NO LAGA MAS STRANJERO BIN BIBA AKI. COMBATI ILEGALIDAD CU MAN DURO. \n\nnun pais ta wordo distruí door di ilegalnan, nan ta dañá tur cos y no ta genera den nada positive pa e pais. Siña di e errornan di otro pais manera Merca
- Check pa nos no wordo overbevolk

- Stop di destrui naturalesa y regala terenonan na investors, na su luga ocupa edificionan cu ta bandona
- Mi ta kere mester bin un sondeo ki tipo di vivienda mester na Aruba. Hopi ta grita mester cas social, esey ta realmente necesario? Hopi hende eyfor awor ta huur apartment caro paso nan entrada ta mucho halto pa cas social pero e no ta halto suficiente pa cumpra casnan existente cu nan prijsnan ta masha halto mes. Y pa haya tereno via DIP ta tuma años.
- Het niet gebruik maken en of verkopen van on gebruikt erfpacht terrein moet niet toegestaan worden onacht het iemand in het ouwe regeling deze kreeg. Moet gewoon aan iemand di wel behoefte voor deze heeft!
- Wetten, verordeningen, regels enz. moeten niet alleen mooi opgeschreven zijn, maar dienen met een strengere contrôle apparaat nageleefd te worden, anders is er geen sprake van duurzame ontwikkeling.
- Moratoriums voor Hotels, Condominiums,\nMoratoriym voor Taxis T en O vergunningen.
- Niet meer groen verwoesten en het weinige wat nog over is aan gebouwtjes en gewoontes beschermen.
- grond moet zo optimaal mogelijk benut worden bijv de bouw van flatgebouwen moet gestimuleerd worden
- Gecontroleerde (economische) groei op alle fronten en betere ruimtelijke indeling/verdeling\nBevordering van duurzame toerisme, innovatie voor lokale landbouw, veeteelt en visserij\nInfrastructurele voorziening in de buurten en steden voor kinderen, ouderen en mindervaliden\nBetere wegennet en beperkte groei van aantal wagens (auto's, trucks, taxi's enz.) met aanzienlijke verbetering van openbaar vervoer
- Nee
- Quota op het invoeren , toelaten van aantal mensen op het eiland. Corrupties op alle terreinen en lagen van de Arubaanse samenleving bestrijden. Contrôle op instituten, die van ontvangen gelden van de overheid verkregen, b v. AZV..., WEB...\nVerschil maken tussen beurzen en leningen en verantwoordelijkheden leren dragen en overtredingen vervolgen, na 18 jaar ben je geen baby/kind meer. Je.praat over volwassen mensen,die nu heden\nvoor de ondergang van Aruba hebben gezorgd.
- Haci e pueblos mas conciente cu gobierno ta nos empleadonan y ta anos ta hefe
- Basta cu tanto rosamento y trahamento di condo's y hotels na Aruba. Nos tin mas cu suficiente caba. Pronto paz y tranquilidad lo caba ya cu mester buska mas hende di afo pa bin traha, mester construi mas school y mas caretera y esaki lo trese mas destruccion di naturalesa. P.E. no mas construccion den area di Palm Beach. Manera cu e ta ta mas cu suficiente
- Er moet meer worden gedacht in het vervangen van bestaande infrastructuur, hotels, woningen, bedrijfspannen etc. dan in de aanleg van MEER hiervan. Dit brengt economische activiteit zonder de footprint te vergroten.
- No fracking!
- Nos mester enfoca e educacion na school di nos yiu-nan pa duna mas balor na e hogar familiar tradicional. E nucleo di cada nacion ta e hogar familiar. Si esaki ta bon y sano nos nacion lo ta sano y bon.
- Hotel bouw moet stoppen per direct; het eiland is vol en dat brengt spanningen met zich mee. En juist daarom is natuurbehoud van groot belang. De PNA alleen is niet voldoende..
- Ik hoop dat wij aan andere belangrijke inkomst bron kunnen komen dat niet afhankelijk is van de toerisme!
- Kleinere overheid (small government). Meer overheidsaangelegenheden uitbesteden aan de private sector (momenteel teveel overheidsinstanties die ronduit slecht functioneren). Verminderen aantal ambtenaren (voorlopig hiring ban/ bestaande ambtenaren herstructureren indien mogelijk). Grotere aandeel van de begroting toewijzen aan onderwijs en opleiding. Meer duurzaamheid (in alle aspecten voornamelijk toerisme). Daadwerkelijke transparantie bij regerende macht. Diversificatie economie. Verlaging cost of living in Aruba en cost of vacation in Aruba als vakantiebestemming. Meer allocatie van de begroting aan bescherming van onze grenzen gelet op situatie Venezuela. Overwegen gebruik van cannabis voor medische en recreatieve doeleinden te legaliseren (kan additioneel bron van inkomen vormen voor het land via heffing van belasting en kan ook drugshandel en criminaliteit verminderen).
- Nee niet echt.

- Zie boven
- Nieuwe wegen zijn niet zo goed aangelegd wat betreft afwatering. Na een regenbui staan rotondes en wegen vol met water. Oude gebouwen restaureren.
- Meer structurele plannen.\nAlvorens beslissingen te nemen bv volkswoningen, buurtbewoners te vragen.\nGeen hotels meer.\nToegang naar zee in centrum San Nicolas
- Woningbuurten moeten beschermd blijven met natuur. Geen ondernemingen mixen met woningen
- behouden van arubaanse cultuur is belangrijk. en een strenger immigratiebeleid.
- Bouwen in de hoogte dmv appartementen complex dan wel woningscentra ipv terreinen uitgeven aan individuen of voor strikt commerciële doelstellingen
- Mi ta desea di biba den un pais cu su ciudadanonan ariba henter e pais por disfruta di e mesun calidad infrastructural manera e area di palm beach. Un pais cu ta mas tanto posibel planifica den e sentido infrastructural. Si nos tin e option di cana y usa auto menos sigur cu nos lo hasi esey. Pero, e condition nan mester t'ey.
- Ze moeten stoppen met het omkappen van bomen in de natuur.
- sostenibilidad . Stel regels / wetten y zorg pa continuidad di esaki. Gobierno su responsabilidad . Stel toezicht y sancties pa ora di icumplimento . Stop di duna excepcion na individuo
- Infrastructuur voor verkeer moet aangepast worden.
- Caminda tin cas/vivienda..NO MESTER TIN INDUSTRIA of TAYERNAN of SUPERMERCADONAN NA MONTON!
- Stop di traha hotel y condominio
- Hiba un maneho sostenibel pa loke ta desaroyo territorial di Aruba. Preservando naturalesa y alabes desaroya Aruba pa por brinda un mihor calidad di bida.
- Mester focus mas riba aruba su hende nan local
- Infrastructuur mag niet achterblijven.\n
- Verbetering in openbaar vervoer;\nMooie en praktische apartement gebouwen voor upper middle class voor oudere populatie. Geen hi rise;\nHalt in pooulatie grootte\n
- Er dient echt iets te gebeuren met San Nicolas. De druk op Noord moet eraf. \nEr moet meer druf komen voor het invoeren van minder lange werkweek en betere verlof regelingen voor ouders, vooral ook prive sector.
- Probeer eerst eigendomsterreinen te ontwikkelen alvorens nieuwe terreinen uit te geven. Ook eigendomsterreinen in groengebieden moeten voorrang krijgen, tenzij overheid bereid is planschade uit te keren.
- Moratorium op Hotels voor minstens 20 jaar (of onbepaalde tijd)\nMoratorium op chinese supermarkten en hardware stores voor minstens 20 jaar
- Toerisme komen er altijd maar en grote maar moet je aan eigen land goed verzorgen want toeristen gaan ook daarna weg en wie blijft de lokale mensen!
- Ja. Zorg voor goede beleid kwa natuur en het waarborgen hiervan. Economische groei is noodzakelijk, maar jam uitstekend gepaard gaan met duurzaamheid. We moeten dit durven doen, en niet springen op alle ontwikkelingen,\nLaat de buitenlandse (hotels) meer betalen aan belasting en voor groen gebieden te onderhouden. Laat nieuw ontwikkeling meebetalen aan natuur en welvaart (sport/recreatie parken)
- Go back to basics! Hoe deden de indianen het vroeger? Dat is hoe je op dit eiland (over)leeft. Gebruik gezond verstand en laat je niet leiden door geld!Tuurlijk moderniseren, maar niet ten koste van de natuur. Evenwicht en balans! En nu hop 'Get your act together' en geef die boeren hun beloofde land! 😊
- Conserva nos beachnan nos lama. Tene Aruba limpi. Laga scolnan participa mas biaha den e limpiesa rond di Aruba. Sifia nos muchanan balora nis flora i fauna. I tin respet pa nos bieuwnan.
- Nee, het is al een verloren zaak. Hopelijk kunnen we nog een paar natuurgebieden beschermd houden.
- Kennis economie ontwikkelen.

- Wij moeten onze natuurlijke gebieden beschermen en waarborgen voor onze toekomstige generatie.
- Parlement afschaffen die uiteindelijk toch niet het volk vertegenwoordigt. Volk moet zelf parlement worden en 1 keer per week stemmen achter computer. Geen buitenlandse consultants die niet weten hoe het zit of volk gaan manipuleren over Ruimtelijke Ontwikkelingsplan. Wet veranderen zodat 2/3 meerderheid nodig is voor elke verandering van toekomstige bestemmingen. Geen plan met bestemmingsvoorschriften als er geld is om terreinen op te kopen/onteigenen. Dat moet een consultant weten. Dus erfpachtsvoorwaarden zijn genoeg om ontwikkeling te sturen. ROP niet nodig!
- Er zijn meer dan genoeg hotel (kamer)s!
- Aruba no mag di bira demaciado edificio cu cas. Cu asfalt. Nos tin cu cuminsa produci nos mes cuminda. Fomenta integracion evita mester importa mas hende di afo. \nPues un desaroyo dirigi ariba hisa calidad di bida di hendenan cu awo ta biba aki.
- Nee
- Creer duidelijke toekomstvisie
- Stoppen met hotelbouw.
- Meer controle van Politie in woonwijken, van het verkeer!!!
- Betere openbaar vervoer. Hoeveelheid auto's moet bevroren worden. Voorbeeld van Singapore
- Limiteer de Immigratie!!
- Totale moratorium
- Voldoende groen behouden, niet volbouwen met hotels!!!
- Een goed ROP nu is de sleutel voor een betere samenleving morgen.
- Laten wij duurzaamheid serieus nemen. Het gaat niet om grote projecten, maar juist om het bewustzijn bij de burger. 'Kleine' veranderingen die een grote impact hebben.
- -Absoluut geen uitbreiding toeristen sector\n-Betere infrastructuur\n-Betere naschoolse opvang\nVereenvoudiging belastings stelsel\n-De regering is in dienst van het volk en niet andersom\n-Veel meer aandacht voor landbouw en voor deze sector betaalbare water en stroom voorziening om gezond te concurreren met import producten\n-Drastisch vermindering van geluidsoverlast van toeristen 4 wielers.
- No sigi importa mas hende. Mucho trafico y proteha naturalesa. Cuida beachnan y stop construction di mas negoshi. Hopi local ta bashi actualmente y toch ta sigi constuì mas
- Meer support aan buurtactiviteiten. Om kaneraadschaap en buurteenigheid te stimuleren.
- Again Viewpoint diversity. Nos mester cuida nos Medio ambiente, pero prome bo kier bisa cu un hende pa ta mas sostenibel, bo mester tin e option nan pe.
- Ik denk dat we on mentaliteit zeer zeker moeten veranderen. Als we het niet doen gaan we zeker achter lopen met andere eilanden uit regio. We waardenen on dushi Aruba niet. Mentaliteit van productiviteit, respect, integriteit moet op gang komen! We zijn heel arm wat dat betreft.
- Conserva famianan rubiano
- Die zie ik somber in als gevolg van de sociale problemen: jeugdwerkeloosheid, armoede, eenoudergezinnen, lage scholingsgraad, lage inkomens, onthechting van sociale relaties: ieder voor zich, survival of the fittest, suave houding wel geld voor electric festival maar geen geld voor de belangrijke dingen
- Ruimtelijke planning moet bij het ontwikkelen van woongebieden, straten e.d. beter in acht worden genomen
- Mas siguridat , miho Salud na Aruba
- Geen hotel meer!
- Er moet verandering komen in politieke patronage en men moet volwassen worden in beleidsplanning en bestuur van het land. Het volk moet beter ontwikkeld worden over het behoud van de schaarse natuur en het eiland niet uitbuiten, maar duurzaam bewaken voor de volgende generaties.

- Sugerencia pa stop huur lugar y sinja traha lugar na parkientenbos dump unda por a haci e pida dilanti limpi y pone e containers banda di otro unda tur hende por sigi hiba sushi di mata, cosnan bieu, y resto di construcion y asina yuda tambe baha gasto di Serlimar. Usa tur e hulpbestuurkantoor cu ta bashi actualmente pa oficina di Serlimar y no mester paga huur. esey tambe ta yuda baha gasto y asina pueblo ta mira cu gobierno tambe ta copera hunto cu pueblo.\nNo sigi duna permiso pa Supermercada chinees y vooral cu tereno erfpacht.\nPa no sigi cu e cambio nan y ley pa duna permiso pa bin traha na Aruba. Cuminsa pensa riba nos y protega nos pueblo.\nStimula mas negoshi saludabel den e barionan y hisa e belasting riba cuminda di junkfood.\n
- Mester bay traha riba maneho di Transporte y con pa mehora esaki pa futuro!!! (P.e.: regula cuanto auto por core y con pa stimula y mehora transporte publico , dor di bin cu tramnan cu ta core riba bateria y cu ta pasa riba e camindanan actual (riba structuranan di staal) !!!\n
- Dat er genoeg bejaarden huizen ter beschikking kunnen komen
- Te veel auto's (maar dat weten we al) een betere openbaar vervoer en fietspaden om het aantal auto's terug te dringen
- De optieagreement voor bouwen, moeten duidelijk worden weergegeven, vooral wanneer terrein overgaat in een stuk groen gebied.
- Afval Verwerking/ scheiding op de correcte wijze.\nBodem sanering > ex Valero gebied > andere ontwikkelings mogelijkheden en tevens huidige welzijn van de bevolking.
- Geen papiaments als leertaal. En behouden van Arubaanse cultuur. Ben bang dat wij over 10/20 jaar alles in het spaans gaan doen. Dat de Venezolanen hier totale invloed zullen krijgen.\n
- Vol is vol
- Natuur moet zeker beschermd worden met strengere regels en duurzaamheid plannen
- Beter openbaar vervoer zodat het aantal individuele auto's kan worden teruggedrongen.
- Minder overheidskosten door over capaciteit ambtenaren.\nMen moet efficiënter en minder bureaucratisch worden
- Buurten moeten gezellig zijn en interactief met exercise areas en ook veel schaduw voor gedurende dag en belichting savonds
- Graag zoning om de wildgroei van bedrijven in woonwijken te stoppen en een onmiddellijk moratorium op hotels, het gaat te langzaam.
- Het wordt hoog tijd dat Aruba gebruik maakt van alle \"bright minds\" van ons land om SAMEN te werken aan een betere toekomst voor ons land
- Zakenkabinet\n2. Think tank van professionals met hart voor Aruba die bindende adviezen kunnen geven aan overheid, SER en andere belanghebbenden\n3. Zonder meer geld voor Care en een wetwijziging van de wet AZV en de vergrijzing stagneert de totale zorg op Aruba binnen 10 jaar. Investing is noodzakelijk.
- Geen Hotels meer natuur
- Mester bin mas regla encuanto norma y balornan.
- Voor wie is de welvaart? Het is tijd dat de burger ook hiervan mag genieten. Goeie wegen en infrastructuur, mooie woonomgevingen, parken, veiligheid, rust en richting.
- Het eiland is overbevolkt ten opzichte van de oppervlakte! Aruba heeft tussen de 500-600 inwoners per vierkante kilometer en daarom is planificatie zo belangrijk! De natuur moet beschermd worden als er meer huizen gebouwd gaan worden!
- E maneho riba desaroyo territorial mester ta poni den un ley cu no ta permite excepcion pa ningun persona of gobierno.
- Geen.. Omdat elke politieke partij aan de macht zijn eigen doel heeft, zijn eigen normen en waarde, zijn eigen prioritet. En daar is geen verandering bij. Wie niet gehoorzaamt wie niet deugt (je wordt ontslagen). Daar lijkt het op.

- Pa awor aki ta suficiente
- Duurzame ontwikkeling en zoning moet veel meer rekening mee worden gehouden
- Aruba su economia mester sigui crece dus no mester restringi y stroba mas negoshi di forma.
- mes proteja area nan ku hopi naturalesa
- Ban keda consistente, mantene Pais Aruba Sano..limpi...educa i informa. I conserva semper nos cultura. Masha danki.
- Kleinere overheid apparaat
- Woonbuurten moeten echte Woonbuurten zijn, concentratie van Winkels alleen in daarvoor bestemde zones.
- Ja, minder bouwen, oude gebouwen neerhalen, belangrijke gebouwen restaureren. Stoppen met appartementen, condominiums, hotels en fast food bouwen. Meer beplanten.
- Stop verdere bouwontwikkeling. \n\nZie toeristische groei niet als een indicator voor succes.
- Kleur alles in wat waar mag en dat wordt het blauwdruk. Bestemmingsplan mag alleen met 2/3 meerheid van parlement gewijzigd worden. Wettelijk laten bepalen dat iedereen per definite strafbaar wordt met gevangenis straf als de wet erop overtreedt. Minister moet bak en actief en passief kiesrecht ontnemen. Directeuren en anderen die aanzetten tot overtreding zwaar bestraffen. Groen en natuur moet onaantastbaar worden.
- Ja. Een degelijk grensbescherming en gedegen en rechtvaardig beleid immigranten. Strengere straffen zware criminelen.
- De bevolking moet leren om de natuur te respecteren. We hebben ruimte nodig om te bouwen maar er zijn andere manieren dan eerst alles met de grond gelijk te maken.
- Zo veel mogelijk groen gebied behouden
- Natuur moet streng bewaakt worden.\nSamenleving in een gepaste infrastructuur en socialgerichte mentaliteit.\nDe natuur en de mens zijn centraal\n
- Meer hoogbouw, minder nieuwe terreinen verdelen. Meer focus op groen en agriculturele industrie.
- niet schots en scheef bouwen of in rooien bouwn
- niet meer hotels bouwen . Bbo moet omlaag de producten worden te duur meer focus op sport en onderwijs en andere manier van gezond zijn . het beschermen van onze natuur gebieden net als de mangroven en stukken van arikok . meer politie om te zorgen voor veiligheid misschien ook wat cameras om de verkeer te servilieeren. meer controle in het verkeer savonds want er zijn veel drunk drivers. op aruba gaat politiek vaak boven alles anders . we moeten zorgen dat alles dat gedaan wordt in de politiek goed is vor niet alleen aruba maar ook de bewoners van aruba.
- Wat de afgelopen jaren met de afgifte van terreinen is gebeurd moet niet meer gebeuren. Sasakiweg is een mislukking geworden uiteindelijk met een hele boel gebouwen die daarniet behoren (groen) en die er verder ook nog lelijk uitzien.
- Ik zal ook veiligheid and illigaliteit op Aruba in dit rijtje plaatsen als nummer 1. Je voelt je niet veilig op ons eiland. De imigratie van heleboel illegalen heeft ons eiland achteruit laten gaan. Je voelt je niet eens veilig in je buurt. Je wilt je huis niet uit door bang te zijn dat boeven in je huis kunnen komen. \n2) welzijn en gezondheid. Het is niet normaal dat we hier wonen er en nog steeds geen serieuze beleid voor dokters controle is. De artsen hier doen wat ze met jouw willen en de artsen die toch wel goed, zijn hun handen vastgebonden doordat AzV niet mee werkt. Hoe komt het dat wij voor secundaire meningen helemaal naar Colombia moeten gaan? Wat als je geen geld hebt? Wat dan?\n3) de economie op Aruba is om te huilen. Alles is zo duur. Geen controle op de prijzen. Het is niet nromaal dat een familie van 3 mensen 1400 gulden per maand moet betalen om alleen maar gezond te kunnen eten. En dan alleen nog maar eten kopen bij Safe a lot. \nWater, energie, hypotheek, belastingen is gewoon te hoog. Hoe komt het dat hier op Aruba zoveel interest vragen op een hypotheek? Niemand die een onderzoek hierover doet.\nChinezen verdubbelen de prijzen en geen haan die er naar kraait.\n4) onderwijs.

Waar is de kwaliteits controle op de docenten en het leerstof materiaal? Kinderen worden de dupe van slecht onderwijs en het overdreven aantal toesten die ze moeten doen since de basisschool om maar niet eens te klagen op de Mavo en Colegio.

- Bufferzone entre Noord y Tanki Leendert tin cu bira bouwzone. Varios tereno nan eigendom pa desaroya den vivienda. \nE proceso pa desaroya un verkavelingsplan ta demasiado tempo y ta nadelig pa e desaroyo di pais Aruba.
- Minder hotels\nMinder malls\nMinder strip malls\nMinder supermarkets\n
- No
- Diversiviteit van de economie
- Mester bin curso, workshop praktijk y theorie basa riba bewustwording. Nos norma , balornan ta bayendo atras. Mester paraketo y refleha di unda nos ta bini con nos a ser lanta union familiar, forificacion di famianan na aruba.
- Op dit moment niet
- Bescherm de natuur en het culturele erfgoed, 100% naleving moratorium hotelkamers, doe wat aan de jeugdwerkloosheid, sociale misstanden,
- Mensen van over de ook een stuk land gunnen om een klein hutje te kunnen bouwen.
- Veel aandacht voor ouderen zorg
- In een woonwijk woon je. Dus geen bars, bedrijven, kantoren, etc.... is een schande!!!\nWoonwijken hebben behoefte aan weinig verkeer (langzaam) speeltuin, goede school en sport vereniging.\nDan zones aanwijzen voor business zoals de mainstreet, wilhelminastraat, havenstraat in de stad en op Noord de weg voor de hotels en Palmbeach. Mainstreet San Nicolas en Santa Cruz 1 weg. Is voor de politie ook makkelijker controleerbaar.
- Mi ta contento cu porfin ta tratando e tema aki cu seriedad y mi ta spera cu logra bin cu un bon plan cu ta conta cu sosten amplio, cu lo proteha nos barrionan residencial, nos naturaleza, nos edificacionan historico y cu lo evita e tipo di abuso y ladroncio di terreno cu nos por a mira 2009-2017.
- Pa cada persona asumi su responsabilidad y cumpli cu leyman cu ta contabpa Aruba. Y cu gobierno hasi si trabow como debeser pa asina cada persona cu ta biba na Aruba sa cu nan mester asumi nan reaponsabilidad y cumpli cu ley
- Verbied quad racer karavanen door natuurgebieden, maak er een groen eco eiland van, stop hotelbouw
- Ja meer aandacht vooe zorg en welzyn en een meer op samen werkengerichte gemeenschap ih hogeronderwys: NL/ regio/ VS
- Zone voor bedrijfsleven
- Werk aan kwaliteit voor de bevolking daar onbreekt nog veel
- EagleBeach blijft laagbouw\nVerwijderen van commerciële activiteiten in woonwijken indien deze overlast opleveren\nStrengte duurzaamheidseisen alsmede strengte hindervereisten aan commerciële maar ook publiekelijke activiteiten denk aan mijnbouw, web, dump, rwzi's
- si aceptando mucho hende di afo pa bin biba aki hasiendo aruba mas chikito i mas druk dia pa dia
- Behoud van natuur en meer groen en ontspannings ruimte in buurten
- School gebouw te hernieuwen en meer materiaal krijgen
- Stop economische overontwikkeling.
- De overhead moet open zijn en meet informatief.
- Mi ke sa ma skibi ariba casi tur cos. :-)\nEconomia ta importante aunke mi no haak e aan, pero esey mester draai pero e ta stagnant awo un tiki. A hisa e taxes, pero mester wak un forma cu no ta tax e high income people cu ta paga volle pond pa AZV tur anja y ta e lower income ta abusa di AZV. Income tax reform, y cambia e systema BBOetc. No hasi e destination Aruba mas caro y regula y controla e air bnb apartementen na Aruba.

- Bundelen en innovatiever omgaan met woonkernen qua woon en voorzieningen. Alle supermarkten en winkels proberen te concentreren per woonkern. Meer ruimte overlaten/creëren voor endemische flora en fauna
- Wegen infrastructuur gaat achter blijven met de groei van toerisme welke de charme van Aruba zal weghalen. Toeristen komen niet hier om in auto files te zitten. Daarom denk ik dat toch All Inclusive concept hotels een oplossing kan zijn.
- Control di imigrante. Mester tin un limite. Su consecuencia ta bay den tur aspecto di nos pais. Vivienda c.q naturalesa. Mas auto dus pollution. Mas pobresa. Paso e majoria di imigrante ta persona nan di menos recurso. Tambe ta bin cu otro kultura y pensamiento dus nos mes un cultura ta bay perdi.
- ROP dient een geldigheidsduur van minimaal 25 jaren te zijn
- Een aangepaste ROP introduceren waarbij er ook sancties zijn voor de minister(s) die besluiten nemen die tegen het ROP(V) zijn. Er moeten sancties ingebouwd worden voor eventuele toekomstige regeerders die het ROP aan hun laars willen lappen. Aruba is een toeristisch eiland met een bevolkingsaantal dat stijgende is ivm immigranten. Er moet beleidsmatig geformuleerd worden wat we \n\n
- Dit document dient ook in het Papiamento en Engels uitgevoerd te zijn
- Er moet een balans komen tussen natuur en bouwen. Er is al veel onnodige kaalslag. Onze flora en fauna is al onder een grote stress. Aruba moet duurzaamheid en building with Nature in pacht houden.
- Alle punten genoemd in vraag 6 hierboven zou door de overheid meer aan gedaan moeten worden. \nWerken aan de zorg, dat is momenteel triest gesteld op Aruba, zowel voor kinderen als ouderen. \nBescherm de bevolking tegen de krediet verschaffers die veel mensen / jongeren in grote jarenlange problemen brengen. Ondersteuning met budgettering.
- Begin met het volk van aruba weer te laten ademen. Een blij volk trekt alleen positieve gedachten en gevoelens. En de rest volgt vanzelf.
- enfoca riba seguridat i turista di calidat
- Er zijn veel gebouwen en huizen die leeg zitten, maar toch wil iedereen een nieuwe bouwen. Dat moet niet. We hebben natuurlijke gebieden nodig. Lage gebouwen in Eagle Beach. Aruba moet charme terug krijgen. We hebben wel voetpaden nodig ipv zand. Zoveel wegen zijn kappot en hebben asfalt nodig. Voetpaden van klinkers zijn nodig om er netjes uit te zien. En natuurlijke gebieden.
- Nee
- Denk aan de leefbaarheid, niet alleen maar aan economische ontwikkeling. Behoud het karakter van Aruba en haar schoonheid.
- Stop even met groeien... dat kan altijd... omkeren kan niet/ moeilijker
- Balans tussen economie en natuur. Geen overkill van natuur.
- Mester planea vivienda mi t pensa c n mester roza pa roza ma pero traha flats p biba aden, flats nan cu regla p evt ordena.
- Mas control di trafico y menos auto.\n\nKisas via banconan por baha e % di personal loan pa asina stimula e compra di auto secunda mano pa evita cu ta obliga un persona pa compra auto nobo pa e rente mas abou.
- Nos mester cambia nos forma di opera y durf di tuma e stap pa crea un pilar economico nobo

Bijlage 8 – Verslagen informatieavonden

Verslag sessies 4 en 5 december 2018

In het kader van het ROP 2019 is op 4 en 5 december 2018 een tweetal sessies met sociale partners georganiseerd. Doel van deze sessies was om, mede aan de hand van de resultaten van de maptionnaire-enquête, inzicht te krijgen in de vraagstukken die in de woonwijken spelen. Uit ervaring is bekend dat deelnemers geneigd zijn een enquête wat positiever in te vullen. Tijdens deze sessies zijn de resultaten van de enquête in perspectief geplaatst. De uitkomsten van deze sessies vormen input voor te maken beleidskeuzen in het ROP 2019. Waar mogelijk worden gemaakte vragen/opmerkingen binnen de overheid uitgezet. Hieronder een beknopte samenvatting van de opbrengsten.

Sessie 4 december 2018

Aanwezig: OPPA, FCCA, Sember Hoben 60+, Stg. Rancho, Nobis, Sport Youth Foundation

In deze sessie kwamen de volgende punten naar voren.

- Onderhoud van wijken is niet goed (voorbeeld in Seroe Patrishi); niet overal is water en elektra, plantenbakken worden geplaatst, maar niet onderhouden en er is te weinig parkeerruimte. In andere wijken wordt de openbare ruimte niet afgemaakt. Zo worden sportvelden aangelegd, maar is er geen verlichting aangebracht zodat de sportvelden niet gebruikt kunnen worden. De vraag wordt gesteld wie verantwoordelijk is voor (het onderhoud van) de openbare ruimte.
- Ook worden fitnessapparaten in de openbare ruimte (die zijn geplaatst zodat ouderen kunnen sporten) niet onderhouden.
- Bij Pos Chikito is in de middenberm een verhoging aangebracht, waardoor ouderen niet over kunnen steken. Als zij naar Oranjestad willen, moeten ze daarom eerst de bus naar San Nicolas nemen. Dit leidt tot een veel langere reistijd en inperking van de mogelijkheden voor ouderen.
- Er vindt vandalisme plaats, zo worden bijvoorbeeld lichten kapot gemaakt.
- Commissies die wijken moeten begeleiden zijn nooit ingesteld.
- De vraag is hoe de stijgende behoefte aan een voedselbank opgelost kan worden.
- Er blijkt een behoefte aan speeltuinen. Er bestaan echter geen richtlijnen over het aantal speeltuinen dat in een woonwijk nodig is.
- Er is een gevoel van onveiligheid. Op plekken is een tekort aan verlichting. Ook wordt op een aantal plaatsen de aanwezigheid van de politie gemist.
- Bij veel regen ontstaan er problemen met de waterafvoer en de riolering.
- Er zijn teveel supermarkten, wat tot overlast leidt.
- De verschillende maatschappelijke organisaties hebben niet genoeg vrijwilligers.
- Toezicht en Controle is niet optimaal op Aruba. De overheid moet daarin voorbeeldgedrag tonen. Het groen en het eiland moeten goed beheerd worden. Er zijn veel leegstaande gebouwen. Als het eiland er niet netjes uitziet, kan dat gevolgen hebben voor het toerisme.
- Er is behoefte aan woningen voor ouderen (aangepaste woningen/zorgwoningen), aan voorzieningen voor gehandicapten en aan een goede bus.
- Ook is behoefte aan goed ingerichte openbare ruimte met ruimte voor groen en bewegen, natuur/parken om (in de schaduw) te wandelen en ontmoetingsplekken.

- De ambachten (zoals visserij) moeten versterkt worden.
- Niet overal langs de kust bouwen, er moet zicht op zee blijven.

Sessie 5 december 2018

Aanwezig: FCCA, BuurtCouncil pariba di brug, Centro barrio Savaneta, Grupo Pegasus, Curazon di Savaneta

In deze sessie kwamen de volgende punten naar voren.

- Zorg is belangrijk met name voor oudere mensen; er zijn niet genoeg vrijwilligers.
- Er is weinig te doen in San Nicolas, zowel qua sport en ontspanning als qua economie. Ook is het openbaar vervoer niet voldoende. Daarom verhuizen mensen naar pabou di brug.
- Er zijn weinig restaurants en geen goede winkels voor mode in San Nicolas.
- Er is behoefte aan betaalbare ontmoetingsruimten voor maatschappelijke functies, bijvoorbeeld in overheidsgebouwen. In Savaneta is een nieuw Centro di barrio gewenst.
- Toezicht en controle op honden is nodig.
- Er is behoefte aan asfalt en aan verharde wegen, met name in Paradera. Op plaatsen waar hard gereden wordt zijn drempels nodig.
- Mensen zijn nog niet gewend in hoogbouw te wonen. Mensen moeten worden aangespoord om de buurt netjes te houden. Ook moet de toegang tot de gebouwen beperkt zijn (nu kan iedereen naar alle verdiepingen).
- Er is behoefte aan woningbouw in een lage prijscategorie, voor ouderen en voor jongeren.
- Er moeten meer sportmogelijkheden komen voor jongeren. Sport kan een manier zijn om jeugdwerkloosheid tegen te gaan. Daarom heeft FCCA een trainer in bepaalde wijken aangesteld.
- Er is behoefte aan meer activiteiten voor de groep 50+, zoals looppaden (in de natuur) en ontmoetingsplekken. Ook moeten ouderen gestimuleerd worden met bijv. computer- of kooklessen of beweging, in plaats van bingo te spelen in het casino.
- Goede inrichting van de woonomgeving. Verzorging, verlichting en sociale controle van de openbare ruimte.
- Goede OV verbindingen, o.a. met snelbussen, en bushaltes met veilige looppaden daarheen.
- Ruimte om zelf groente te verbouwen (volkstuint).
- Bij flats: intern in de gebouwen groente kweken op de hoogste verdieping (green top).
- Er wordt teveel geld in carnaval gestoken, dat kan beter in maatschappelijke aspecten als sport. Nieuwe commerciële bouwactiviteiten zouden een bijdrage moeten leveren aan de maatschappelijke activiteiten.

Q and A sessies ROP 2019

In het kader van de voorbereiding van het ROP 2019 zijn op 4 en 5 december twee openbare informatiesessies georganiseerd. Hieronder een beknopte samenvatting van deze avonden.

Sessie 4 December 2018 - MFA Sta Cruz

De Minister (ROIM) opent de avond. Tijdens zijn presentatie geeft hij onder andere aan dat per december 2018 er een definitieve stop wordt gezet op het uitgeven van commerciële erfpacht opties voor condominiums en hotels op Palm Beach (Noord).

Vervolgens geven Rho adviseurs een presentatie over het verloop van het samenstellen van een vernieuwde ROP en een uitleg over procedure van LRO- ROP-ROPV.

Vanuit het publiek kwamen de volgende vragen/opmerkingen.

- *Hoe wordt omgegaan met eigendomsgronden, die in het ROP 2009 als groengebied zijn aangewezen? Hoe zal dit worden aangepast door het Land wanneer er een nieuw ROP is?*

Het ROP 2019 gaat niet uit van groengebied, maar van een ecologische hoofdstructuur. Hierin worden de concrete waarden benoemd. De Minister geeft verder aan dat conform de procedure er een periode van 6 maanden is na publicatie van het ROPV, waarin eigenaren van eigendomsgronden zich aan kunnen melden met hun terreinen met de mogelijkheden voor compensatie of ruil. Daarbij geeft de Minister aan dat hiervoor geen geld of terreinen zijn; in dat geval zou er voor sommige gevallen enkele eigendommen in groen worden teruggegeven aan de eigenaren. Men wordt ook geïnformeerd en herinnerd dat de LRO van toepassing is op alle gevallen die zijn benoemd.

De volgende concrete situaties werden benoemd:

- Eigendom terrein bij Hooiberg groengebied;
 - Terreinen naast MFA Santa Cruz;
 - Malmok : groen gebied ter plaatse van Figaroa.
- *Salinja savaneta:* Mevrouw Maureen Laaf Ras geeft haar bezorgdheid over de Arubaanse 'baki di salo' naast Santo Largo-mangroves etc. aan (liggen op eigendomsterrein). Mevrouw geeft ook aan dat er volgens haar een enorm goede mogelijkheid is voor het exploiteren van Ecotourism te Savaneta.
 - *United farmers Aruba: zijn er terreinen voor agricultuur?*
De Minister beantwoordt dat er een 9-tal verkavelingen met 180 plots zijn ingeleverd bij collega Minister Romero.
 - *De heer Raffy Kock stelt een vraag over de ecologische waarborging van de terreinen aan De heer Marlon Croes (DOW).* Op dit moment wordt de beplanting op de terreinen nog volledig gerooid. Tevens geeft de heer Kock ook aan dat de 'baki di salo' te maken heeft met toegang water. De Minister beantwoordt de vraag over de ecologische waarborging dat er met een aanlegvergunning zal worden gewerkt. Hierbij behandelt DOW de aanvragen (conform het concept build with nature) samen met de DNM.

- *Mevrouw Olinda Rasmijn* geeft aan over een bepaald geval te Jara: voor een nieuwe verkaveling zijn hier beschermde bomen en endemische flora en fauna (zoals de Mahawa) weggehaald. Ook geeft zij aan dat er bij het (her)planten niet wordt gewerkt met inheemse boomsoorten. Over rooien geeft ze aan dat deze niet worden schoongemaakt; alleen wordt er groen uitgehaald.

Hier wordt door de Minister beantwoord dat er bij inbreiding zorgvuldig omgegaan moet worden met vegetatie en natuur.

- Eigendom terreinen in groene zone en voornamelijk de parken kunnen worden gebruikt als een sociale controle en vorm van samenwerking. Indien geen; is het toezicht beperkt.

Hier wordt er door de Minister aangegeven dat er verdragen zijn getekend met de Europese Unie inzake vaststelling parke nacional inclusief problemen eigendommen.

- Eco-Toerisme/Baki Salo etc: het onderhouden hiervan kost geld; samenwerking met privé sector die het onderhoud kan doen.

De Minister beëindigt de vragenronde met de boodschap 'Mentalidad nobo: Building with nature' (Nieuwe Mentaliteit; Building With Nature).

Tot slot wordt het email adres van Roraima bekendgemaakt voor vragen en opmerkingen.

Sessie 5 december 2018 - MFA Paradera

Bij deze sessie was de Minister afwezig. Hij werd vervangen door Mevrouw Indra Zaandam en de Directeuren van DOW, DIP en DNM. Na een introductie vanuit het Ministerie, geeft Rho adviseurs een presentatie over het verloop van het samenstellen van de nieuwe ROP en een uitleg over de procedure van LRO- ROP-ROPV.

Vanuit het publiek kwamen de volgende vragen/opmerkingen.

- *Zijn er terreinen beschikbaar voor landbouw?*
De heer Errol Sjak Shie beantwoordt hierop: 9 verkavelingsplannen 180 plots worden volgend jaar in januari gepubliceerd.
- *Eigendom in groengebied – grote groep die hier hun belangen aan geven*
Men geeft aan dat ze al jaren aan het wachten zijn over hun eigendomsgronden die aangewezen zijn als groengebied. Hierdoor kunnen erven, en directe eigenaren van de terreinen, geen waarde aan hun eigendommen ontlennen.

De heer Errol Sjak Shie beantwoordt hierop dat er in 2009 ook inzage legging en informatie sessies waren. Hier hadden families zich toen al moeten melden met hun bezorgdheden. In plaats van het groengebied in het ROP 2009 wordt in het ROP 2019 de ecologische hoofdstructuur geïntroduceerd. Hierbij wordt gekeken naar de daadwerkelijke karaktereigenschappen van de terreinen. Conform wetgeving moet iedere eigenaar van de terreinen voldoen aan de voorschriften zoals opgenomen in het ROPV; mochten er bezwaren zijn, dan kan men altijd in bezwaar gaan tegen het ROPV.

Belangrijke Aspecten vanuit het publiek:

- Tekort aan Toezicht;
- Er is geen Handhaving;
- Toezicht op zonering;
- Overlast Buggies op strand;
- Bijenteelt (terreinen/mogelijkheden);
- Better homes: zijn er verkavelingsplannen inbegrepen in het ROP (nieuwe verkavelingsplannen);
- Botenopslag in reguliere straten;
- De deelnemers hebben aangegeven dat de communicatie voor wat betreft de overheid gebrekkig is. De overheid dient transparanter te communiceren over de geldende wet- en regelgeving;
- Een ander punt wat tijdens de sessie naar voren is gebracht is het belang van het stimuleren van het middensegment (e homber chikito/de kleine man). De focus ligt heel vaak op grotere bedrijven terwijl de gewone burger die zo willen ondernemen niet gestimuleerd of geholpen wordt om dit te doen. Beleidsregels zijn als het waren niet toegespitst op de mogelijkheden en behoeften (dit is eerder een observatie).

Tot slot wordt het e-mail adres van Roraima bekendgemaakt voor vragen en opmerkingen.

Een groep die aanwezig was met eigendomsgronden op groengebied hebben hun gegevens verzameld en zullen contact opnemen met Bureau en DIP inzake hun bezorgdheden.

Bijlage 9 – Voorbeelden van voorschriften

In deze bijlage zijn enkele voorbeelden van voorschriften opgenomen. De voorbeelden sluiten aan op vier in het ROP 2019 aangewezen gebieden. De voorbeelden zijn illustratief en bevatten verschillende soorten voorschriften. Bijvoorbeeld bouw- en gebruiksvoorschriften, vrijstellingsvoorschriften, aanlegvoorschriften en voorschriften omtrent wijziging en uitwerking. Ook zijn procesvoorschriften opgenomen. De voorbeelden zijn niet volledig. Aan de voorschriften kunnen geen rechten worden ontleend. De in deze bijlage opgenomen voorschriften maken geen onderdeel uit van het ROP 2019.

De in het ROPV op te nemen voorschriften moeten op een goede wijze het beleid van het ROP bevatten. Het is van belang deze voorschriften in overleg met de directies en externen op te stellen. De voorschriften moeten leesbaar, uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Voorschriften die hieraan voldoen leveren een bijdrage aan een goede uitvoering van het ROP en het ROPV.

Artikel W Havenfront Oranjestad - Uit te werken

W.1 Functies

De gronden binnen het gebied 'Havenfront Oranjestad - Uit te werken' zijn aangewezen voor:

- woningen;
- sociaal-maatschappelijke voorzieningen;
- detailhandel;
- dienstverlening;
- horeca;
- verblijfsrecreatie;
- leisure;
- kleinschalige bedrijven;
- verblijfsgebied;
- wegen;
- park- en groenvoorzieningen.

W.2 Uitwerking

1. De Minister werkt deze bestemming uit met inachtneming van de volgende regels:

- er dient gestreefd te worden naar een hoogwaardige inrichting van het gebied, zowel wat betreft de bebouwing als de inrichting van de openbare ruimte;
- op het terrein dient een significant openbaar toegankelijk kustpark te worden aangelegd;
- de ontsluiting van het terrein vindt plaats via;
- de maximale bouwhoogte op het terrein mag maximaal 22 m bedragen, waarbij de Minister bevoegd is vrijstelling te verlenen tot maximaal 25 m;
- de hoogte van de bebouwing nabij het water c.q. kustpark moet lager zijn dan de bebouwing langs de L.G. Smith Boulevard, met andere woorden de bouwhoogten mogen oplopen in oostelijke richting;
- bij het toestaan van de functies en de inrichting van het gebied dient gestreefd te worden naar een relatie met de binnenstad.

2. Een besluit tot uitwerking wordt vooraf gegaan door de in artikel 20 van de LRO beschreven procedure.

W.3 Aanlegvergunning - slopen

1. Het is verboden zonder aanlegvergunning van de Minister gebouwen geheel of gedeeltelijk te slopen welke staan vermeld op de in bijlage .. opgenomen lijst.
2. De Minister kan de aanlegvergunning alleen verlenen, indien de gedeeltelijke sloop geen afbreuk doet aan de cultuurhistorische waarde van het gebouw of de omgeving en bij gehele sloop indien de sloop uit cultuurhistorisch oogpunt gezien geen bezwaren oplevert.

Artikel X Woongebied met waarden

X.1 Functies

De gronden binnen het gebied 'Woongebied met waarden' zijn aangewezen voor:

- woningen;
- sociaal-maatschappelijke voorzieningen;
- detailhandel;
- dienstverlening;
- horeca;
- dag en verblijfsrecreatie;
- leisure;
- kleinschalige bedrijven;
- het behoud, herstel en de ontwikkeling van aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische waarden;
- een goed werkend watersysteem;
- kleinschalige agrarische activiteiten;
- wegen;
- verblijfsgebied;
- groenvoorzieningen en parken.

X.2 Bouwen van gebouwen

X.2.1 Bouwen - algemeen

Voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende regels:

1. Een gebouw mag worden gebouwd ten dienste van de in X1 genoemde functies.
2. Het bouwen van drie of meer gebouwen is mogelijk nadat er een verkavelingsplan door de Minister is goedgekeurd. De gebouwen dienen overeenkomstig dit verkavelingsplan te worden gesitueerd.
3. Bij een gebouw moeten voldoende parkeerplaatsen op eigen terrein worden gerealiseerd.
4. Een gebouw mag - ter bescherming van aanwezige waarden - niet gebouwd worden binnen de op de kaart XX aangewezen gronden.

X.2.2 Bouwen van gebouwen langs hoofdwegen

Voor het bouwen van een gebouw langs een hoofdweg gelden de volgende normen:

- maximale goothoogte: 9 m;
- maximale bouwhoogte: 11 m;
- maximale bebouwingspercentage perceel: ..%;
- minimale afstand ten opzichte van de weg: .. m;
- minimale afstand ten opzichte van achterste en zijdelingse erfgrenzen: 3 m.

X.2.3 Bouwen van gebouwen op overige locaties

1. Voor het bouwen van een gebouw op andere locaties dan bedoeld in X.2.2 gelden de volgende normen:

- maximale goothoogte: 6 m;
- maximale bouwhoogte: 8 m;
- maximale bebouwingspercentage perceel: ..%;
- minimale afstand ten opzichte van de weg: .. m;
- bij vrijstaande woningen minimale afstand ten opzichte van achterste en zijdelingse erfgrenzen: 3 m.

2. Een bouwvergunning voor een gebouw ten dienste van een andere functie dan wonen met een oppervlakte van meer dan 200 m² wordt niet eerder verleend, dan nadat de aanvraag daartoe tezamen met de bijbehorende onderbouwingen of onderzoeken gedurende twee weken voor een ieder ter inzage heeft gelegen en de mogelijkheid is geboden gedurende deze termijn zienswijzen in te dienen.

X.2.4. Aanvullende bouwregels voor woningen

Een woning mag - met het oog op een veilige en gezonde leefomgeving - alleen gebouwd worden indien:

- de beoogde locatie niet nabij een hinder veroorzakende activiteit is gelegen;
- er vanwege activiteiten in de omgeving geen gevaar voor de veiligheid is;
- de geluidsbelasting als gevolg van een weg niet leidt tot geluidshinder.

X.2.5 Aanvullende bouwregels voor overige functies

Een gebouw ten dienste van een andere functie dan wonen mag - met het oog op een evenwichtige economische ontwikkeling en op een veilige en gezonde leefomgeving - alleen worden gebouwd, indien:

1. Algemeen
 - de boogde locatie langs een hoofdweg is gelegen;
 - de voorgenomen functie geen hinder voor de woningen in de directe omgeving oplevert;
 - de voorgenomen functie niet leidt tot verkeersgevaarlijke situaties;
 - de voorgenomen functie niet leidt tot een belemmering van de doorstroming op de weg;
 - door een aanvrager van een commerciële functie is aangetoond dat er vanuit de markt vraag is naar de voorgenomen functie.
2. Detailhandel
 - de oppervlakte van een gebouw ten dienste van detailhandel geen grotere oppervlakte heeft dan 1.000 m².
3. Verblijfsrecreatie
 - het om de bouw van een hotel of condominium gaat, deze een onderscheidend concept heeft op 5 sterrenniveau en voorafgaande aan de vergunningverlening advies is gevraagd aan ATA ten aanzien van het concept en het sterrenniveau.
4. Bedrijven
 - het bedrijf ten behoeve waarvan wordt gebouwd niet is opgenomen op de lijst van het Hinderbesluit Aruba;
 - het bedrijf op een afstand van ten minste 50 m van een woning is gelegen.

X.2.6 Vrijstellingen

De Minister kan vrijstelling verlenen van:

1. de bouwnormen van X.2.2 en X.2.3 indien het een bouwplan betreft ten behoeve van het wonen of maatschappelijke voorzieningen, met dien verstande dat de bouwhoogte langs hoofdwegen niet meer dan 14 m mag bedragen en op andere locaties niet meer dan 11 m en het bouwplan moet passen in het verkavelingsplan;
2. de maximale oppervlakte van detailhandel in het geval dat de detailhandel een functie voor een woonkern vervult en stedenbouwkundig op een goede wijze is in te passen.

X.2.7 Aanlegvergunning - algemeen

1. Het is verboden zonder aanlegvergunning van de Minister de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- het ophogen, afgraven en egaliseren van gronden;

- het aanbrengen van oppervlakteverhardingen;
- het verrichten van werkzaamheden die gevolgen kunnen hebben voor de waterhuishouding;
- het verrichten van werkzaamheden die tot erosie kunnen leiden;
- het rooien van inheemse beplanting hoger dan 1,5 m;
- het verharderen en aanleggen van wegen en paden;
- het verwijderen van cultuurhistorisch waardevolle objecten.

2. De Minister kan de aanlegvergunning alleen verlenen indien geen afbreuk wordt gedaan aan de aanwezige landschappelijke, natuurlijke, ecologische, cultuurhistorische waarde of een goede opvang of afvloeiing van regen- en oppervlaktewater.

3. Voor het verrichten van normaal onderhoud is geen aanlegvergunning nodig.

X.2.8 Aanlegvergunning - slopen

1. Het is verboden zonder aanlegvergunning van de Minister gebouwen geheel of gedeeltelijk te slopen welke staan vermeld op de in bijlage .. opgenomen lijst.

2. De Minister kan de aanlegvergunning alleen verlenen, indien de gedeeltelijke sloop geen afbreuk doet aan de cultuurhistorische waarde van het gebouw of de omgeving en bij gehele sloop indien de sloop uit cultuurhistorisch oogpunt gezien geen bezwaren oplevert.

X.2.9 Wijzigingsbevoegdheid

1. De Minister is bevoegd de grenzen van de op kaart XX aangegeven gebieden te wijzigen, indien uit onderzoek is gebleken dat:

- a. niet op de kaart XX aangegeven terreinen significante ecologische, landschappelijke, waterstaatkundige of cultuurhistorische waarden bevatten en het vanuit de bescherming van deze waarden gewenst is deze deel te laten uitmaken van de ecologische hoofdstructuur;
- b. op de kaart XX aangegeven terreinen geen significante ecologische, landschappelijke, waterstaatkundige of cultuurhistorische waarden meer bevatten, waardoor deze terreinen geen onderdeel meer hoeven uit te maken van de ecologische hoofdstructuur.

2. Op de voorbereiding van een wijzigingsbesluit is de procedure als bedoeld in artikel 20 van de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling van toepassing. In het kader van deze procedure vindt er in ieder geval overleg plaats met betrokken natuurorganisaties.

X.2.10 Bestaande situaties

In afwijking van het in dit artikel bepaalde mogen legale gebouwen overeenkomstig de bestaande situatie worden herbouwd en gebruikt, indien de voorschriften van dit artikel beperkend zijn ten opzichte van de bestaande situatie. Lege terreinen mogen conform het bestaande legale gebruik worden blijven gebruikt.

Artikel Y Centrum Oranjestad

Y.1 Functies

De gronden binnen het gebied 'Centrum Oranjestad' zijn aangewezen voor:

- woningen;
- sociaal-maatschappelijke voorzieningen;
- openbaar bestuur;
- onderwijs;
- detailhandel;
- dienstverlening;
- horeca;
- verblijfsrecreatie;
- leisure.

Y.2 Bouwen van gebouwen

Y.2.1 Bouwen - algemeen

Voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende regels:

1. Een gebouw mag worden gebouwd ten dienste van de in Y.1 genoemde functies.
2. Het bouwen van drie of meer gebouwen is mogelijk nadat er een verkavelingsplan door de Minister is goedgekeurd. De gebouwen dienen overeenkomstig dit verkavelingsplan te worden gesitueerd.
3. Bij een gebouw moeten voldoende parkeerplaatsen op eigen terrein aanwezig zijn.

109

Y.2.2 Bouwen van gebouwen in als Rancho aangegeven gebied

Voor het bouwen van een gebouw in het als Rancho aangegeven gebied gelden de volgende normen:

- maximale goothoogte: 3 m;
- maximale bouwhoogte: 5 m;
- maximale bebouwingspercentage perceel: ..%;
- minimale afstand ten opzichte van de weg: .. m;
- minimale afstand ten opzichte van achterste en zijdelingse erfgrenzen: .. m.

Y.2.3 Bouwen van gebouwen op overige locaties

Voor het bouwen van een gebouw op andere locaties dan bedoeld in Y.2.2 gelden de volgende normen:

- maximale goothoogte: 9 m;
- maximale bouwhoogte: 11 m;
- maximale bebouwingspercentage perceel: ..%;
- minimale afstand ten opzichte van de weg: .. m;
- bij vrijstaande woningen minimale afstand ten opzichte van achterste en zijdelingse erfgrenzen: 3 m.

Y.2.4. Aanvullende bouwregels voor woningen

Een woning mag - met het oog op een veilige en gezonde leefomgeving - alleen gebouwd worden indien:

- de beoogde locatie niet nabij een hinder veroorzakende activiteit is gelegen;
- er vanwege activiteiten in de omgeving geen gevaar voor de veiligheid is;
- de geluidsbelasting als gevolg van een weg niet leidt tot geluidshinder.

Y.2.5 Aanvullende bouwregels voor overige functies

Een gebouw ten dienste van een andere functie dan wonen mag - met het oog op een evenwichtige economische ontwikkeling en op een veilige en gezonde leefomgeving - alleen worden gebouwd, indien:

1. Algemeen

- de boogde locatie niet in het als Rancho aangegeven gebied is gelegen;
- de voorgenomen functie geen hinder voor de woningen in de directe omgeving oplevert.

2. Detailhandel

- de oppervlakte van een gebouw ten dienste van detailhandel geen grotere oppervlakte heeft dan 1.500 m².

3. Verblijfsrecreatie

- het om de bouw van een hotel of condominium gaat, deze een onderscheidend concept heeft op 5 sterrenniveau en voorafgaande aan de vergunningverlening advies is gevraagd aan ATA ten aanzien van het concept en het sterrenniveau.

Y.2.6 Vrijstellingen

De Minister kan vrijstelling verlenen van de bouwnormen van Y.2.2 en Y.2.3 indien het een bouwplan betreft ten behoeve van het wonen of maatschappelijke voorzieningen, met dien verstande dat de bouwhoogte in het als Rancho aangewezen gebied niet meer dan 8 m mag bedragen en op andere locaties niet meer dan 14 m.

Y.2.7 Aanlegvergunning - slopen

1. Het is verboden zonder aanlegvergunning van de Minister gebouwen geheel of gedeeltelijk te slopen welke staan vermeld op de in bijlage .. opgenomen lijst.
2. De Minister kan de aanlegvergunning alleen verlenen, indien de gedeeltelijke sloop geen afbreuk doet aan de cultuurhistorische waarde van het gebouw of de omgeving en bij gehele sloop indien de sloop uit cultuurhistorisch oogpunt bezien geen bezwaren oplevert.

Y.2.8 Bestaande situaties

In afwijking van het in dit artikel bepaalde mogen legale gebouwen overeenkomstig de bestaande situatie worden herbouwd en gebruikt, indien de voorschriften van dit artikel beperkend zijn ten opzichte van de bestaande situatie. Lege terreinen mogen conform het bestaande legale gebruik worden blijven gebruikt.

Artikel Z Natuur en landschap

Z.1 Functies

De gronden binnen het gebied 'Natuur en landschap' zijn aangewezen voor:

- het behoud, herstel en de ontwikkeling van aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische waarden;
- een goed werkend watersysteem;
- extensieve dagrecreatie.

Z.2 Bouwen van gebouwen

Z.2.1 Bouwen - algemeen

Voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende regels:

1. Een gebouw mag worden gebouwd ten dienste van de in Z1 genoemde functies.
2. Het bouwen van drie of meer gebouwen is mogelijk nadat er een verkavelingsplan door de Minister is goedgekeurd. De gebouwen dienen overeenkomstig dit verkavelingsplan te worden gesitueerd.
3. Bij een gebouw moeten voldoende parkeerplaatsen op eigen terrein worden gerealiseerd.
4. Een gebouw mag alleen worden gebouwd, indien uit onderzoek is aangetoond dat er door de bouw en het gebruik van het gebouw geen afbreuk wordt gedaan aan de in Z1 genoemde waarden.

Z.2.2 Bouwen van gebouwen

Voor het bouwen van een gebouw gelden de volgende normen:

- maximale goothoogte: 3 m;
- maximale bouwhoogte: 5 m;
- maximale oppervlakte: 100 m²;
- maximale aantal gebouwen per locatie: 2.

Z.2.3 Vrijstelling

1. De Minister is bevoegd vrijstelling te verlenen van de hiervoor genoemde bouwnormen, indien geen afbreuk wordt gedaan aan de in Z1 genoemde waarden.

2. Alvorens een vrijstelling wordt verleend, vraagt de Minister advies aan de Raad voor de Ruimtelijke Ontwikkeling en ligt het bouwplan gedurende twee weken ter inzage met voor een ieder de gelegenheid om gedurende deze termijn schriftelijke zienswijzen in te dienen.

Z.2.4 Aanlegvergunning

1. Het is verboden zonder aanlegvergunning van de Minister de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- het ophogen, afgraven en egaliseren van gronden;
- het aanbrengen van oppervlakteverhardingen;
- het verrichten van werkzaamheden die gevolgen kunnen hebben voor de waterhuishouding;
- het verrichten van werkzaamheden die tot erosie kunnen leiden;
- het rooien van inheemse beplanting hoger dan 1,5 m;
- het verharderen en aanleggen van wegen en paden;
- het verwijderen van cultuurhistorisch waardevolle objecten.

2. De Minister kan de aanlegvergunning alleen verlenen indien geen afbreuk wordt gedaan aan de aanwezige landschappelijke, natuurlijke, ecologische, cultuurhistorische waarde of een goede opvang of afvloeiing van regen- en oppervlaktewater.

3. Voor het verrichten van normaal onderhoud is geen aanlegvergunning nodig.

Z.2.5 Gebruiken van gebouwen

Een gebouw mag alleen overeenkomstig de in Z.1 genoemde functies worden gebruikt.

Z.2.6 Bestaande situaties

In afwijking van het in dit artikel bepaalde mogen legale gebouwen overeenkomstig de bestaande situatie worden herbouwd en gebruikt, indien de voorschriften van dit artikel beperkend zijn ten opzichte van de bestaande situatie. Lege terreinen mogen conform het bestaande legale gebruik worden blijven gebruikt.

